

Q. PARBUL

Parbula

SHUTTER

891.99

14211

F-89

Figure 9.

Figure 9. 5n

5n

891.99

F-89

Գ. ԲՈՐՅԱՆ

ՅԵՌԵՎԱՆ Է 1961 թ.

ԲԱՐՁՈՒՆՔՆԵՐՈՒՄ

(ՀԵՐՈՍԱԿԱՆ ԴՐԱՄԱ)

4 ԳՈՐԾ. 9 ՊԱՏԿԵՐՈՎ

14211

11
27075

ՀԱՅԳԵՏՉՐԱՏ

ՆՐԵՎԱՆ

1949

Г. БОРЯН
НА ВЫСОТАХ
(ТЕРОИЧЕСКАЯ ДРАМА)
(На армянском языке)
Армгиз, Ереван, 1949

270721

ԳՈՐԾՈՂ ԱՆՁԻՆՔ

ՕՌԼՈՎ ՎԼԱԴԻՄԻՐ ՍԵՐԳԵԵՎԻՉ— Մայոր, գումարտակի հրամանատար, 40-ին մոտ:

ԱՎԱԼՅԱՆ ՍՈՒՐԵՆ— Կապիտան, Օռլովի տեղակալը, 35-ին մոտ:

ՍՎԵՏԼՈՎ— Կապիտան, բանակային թերթի թղթակից, 30—35 տարեկան:

ԴԻԼԱՆՅԱՆ ԱՆԱՀԻՏ— Բժշկական ծառայության կապիտան, 28—29 տարեկան:

ԽՐՈՒՆԻՉԵՎ ՄԻՏՐԱՖՈՆ— Գումարտակի ինտենդանտ, 40-ին մոտ:

ՕՔՍԱՆԱ— Սանիտարական քույր, 23 տարեկան:

ԴԻՄԻՏՐԻ— հարմոնիստ— Սերժանտ

ՎԱԶԵ— Սերժանտ.

23—25 տարեկան:

ԴԻԼԱՆՅԱՆ— Մայոր, ծանր վիրավոր, հայկական գումարտակի հրամանատար, 40-ին մոտ:

ԱԲԱՇԻՉԵ— Կապիտան:

ՍԵՄՅՈՆ ՊԱՊ— Պարտիզան, 60-նն անց:

ՍԱՇԿՈ— Սեմյոն պապի թոռը, պիոներական հասակի:

ՏԱՆՅԱ— Զինվորական բժշկուհի, 26 տարեկան:

ՕԺԻԳՈՎ ԶԱՐԱՄՈՒԽ— Լեռնցի, պարտիզաններից, 40 տարեկան:

ՇՈՐՈՒՆՈՎ ԱՆԴՐԵՅ— Պարտիզան:

ՎԱՍԻԼԻ

ԵԳՈՐ

ԱՐՏԱՎԱԶԴ

ՖՈՄԱ

ԿԱՐՈ

ԳԵՐՄԱՆԱՅԻ ԳԵՐԻ

ԼԻԲՍ — Գերմանական կորպուսի հրամանատար, 50 տ.:

ՌԻԽՏԵՐ — Գնդապետ, կորպուսի հետախուզության պետ:

Սովետական հրամանատարներ, զինվորներ: Գերմանա-
կան սպաներ, զինվորներ:

Գործողության վայրը՝ Կովկասյան ռազմաճակատ:

Գործողությունը տեղի է ունենում 1942 թ. աշնանը:

— Զինվորներ, տարբեր հասակի:

ԴՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՊԱՏԿԵՐ ԱՌԱՋԻՆ

Ուշ երեկո: Քարանձավ՝ լեռներում: Մեծ փարախոռոշ:
Օղովի շտաբային սենյակը: Հեովում հազիվ ուրվա-
գրծվում է Կովկասյան լեռնաշղթան: Քարանձավում՝
աքոռների փոխարեն՝ կոնդեր: Մի սենյակում ինֆնա-
գործ սեղան: Խորփում՝ հապնեպ պատրաստած թախտ՝
ծածկած պլաշտ-վրաններով: Հանդիսասրահին նայող
պատին՝ Կովկասյան ռազմանակատի տոպոգրաֆիա-
կան փարտեզը: Քարանձավն են թափանցում լուսնի
շողերը: Բեմը լուսավորում է նամփոռդական գազային
լամպը: Վարագույրը բացվելիս բեմահարթակի առջևի
պլանում լուռ նստած, գրում է Սվետլովը:

Սվետլով.— (Ինֆնամոռացուրյան մեջ գրում է: Սանիտա-
րական պայուսակն օւսից կախ, Սվետլովի համար ան-
նկատ, ներս է մտնում Օֆսանան: Տեսնելով Սվետլո-
վին, կանգ է առնում, ապա մի ֆանի ֆայլ առաջանում
է դեպի նա):

ՕՔՍԱՆԱ.— (Քաշվելով): Ներեցեք, ընկեր կապիտան:

Սվետլով.— (Լուռ է, գրում է):

ՕՔՍԱՆԱ.— (Ավելի բարձր): Ներեցե՛ք, ընկեր Սվետլով...

Սվետլով.— (Սթափվելով բարձրացնում է գլուխը): Ա՜,
այդ դո՞ւք եք, Օքսանա: Բարե ձեզ: (Յույց տալով դի-
մացի կոնդը): Այցելություն այսքան ուշ ժամի՞:
Նստեցեք: (Շարունակում է գրել):

ՕՔՍԱՆԱ.— Շնորհակալություն: (Ավելի մոտենալով): Սանի-

տարուհու իրավունքն է ամեն ժամի փնտռել հիվանդին:
Մայոր Օռլովի վիրակապույթյան ժամն է: Ո՞րտեղ է նա:
Սվետլով.— Մայորը ստորաբաժանմունքներում է: Շուտով
կգա: (Ցրված) նստեցեք: Ես իսկույն: Հասնեմ վերջա-
կետի... (Օֆսանան նստում է: Սվետլովը քերքում է
հուշատետրը, այնտեղից ինչ-որ բան է ընկնում):

ՕՔՍԱՆԱ.— (Նկատելով ընկածը, վերցնում, տնտղում է)
Խիստ հետաքրքրական է: Լեռնային շուշան: Ափսոս:
Չորացել է զինվորական թղթակցի հուշատետրակում:

Սվետլով.— (Ոգևորված) վերջակետ: (Ոտֆի կանգնելով
նայում է Օֆսանային, որը դեռ լուռ տնտղում է ծաղի-
կը) Ծաղի՞կ... Այդ ո՞րտեղից:

ՕՔՍԱՆԱ.— Ձեր հուշատետրից. Գեղեցիկ լեռնային շուշան:
Դուք ի՞նչ է, կոլեկցիայի համա՞ր եք պահում: Վերցրեք:
(Պարզում է ծաղիկը):

Սվետլով.— (Մոտենում, վերցնում է) Իմ հուշատետրի՞ց...
Այո, ճերմակ լեռնային շուշան:

ՕՔՍԱՆԱ.— Դե, իհարկե, գրողի հուշատետրում ուրիշ ի՞նչ
կարող է լինել: Ծաղիկ... Երազանք... գուցե և մերժված
սե՞ր:

Սվետլով.— (Լուռ տնտղում է ծաղիկը) Մերժված սե՞ր...
Օքսանա, գիտե՞ք ինչ, եթե կորցնեի այս ծաղիկը, ցավ
կպատճառեր ինձ:

ՕՔՍԱՆԱ.— Նախապաշարմո՞ւնք... (Ոտֆի կանգնելով):

Սվետլով.— Կսեցեք մինչև վերջ: (Դանդաղ) Դուք գիտե՞ք,
թե այս ծաղիկն ինչպիսի հիշողություններ է արթնաց-
նում իմ մեջ: (Սվետլովը լռում է):

ՕՔՍԱՆԱ.— Ինչո՞ւ լռեցիք:

Սվետլով.— Պատմեմ ձեզ: Դուք ինձ կհասկանա՞ք: (Մի
այան լռելով, երազկոտ): Կարծես երեկ էր այդ՝ Ստա-
լինգրադում: Պատահեց ինձ Տա՛նյան... Տանյուշան:
Մենք դուրս էինք գալիս նրա հետ զբոսաայգին... Մեր
առջև մայր Վոդգան էր՝ լայնահուն, ջրառատ: Մենք դի-
տում էինք արևածագը: Հիանում, կառուցում մեր մըտ-

քում սքանչելի վաղը և, թվում էր, թե սահման չկա մեր երջանկությանը: Գուժեց պատերազմի բոթը: Տանյան արցունքն աչքերում ճանապարհ դրեց ինձ և ասաց՝ «Կգա՛մ քո ետևից, ուր էլ լինես, կգտնեմ քեզ»: Այդ օրը նա ճերմակ էր հագել և նա մնաց իմ հիշողության մեջ՝ ճերմակազգեստ, գեղեցիկ ու մաքուր: Եվ ահա այս ծաղիկը... որ քաղեցի Կովկասյան լեռներում, նա ինձ հիշեցնում է իմ Տանյային՝ ճերմակ զգեստում: (Մի պահ լռելով, տխուր) Ո՛ւր է նա հիմա...

ՓՔՍԱՆԱ.— Ո՛ւր է նա հիմա... Ստալինգրադը բոցերի մեջ... Բայց դուք հավատո՞ւմ եք, որ կտեսնեք նրան:

ՍՎԵՏԼՈՎ.— Հրաշքների չեմ հավատում... Իսկ իրականությունն այնքա՛ն դաժան է: (Մի պահ լռելով, ծաղիկը դնում է հուշատետրում): Այն ո՞ր երգում է ասված, Օքսանա (մեղմ երգելով):

Դու հիմա հեռու ես, հեռո՛ւ ինձնից,
Ռազմի ճամփան է ինձ քեզնից բաժանում...
Քեզ հասնելը դժվար է, դժվար,
Իսկ մահից՝ չորս քայլ եմ հեռու...

ՓՔՍԱՆԱ.— (Ոգևորված): Ալեքսանդր Վասիլևիչ, դուք անպայման կհանդիպեք Տանյային:

ՍՎԵՏԼՈՎ.— Համոզվա՞ծ եք, այդ լավ է:

ՓՔՍԱՆԱ.— (Նույն ոգևորությամբ) Անպայմա՛ն: Ես շատ կուզենայի տեսնել նրան, իմանալ, թե ի՞նչ է անում նա հիմա: Նա զգո՞ւմ է արդյոք, որ այս խուլ անտառում դուք երազում եք նրա մասին, և այնքան մաքո՞ւր է ձեր երազանքը: (Մի փոքր լռում է): Իսկ այ, իմ մասին երևի ոչ ոք չի երազում:

ՍՎԵՏԼՈՎ.— (Մոտենալով Օֆսանային, լնֆշորեն) Այդ իզո՞ւր... Ես գիտեմ, որ մեկը երազում է ձեր մասին: (Կատակով): Նա նույնիսկ երազում է վիրավորվել, միայն թե՞ դո՛ւք կապեք նրա վերքը:

ՓՔՍԱՆԱ.— (Մի պահ լուռ է, հանկարծ կարծես սքափված ինչ-որ բանից) Ալեքսանդր Վասիլևիչ, ինչ լա՛վ է, որ

դուք մեր գումարտակումն եք: Ինչ զարմանալի մարդ
եք դուք: Այս ահեղ մարտերի մեջ, երբ մեր գումար-
տակի կյանքը մի մազից է կախված, դուք ժամանակ եք
գտնում զբաղվելու և՛ ծաղիկներով, և՛ երազում եք,
և՛ գրում, (Հետաքրքրված): Կարելի՞ է իմանալ, ի՞նչ եք
գրում:

ՍՎԵՏԼՈՎ.— Ես արձանագրում եմ մեր գումարտակի ամեն
օրը: Դա զինվորական թղթակցի իմ պարտականու-
թյունն է:

ՕՔՍԱՆԱ.— Ի՞նչ եք գրել, օրինակ, այսօր: (Օգտանա՞նք
տում է):

ՍՎԵՏԼՈՎ.— Կկարդամ ձեզ: (Նույնպես նստում է): Լսեցեք:
(Կարդում է): «Այսօր՝ 1942 թ. հոկտեմբերի 30-ն է:
Գերմանացիների անակնկալ հարձակման հետևանքով,
մայոր Օռլովի գումարտակը, կտրվելով յուրայիններից,
25 օր է գտնվում է գերմանացիների խոր թիկունքում:
Գումարտակը 25 օր է գործում է ինքնուրույն, անհա-
վասար կռիվ մղում թշնամու թվով գերակշռող ուժերի
դեմ: Նա հետապնդվելով, երկրորդ օրն է ապաստանել
է այս խուլ լեռնային անտառում: Նա կորցրել է անձ-
նակազմի մի զգալի մասը, ունի վիրավորներ, հիվանդ-
ներ...

ՕՔՍԱՆԱ.— (Ցավով) Ավելացրեք, ծանր վիրավորներ:

ՍՎԵՏԼՈՎ.— Ծանր վիրավորներ: Սննդամթերքները և զի-
նապաշարը սպառվելու վրա են: Մարտիկները հյուծվել
են: Գումարտակին սպառնում է թշնամու աքցանը,
ջախջախվելու վտանգը: Բայց գումարտակը հարված-
ներին դիմադրում է արիաբար և կռվում է, որովհետև
մայոր Օռլովը և նրա զինվորները մոլեռանդորեն հա-
վատում են գումարտակի փրկությանը: Ահա՛ ամենը:

ՕՔՍԱՆԱ.— Ինչ դաժան իրականություն:

ՍՎԵՏԼՈՎ.— Ահա, Օքսանա, գրում եմ այս պատմությունը,
բայց չգիտեմ այս հուշատետրը դուրս կգա՞ մեր շուրջը
սեղմվող օղակից, թե՞... (Ներս են մտնում լուռ, դան-

դադ ֆայլերով, իրար հրելով Դիմիտրին և Վաշեն: Նրա-
րանք խիստ հոգնած են: Դիմիտրիի բանկոնի թևը պա-
տրոված է, Վաշեի ձախ այտն ամբողջ երկարությամբ
բերված: Դիմիտրիի ձեռքին գերմանական պլանշետներ
են, գեներ: Վաշեի թևի տակ՝ կապոց՝ գերմանացիների
համազգեստ: Ներս մտնելով, նրանք լուռ, անշարժ կանգ-
նում են կողք-կողքի: Սվետլովը և Օֆսանան նկատում
են նրանց: Օֆսանան, Դիմիտրիին տեսնելով, պայծա-
րանում է):

ՕՔՍԱՆԱ.— (Ուրախ) Դիմիտրի...

Սվետլով.— (Բարձր): Ժամանեցի՞ք... Այդ ի՞նչ է ձեր ձեռ-
քին... (Դիմիտրին և Վաշեն լուռ են: Դիմիտրին բարձ-
րահասակ է, շեկ: Կուրբանկայի տակից ոսկե գանգուր-
ները քափված են հակատին: Վաշեն՝ սև, միջահասակ,
թիկնեղ):

Սվետլով.— Ինչո՞ւ եք լռում: Դատարանի առաջ եք կանգ-
նած, ի՞նչ է:

ՕՔՍԱՆԱ.— (Առաջանալով դեպի Դիմիտրին) Դիմիտրի, ի՞նչ
է պատահել, մոայլ լինել քեզ չի սաղում:

ԴԻՄԻՏՐԻ.— Ասեղի վրա նստածը չի կարող ծիծաղել:
(Դառնալով Սվետլովին): Ճիշտ այդպե՛ս, ընկեր կապի-
տան, դատարանի առաջ: (Նա գլխով է անում Վաշեին,
Դիմիտրին և Վաշեն մոտենում են սեղանին, վայր դը-
նում ձեռքի ունեցածը և նույն ֆայլվածքով վերադառ-
նում իրենց նախկին տեղը):

Սվետլով.— Այո, ձեր տեսքը նախանձելի չէ:

ՎԱՋԵ.— Ճիշտ այդպե՛ս, ընկեր կապիտան:

ՕՔՍԱՆԱ.— Դե ասացեք, ի՞նչ է պատահել:

ԴԻՄԻՏՐԻ.— (Մոայլ): Ո՞րտեղ է ընկեր մայորը:

Սվետլով.— Ահա՛ նա...

(Այս խոսքերի վրա, արագ, գործնական ֆայլերով ներս
է մտնում Օռլովը: Նրանով լցվում է բեմը: Օռլովը
բարձրահասակ է, թիկնեղ: Գլուխը փաթաթված է վի-
րակապով):

ՕՌԼՈՎ.— Ողջուն, Օքսանա, նորի՞ց վերականգնության: Մի՞-
թե ժամն է: Ինձ թվում է շտապում եք: (Դառնալով Դի-
միտրիին ու Վաչեին) Ողջուն, արծիվներ, ժամանե՞լ
եք: (Ուղղվելով դեպի դուռը, բարձր) ո՞վ կա այդտեղ...
(Ներս է մտնում Վասիլին):

ՎԱՍԻԼԻ.— Լսո՛ւմ եմ, ընկեր մայոր:

ՕՌԼՈՎ.— Կանչեցեք ինտենդանտական ծառայության կա-
պիտան խրունիչևին: (Վասիլին գնում է):

ՕՌԼՈՎ.— (Դիմելով Դիմիտրիին ու Վաչեին) Հապա արշա-
վանքից ինչպե՞ս եք վերադարձել:

ԴԻՄ. ՎԱՉԵ.— (Լուռ են):

ՕՌԼՈՎ.— (Խիստ) ինչո՞ւ չեք խոսում:

(Վաչեն հրում է Դիմիտրիին: Դիմիտրիին գլուխը կա-
խում է):

ՕՌԼՈՎ.— (Բարձր): «Լեզու» բերել եք:

ԴԻՄԻՏՐԻ.— (Ձեռքով ցույց է տալիս սեղանին դրած իրերը,
ցածր) Ահա ամենը, ընկեր մայոր:

ՎԱՉԵ.— Մեղավոր ենք, ընկեր մայոր:

ՕՌԼՈՎ.— (Մոտենալով սեղանին, գնում է իրերը) Այս
ի՞նչ է: Գերմանական պլանշետներ, զենքեր, համազ-
դեստ: Իսկ տերերն ո՞ւր են:

ՎԱՉԵ.— (Ցածր, գետին նայելով) Չգիտացանք, ընկեր մա-
յոր:

ԴԻՄԻՏՐԻ.— (Նույնպես խուլ ձայնով) Սպանեցի: Սերժանտ
Սարոյանը հանցապարտ չէ:

ՕՌԼՈՎ.— Ինչպե՞ս թե սպանեցի: Իսկ ձեզ ի՞նչ էր հրամայ-
ված:

ՎԱՉԵ.— Բերել «Լեզու»:

ԴԻՄԻՏՐԻ.— Ընկեր մայոր, մեղավոր եմ: Դատեցեք ինձ:

ՕՌԼՈՎ.— Հապա, ինչո՞ւ գերուն տեղ չեք հասցրել:
(Դիմիտրիին և Վաչեն լուռ են):

ՕՌԼՈՎ.— Խոսեցե՛ք, վերջապես, սատանան ձեզ տանի:

ԴԻՄԻՏՐԻ.— (Խուլ ձայնով) Չհամբերեցի: Կրակեցի ետե-
վից... Թաղված է կաշնուտում...

ՕՌԼՈՎ.— Այդպե՛ս...

ԴԻՄԻՏՐԻ.— (Բարձրացնելով գլուխը) Ընկեր մայոր, երբ ես
ռազմաճակատ էի գալիս, հայրս ասաց ինձ. «Լսիր,
Դիմիտրի, ինչքան գերմանացու հանդիպես—սպանի՛ր,
ոչնչացրո՛ւ»:

ՕՌԼՈՎ.— (Դիմելով վաշեին) Իսկ քո հայրն ի՞նչ կարծիքի
էր, սերժանտ Սարոյան:

ՎԱԶԵ.— (Գլուխը կախ, խուլ ձայնով) Նո՛ւյն կարծիքի, ըն-
կեր մայոր:

ՕՌԼՈՎ.— Ահա թե ի՞նչ:

ՕՔՍԱՆԱ.— (Հուզված է, ուզում է ինչ-որ բան ասել, բայց
զսպում է իրեն):

ԴԻՄԻՏՐԻ.— (Մի՛ քայլ առաջ է գալիս, ձայնը դողում է)
Ընկե՛ր մայոր, մի երկու թուփ լսեցեք ինձ, այնուհետև
դատեցեք: (Պաուզա): Գերմանացին ավերել է, հրի է
մատնել իմ հայրենի գյուղը, ողջ Ուկրաինան, հորս
կախել է գերմանացին, մորս սպանել է, քրոջս՝ օտարու-
թյուն քշել... (Լռում է մի պահ: Բոլորը լուռ են: Օֆ-
սանան թափում սրբում է արցունքները) Երբ բերում
էինք գերմանացի սպային, ինձ թվաց, որ հենց նա՛ է
իմ ողջ Ուկրաինայի, դժբախտության պատճառը:
(Ծանր շնչում է): Արյո՛ւն էր կաթում սրտիցս: Չհամ-
բերեցի, ընկեր մայոր, կրակեցի... (Մի պահ լռում է,
ապա խուլ ձայնով) Մեղավոր եմ, չեմ կատարել հրա-
մանը: Դատեցեք, ընկեր մայոր: (Արձանանում է տե-
ղում):

(Բոլորը լուռ են):

ՕՌԼՈՎ.— Այդպե՛ս:

ՍՎԵՏԼՈՎ.— (Հուզված) Ընկե՛ր մայոր, թույլ կտա՞ք միջա-
մտել:

ՕՌԼՈՎ.— (Ընդհատելով նրան): Սպասիր, Ալեքսանդր Վա-
սիլևիչ, սպասիր: (Քայլում է ետ ու առաջ: Օղովը կրո-
վում է ինքն իր հետ): Լսիր, Օստապենկո, վճիռը: (Խո-
սում է դանդաղ շեշտով): Արդա՛ր է հորդ խորհուրդը...

(Մի պահ բոլորը փառացել են):

ԴԻՄԻՏՐԻ.— (Հանկարծ պոկվում է տեղից, վազում դեպի Օռլովը) Ընկեր մայո՛ր... Վլադիմիր Սերգեևիչ... (Գրկում է Օռլովին, գլուխը դնում կրծքին) Ընկե՛ր մայո՛ր...

ՕՔՍԱՆԱ.— (Լացր և ուրաուխքյունը միախառնված: Այլևս չզսպելով իրեն) Դիմիտրի... Ընկեր մայո՛ր... (Դուրս է վազում սենյակից):
(Սվետլովը հուզմունքից անընդհատ սրբում է ակնոցները):

ՕՌԼՈՎ.— (Ձեռը դնելով Դիմիտրիի ուսին): Լսիր, Օստապենկո: Հրամանս մինչև վերջը չասացի: Գնացիք, հանգըստացիք և հենց այս գիշեր սերժանտ Սարոյանի հետ մեկնեցիք հետախուզության: Առաջադրանքը նույնն է՝ բերել «Լեզու»: Մինչև չբերեք, չերևաք: Իսկ եթե նորի՛ց...

ԴԻՄԻՏՐԻ.— Հասկանալի՛ է, ընկեր մայո՛ր:

ՎԱՉԵ.— Տա՛սը կբերենք, ընկեր մայո՛ր, տա՛սը...

ԴԻՄԻՏՐԻ.— (Ուրախացած) Կարելի՛ է գնալ: Գնացի՛նք, վաչե...

(Վազելով դուրս է գնում, ետևից՝ վաչեն):

ՍՎԵՏԼՈՎ.— (Լուռ, դանդաղ մոտենում է կոնդին և նստում) Արդար է վճիռդ: (Ոգևորված): Թո՛ւյլ տվեք գնալ ներանց ետևից, Վլադիմիր Սերգեևիչ:

ՕՌԼՈՎ.— Դնա՛, խոսի՛ր: Կարծես թե բոլորը շասացի: Եվ հայտնիր, որ կանչեն ինձ մոտ կապիտան Խրունիչևին: (Սվետլովը գնում է դեպի ելք: Հանդիպում է Խունիչևին, բարևում է և արագ դուրս է գնում):

ԽՐՈՒՆԻՉԵՎ.— Ընկեր մայո՛ր, ինտենդանտական ծառայության կապիտան Խրունիչևը ձեր հրամանով ներկայացավ:

ՕՌԼՈՎ.— (Դիմիտրի չփոխելով) Ողջույն: Նստիր: (Ցույց է տալիս կոնդր: Խունիչևը նստում է): Նո՛ւ, Միտրաֆոն Պավլովիչ: Պատմիր, ինչպե՞ս են գործերը: Ինչպե՞ս է

պարենամթերքի վիճակը:

ԽՐՈՒՆԻՉԵՎ.— (Մոռալ) Վատ է:

ՕՌԼՈՎ.— Նորություն չես ասում: Քանի՞ օր կհերիքի:

ԽՐՈՒՆԻՉԵՎ.— Միայն երեք օր:

ՕՌԼՈՎ.— Ճիշտ չես: Ըստ երևույթին ես քո պաշարի մասին ավելի լավ գիտեմ: Շուկուղը խնայողաբար գործածելով, կհերիքի՞ 10 օր: Մակարոնը՝ ևս 10 օր: Անտառում վայրի պտուղ կա՞, սննդաբար խոտարմատներ կա՞ն: Կա՞ն: Հուսադրող և քաջալերող խոսքեր կա՞ն: Կա՞ն: (Կատակով) Ասում են՝ հուսադրումը հաճախ ավելի ախորժելի համ է ունենում, քան համբուրգյան բիֆշտեկսը:

ԽՐՈՒՆԻՉԵՎ.— (Մի պահ լուռ է) Լսիր, վալոդյա, թույլ կտաս անկեղծորեն խոսել: Չէ՞ որ մենք մանկության ընկերներ ենք:

ՕՌԼՈՎ.— Ի՞նչ է պատահել:

ԽՐՈՒՆԻՉԵՎ.— Դու ինչո՞ւ մեզ բերիր այս անանցանելի անտառ, վայրի ժայռերի մեջ, մահվան բերանը:

ՕՌԼՈՎ.— (Ձննում է խրունիչեին) Դու իրոք որ լուրջ ես խոսում: Դու քեզ վա՞տ ես զգում, Միտյա:

ԽՐՈՒՆԻՉԵՎ.— Չեմ թաքցնում: Ներվե՛րս... Ներվերս չեն դիմանում այս փորձությունը:

ՕՌԼՈՎ.— Մեռնելո՞ւց ես վախենում:

ԽՐՈՒՆԻՉԵՎ.— Այո, չեմ թաքցնում: Մեռնել չեմ կամենում: Բայց դրա հետ հաշտվել եմ: Այդ արդեն գրված է մեր գումարտակի ճակատին: (Մի պահ լուռ է): Կորչում են մեր թափած ջանքերը, հասկանո՞ւմ ես:

ՕՌԼՈՎ.— Սպասիր, պարզ խոսիր...

ԽՐՈՒՆԻՉԵՎ.— Ինձ վհատեցնողը միայն մեր գումարտակի ծանր վիճակը չէ: Վալոդյա՛, ես կորցնում եմ հավատս: Գերմանացին հասել է Ստալինգրադ, Վոլգա, ծեծում է Կովկասի դռները, հասել է Վլադիկավկազ... (Խոսում է հեռապառ): Գերմանացին առաջ է գալիս: Որտե՞ղ է այն ուժը, որ պետք է դիմագրավի այդ ժանտախտին (լուռ է):

ՕՌԼՈՎ.— Ասա բոլորը: Կամրջի կեսն անցնողը մեջտեղում
կանգ չի առնում:

ԽՐՈՒՆԻՉԵՎ.— Դու հիշո՞ւմ ես, երբ քեզ հետ նահանջում
էինք Կուբանյան տափաստանով: Դու հիշո՞ւմ ես, թե
ինչպես խելակորույս մոլուցքով, սարսափահար փախ-
չում էին Կուբանյան նժույգների երամակները. նրանց
հետ կարծես մեր երջանկությունն էր փախչում: Դու հի-
շո՞ւմ ես վշտի տակ ճռագող փոշեթաթախ սայլերը,
զաղթականներին, անօգնական կանանց և երեխաների
լացը... Իսկ մեր շուրջը շարադուշակ բոցով այրվում
էին կաղամախիները... Մենք լռությամբ անցնում էինք
նրանց մոտով: Երկնքից սև փաթիլներ էին իջնում մեզ
վրա. դա կարծես ամոթանքի սև ձյունը լիներ, որ ծած-
կում էր մեր ճանապարհը...

ՕՌԼՈՎ.— Այդ բոլորը հիշում եմ, հետո՞:

ԽՐՈՒՆԻՉԵՎ.— Իսկ հիմա ինչո՞վ է փոխվել դրությունը:
Նրանով, որ գերամանցին շարունակում է առա՞ջ գալ...
(Մի պահ լռում է): Մենք քեզ հետ շենացրինք մեր եր-
կիրը, երջանկության ճամփաներ բացեցինք, որ այսօր
պիղծ գերմանացի՞ն քայլի մեր գյուղերում ու քաղաք-
ներում: Իսկ մենք, ահա պետք է մեռնենք այս խուլ
անտառում, թևաբեկ արծվի նման...

ՕՌԼՈՎ.— (Անբարք, հոգեկոտոր տակից նայում է ԽՐՈՒՆԻՉԵՎԻ)
Վերջացրի՞ր:

ԽՐՈՒՆԻՉԵՎ.— Ներիր ինձ, Վալոդյա, չէի՝ կարող չխոսել:
Կպայթեր սիրտս: Չկարծես, որ ես անձնատուր կլինեմ
գերմանացուն: Ո՛չ, Հավատս է կորչում, հաղթանակի
հավատը... (ծանր շնչում է):

ՕՌԼՈՎ.— Դու մեր գումարտակում ուրիշի հետ խոսե՞լ ես
այդ մասին:

ԽՐՈՒՆԻՉԵՎ.— Ոչ, միայն քեզ հետ:

ՕՌԼՈՎ.— Տես, Միտյա, չսեմ, թե ուրիշի հետ: Առանց այն-
էլ գերմանացին կաշվից դուրս է գալիս համոզելու մեր
զինվորներին, որ հասել է վերջակետը: Նախ՝ սկսեց

ամբակոծել անտառը: Ապա թռուցիկները՝ անձնատուր-
լինելու մասին: Գերմանացու ազիտացիան չի թեքի մեր-
զինվորին, իսկ այ, քո խոսակցությունները կարող են
ազդել: Հասկացա՞ր ինձ:

ԽՐՈՒՆԻՉԵՎ.— Հասկանալի է, վալոդյա: Դու առաջին
մարդն ես, թերևս վերջինը, որ իմացավ տառապանքիս
մասին:

ՕՌԼՈՎ.— Հիմա լսիր: Ասում են, ով իր վերքը հասկանա,
կիսով չափ բուժված է արդեն:

ԽՐՈՒՆԻՉԵՎ.— Բայց ինչպե՞ս... ուշ է գինու մասին մտա-
ծել, երբ տակառը դատարկ է:

ՕՌԼՈՎ.— Միայն, փոքրոգություն է ընկնել, երբ դեռ ըն-
դունակ ես կանգնելու: Եվ կկանգնե՞նք, հակառակ սա-
տանային: Դու կորցրել ես հաղթանակի ճանապարհը:

ԽՐՈՒՆԻՉԵՎ.— Բայց...

ՕՌԼՈՎ.— (Ընդհատելով) Սպասի՛ր: Մենք խոսում ենք, ինչ-
պես եղբայրը՝ եղբոր հետ, երեխաներ չենք, մոտենում
ենք քառասունին, մեր քունքերը ճերմակում են, հարկա-
վոր չէ արդարանալ: Ով փորձում է արդարանալ՝ նա
արդեն իրեն դատապարտում է: Ես չեմ ցանկանում ու-
ժով, գեղեցիկ խոսքերով համոզել քեզ: Ես ուզում եմ,
որ դու ի՞նքդ հասկանաս և ի՞նքդ տեսնես հաղթանակի
ճանապարհը:

ԽՐՈՒՆԻՉԵՎ.— Բայց ինչպե՞ս... Կարո՞ղ է հրաշք տեղի ու-
նենալ:

ՕՌԼՈՎ.— Լսիր: Մենք երկուսով էլ հայրենիքի զինվորներ
ենք: Լսիր զինվորիս խոսքին: Դու հանուն ինչի՞ ես
զինք վերցրել:

ԽՐՈՒՆԻՉԵՎ.— Հանուն իմ հայրենիքի:

ՕՌԼՈՎ.— Արդա՞ր է մեր կռիվը:

ԽՐՈՒՆԻՉԵՎ.— Արդար է:

ՕՌԼՈՎ.— Արդարությունը, հիշիր, մեռնել չի կարող երբեք:
Արդարությունը ծովի հատակից էլ կհանի: Մեզ մահ
չկա՞, Միտյա: Ի՞նչ է, դու կարծում ես կարո՞ղ են

խլել մեղնից այն, ինչ մեր հայրերն ու պապերը կա-
խաղանի, աքսորի, արյան ու դաժան պայքարի գնով
վաստակել են ինձ ու քեզ համար: Մենք քեզ հետ ման-
կությունից գրկեցինք ազատության արշալույսը, փայ-
փայեցինք մեր նորաստեղծ երկիրը. որքա՞ն եռանդ,
ուժ գրինք ամեն մի բարձրացող քարի համար: Ինչպի-
սի՞ զոհաբերում: Անհնար է խլել այն, ինչ պատկանում
է երկու հարյուր միլիոնին:

ՊՐՈՒՆԻՉԵՎ.— Բայց թշնամին ուժեղ է, Վալոդյա:

ՕՌԼՈՎ.— Ուժեղ է, չեմ ժխտում: Դժվար է հաղթանակի
ճանապարհը: Իսկ այդ ո՞ր հաղթանակն է հեշտությամբ
եկել: Ապա մտաբերիր 18 թիվը՝ երկիրն՝ ավերված,
ժողովուրդը՝ քաղցած, տկուր, բանակը՝ վատ զինված,
իսկ թշնամին... Ամբողջ Եվրոպան էր մեզ վրա եկել,
հետո՝ Վրանգելը, Դենիկինը, Յուդենիչը, Կուչակը, ճա-
պոնացին՝ Արևելքից: Հաղթեցի՞նք: Հաղթեցի՞նք: Մենք
փրկեցինք արյունաքամ եղող ռեսպուբլիկան: Վհատու-
թյան թռպենների զգա նրան, ում ձեռքին է այսօր ար-
դարության սուրը, Ստալինին զգա քո կողքին. քեզ
կթևավորի ժողովրդի անսասան հավատը, նա քեզ
կօգնի: (Կանգնելով) Միտյա, դուրս եկ, նայիր այս
բարձունքներից հեռուները՝ Կովկասյան լեռներին:
Լեռները չեն, որ պետք է կանգնեցնեն թշնամուն, այլ
մենք՝ մարդի՛կ: Գերմանացին չի՞ անցնի այս լեռները,
հավատա զինվորիս խոսքին: (Մոտենալով ձեռքը դնում
է Խուսիշևի ուսին, ջերմ): Կանցնեն այս ահեղ օրերը,
կվերադառնանք Սմոլենսկինա, կքայլենք քեզ հետ կա-
ղամախիների անտառով, կերգեն սոխակները և եր-
ջանկության կամուրջը կշարունակենք, կձգվի՞ նա դե-
պի ապագան: (Լռում է: Խուսիշևը նույնպես լուռ է)
Բարձրացրու գլուխդ, նայիր աչքերիս: Մեռնելու միտքը
վանիւր քեզանից:

ՊՐՈՒՆԻՉԵՎ.— Ազնիվ և մեծահոգի ես, Վալոդյա, և ամուր:
Նախանձում եմ քեզ: (Բռնելով Օռլովի ձեռքը) Ուղարկիր

ինձ մարտական գործողության, հոգ չէ, թե կմեռնեմ:
Ուղարկի՛ր:

ՕՌԼՈՎ.— Միտյա, մեռնելը հեշտ է, դա դեռ փրկությանն չէ:
(Գործնական տոնով) Հավաքիր քեզ: Ուտելիքի պաշա-
րը խնամքով բաժանիր, որ 10 օր բավարարի: Գերմանա-
ցին, ճիշտ է, սեղմում է օղակը, բայց կդիմանանք:
Թող մի տղաները հանգստանան, կարգի բերեն իրենց:
ՖՐՈՒՆԻՉԵՎ.— Բայց ինչո՞ւ ես դանդաղում, Վալոդյա, հար-
կավոր է դուրս գալ այս օղակումից:

ՕՌԼՈՎ.— Սպասիր, ժամը չէ... (Լռում է մի պահ) Հետո,
լսիր: (Հեռացնում է խրունիչների անկյունը) Աչքիդ լույ-
սի պես պահպանիր դինամիտը: Դինամիտի համար
գլխո՛վդ ես պատասխանատու, հասկանո՞ւմ ես...
(Հնապառ ներս է գալիս Արտավազը):

ԱՐՏԱՎԱԶԴ.— Ընկե՛ր մայոր, երեկոյան ընթրիքից 5 հոգի
առաջին վաշտից թունավորվել են: Սանմասից փրնա-
րում են ընկեր խրունիչներ:

ՕՌԼՈՎ.— Ի՞նչ... (Դառնալով խրունիչներին) անմիջապես
դեպքի վայրը. կզեկուցես ինձ, արա՛գ:

ՖՐՈՒՆԻՉԵՎ.— (Շփոթված) Լսո՛ւմ եմ, իսկույն:
(Խրունիչներ և Արտավազը արագ հեռանում են):

ՕՌԼՈՎ.— (Մենակ: Մոտենում է կոնդին, ծանր նստում):
Ի՞նչ կարող է լինել: Ինչ-որ տեղ գործերը կարգին չեն:
Երեկ սերժանտ Ապանասենկոն է պոստից անհայտա-
ցել, այսօր այս թունավորումը... Ինչ-որ ձեռք խառնում
է գործերը... (գլուխն առնելով ափերի մեջ): Վերքն
անհանգստացնում է: Մարմինս չի հնազանդվում: Դի-
մանալ է հարկավոր... (Լռում է մի պահ, ապա կտրուկ
վեր է կենում տեղից, մոտենում է պատից կախված
ֆարտեզին) Դինամիտը... Դինամիտը... ահա այս-
ռե՛ղ... (Մատը դնում է ֆարտեզի մի կետի վրա) Այս-
տե՛ղ... Տանկերը չպե՛տք է անցնեն...
(Ներս է մտնում Աբաշիձեն):

ԱՐԱՇԻՉԵ.— Ընկե՛ր մայոր, կապիտան Աբաշիձեն ձեր հրա-
մանով ներկայացավ:

ՕՌԼՈՎ.— (Կտրուկ շրջվելով) Դո՛ւ ես, Աբաշիձե, կանչել էի
քեզ: Դու գիտես, որ մեր առաջին կապալորից լուր
չկա: Երկրորդին մեր հետախույզները դառն սպանված
աղբյուրի ճանապարհին: Մեկ ամսի մոտ է՝ լուր չու-
նենք մերոնցից: Գեներալը երևի խաշ է դրել մեզ վրա:
Պետք է գնաս:

ԱՐԱՇԻՉԵ.— Լսո՛ւմ եմ:

ՕՌԼՈՎ.— Դժվար է խիստ, բայց պետք է գնաս: Դու այս-
վայրերին քաջ ծանոթ ես:

ԱՐԱՇԻՉԵ.— Հասկանում եմ, ընկեր մայոր: Պատրաստ եմ:

ՕՌԼՈՎ.— Կանցնես ուղիմաճակատի գիծը, կներկայանաս
գեներալին: Կպատմես մեր վիճակը: Կասես, որ նեղն
ենք, գերմանացին սեղմում է օղակը, բայց կդիմա-
նանք: Այդպես էլ կասես: Եթե կարող են, թող օգնեն
սննդամթերքով, դինամիթերով, դեղորայքով: Ահա ծը-
րարը, կհանձնես գեներալին:

ԱՐԱՇԻՉԵ.— Հասկանալի է: (Վերցնելով ծրարը) Ե՛րբ
կհրամայեք մեկնել:

ՕՌԼՈՎ.— Լսիր, թե քեզ ինչու եմ ուղարկում: Կասես, որ
գերմանացիները պատրաստվում են ընդհանուր հարձակ-
ման: Կասես գեներալին, որ գերմանացիները տանկերի
են սպասում: Ստացան տանկեր՝ կսկսեն հարձակումը:
Տանկերը պետք է անցնեն լեռնանցքով, ուրիշ ճանա-
պարհ չունեն: Կասես, որ ինչ գնով էլ ուզում է լինի,
կխանդարենք տանկերի առաջխաղացումը դեպի ֆրոն-
տի գիծը: Ավելացրու, որ մայոր Դիլանյանի հայկական
գումարտակը, հավանական է միանա մեզ: Ասա, որ
մայորը ծանր վիրավոր է: Նրան այսօր այստեղ պետք
է բերեն: Ասա, որ հայկական գումարտակը դեկավա-
րում է կոմիսարը՝ Ավալյանը: (Մի պահ լռում է): Կսպառ-
սեմ քեզ նույեմբերի 5-ին:

ԱՐԱՇԻՉԵ.— Հասկանալի է:

ՕՌԻՆՈՎ.— Վերցրու քեզ հետ երկու մարտիկ, փորձված տղա-
ների, քիչ մարդ է մնացել, բայց վերցրու: Մեկնի՞ր
հենց այս գիշեր:

ԱՐԱՇԻՉԵ.— Ամեն ինչ հասկանալի է: Կարելի՞ է գնալ:

ՕՌԻՆՈՎ.— Այո: Բարի ճանապարհ: (Սեղմում է ձեռքը): Եկ
համբուրվենք եղբոր մեծ: (Համբուրվում են):

ԱՐԱՇԻՉԵ.— Բարի մնաք, կվերադառնամ որքան կարելի է
շուտ:

(Արաշիճեն գնում է):

ՕՌԻՆՈՎ.— (Կանգնած նայում է նրա ետևից) Կհասնի՞...
կվերադառնա՞... (Դանդաղ մոտենում է դեպի հանդի-
սասահը, նստում է կոնդին):

(Ներս է մտնում վասիլին):

ՎԱՍԻԼԻ.— Ընկեր մայոր, ժամանել է Սեմյոն պապը իր
թոռան հետ, կարո՞ղ են ներս գալ:

ՕՌԻՆՈՎ.— (Կանգնելով) Հրավիրիր: (Վասիլին գնում է):

(Ներս են մտնում Սեմյոն պապը, Սաշկոն: Սեմյոն պա-
պը միջահասակ է, քավ, երկար միտմով. Սաշկոն՝
14-ին մոտ պատանի: Սեմյոն պապը և Սաշկոն իրենց
հետ երկու մեծ զամբյուղ են ներս բերում):

ՍԵՄ. ՊԱՊ.— (Զամբյուղը վար դնելով): Բարի ողջո՞ւն,
ընկեր մայոր:

ՕՌԻՆՈՎ.— Սեմյոն պա՞պ, սպասում էի լաղուց... (նայելով
զամբյուղներին) Այդ ի՞նչ է...

ՍԵՄ. ՊԱՊ.— Ես և թոռս՝ Սաշկոն անտառապտուղ ենք
հավաքել, խոտարմատներ... ձեր վիրավորների համար
է... Պետք կգա: Օգտակար է խիստ:

ՕՌԻՆՈՎ.— (Զգացված) Շնորհակալ ենք: Նեղություն եք քա-
շել:

ՍԵՄ. ՊԱՊ.— Ինչ նեղություն, որդիս: Բարեկամները նեղ
օրին պետք է օգնեն միմյանց:

ՕՌԻՆՈՎ.— (Լուրջ) Իսկ ո՞ւր է մայոր Դիլանյանը:

ՍԵՄ. ՊԱՊ.— Բերում են... պատգարակով: Ծանր է վի-
ճակը: Դժվար է լեռնային կաժաններով արագ իջնելը:

ՕՌԼՈՎ.— (Մտախոհ) Ծա՞նր է, ասում ես, մայոր Դիլանյան-
նի վիճակը:

ՍԵՄ. ՊԱՊ.— Շատ ծանր:

ՕՌԼՈՎ.— (Կարծես ցրվելու համար, մոտենում է Սաշկոյին,
շոյելով մազերը) Գործներդ ինչպե՞ս են, ընկեր պար-
տիզան:

ՍԱՇԿՈ.— (Հպարտ) Գերազա՛նց, ընկեր մայոր: Միայն
զենք չունեմ: Ավտոմատ տվեք ինձ, կրակել սովորել
եմ: Ազնիվ պիտներակա՛ն... (պատվի է առնում):

ՍԵՄ. ՊԱՊ.— Ստվերս է, ընկեր մայոր, ամեն տեղ հետե-
վում է ինձ: Որտեղ ես, այնտեղ էլ սա...

ՍԱՇԿՈ.— Ընկեր մայոր, կարգադրեք ավտոմատ տան ինձ:

ՕՌԼՈՎ.— Զե՞նք, կտանք: (Խփելով Սաշկոյի ուսին): Թռիր
խրոնիշևի մոտ, իմ անունից ասա քեզ ավտոմատ տա:
Ահա՛... (Թուրք է տալիս):

ՍԱՇԿՈ.— (Լուրջ) Լսում եմ, ընկեր մայոր: (Դառնալով
Սեմյոն պապին) Պապ, գնացի: Տես, առանց ինձ տեղ
չգնաս: (Դուրս է վազում):

ՍԵՄ. ՊԱՊ.— Որտեղ ես, այնտեղ էլ սա...

(Դրսից լսվում է հարմոնի ձայնը: Դիմիտրին նվագում
է ուկրաինական «Ревета стогне Днепр широкий»
ժողովրդական երգը):

ՕՌԼՈՎ.— (Լսելով): Դիմիտրին է... Հայրենիքն է հիշել,
Ուկրաինան... (Նորից մտախոհ նստում է): Ծա՞նր է,
ասում ես, պապ: Մայոր Դիլանյանի հետ լավ ընկեր-
ներ ենք նշել, միասին սովորել ենք: (Լռում է):

ՍԵՄ. ՊԱՊ.— Մայորը հրաժարվում էր գալ, ասում էր, թո-
ղեք մնամ այստեղ, բեռ եմ դառնալու Օսլովի համար:
Հետո՝ քույրը: Ես չգիտեի, որ նրա քույրն այստեղ է...
ձեզ մոտ...

ՕՌԼՈՎ.— Այո: (Լռում է մի պահ): Ծանր է լինելու Անա-
հիտի համար... Եվ բուժող, և հարազատ քույր...

ՍԵՄ. ՊԱՊ.— Բայց նրան այստեղ չի կարելի թողնել: Բը-
ժիշկը սպանվել է: Դեղորայք չկա...

ՕՌԼՈՎ.— (Վեր կենալով): Դիմանալ է հարկավոր:

ՍԵՄ. ՊԱՊ.— Վլադիմիր Սերգեևիչ, մարդ պողպատի սիրտ
պետք է ունենա այդ դաժան օրերում, այն ժամանակ
դրահը փայտից էլ կարող է լինել: Եվ նա չի պարտվի
երբեք:

ՕՌԼՈՎ.— Ճշմարիտ ես, պապ:

(Նորից աղմուկ է լսվում, խոսակցությունների ձայն:
Ներս է գալիս Վասիլին):

ՎԱՍԻԼԻ.— (Հուզված): Բերում են, ընկեր մայոր: Նրանց
հետ է կոմիսար Ավալյանը...

(Օռլովը կտրուկ ոտքի է կանգնում: Մեմյոն պապը
դանդաղ հեռանում է դեպի պատուհանը: Դեսից մեկը
ձայնում է. «Զգույշ» և բեմ են մտնում նախ՝ Ավալյանը,
նրա ետևից չորս զինվոր պատգարակի վրա ներս են
բերում Դիլանյանին, որն անշարժ պառկած է, նիհա-
րած, երեսի մազերը եկած: Ապա մտնում է Շորոխովը:
Ավալյանը բարձրահասակ, արծվափիթ, Շորոխովը՝ մի-
ջահասակ, կարճ միտոֆով ու բեխերով: Զինվորները
պատգարակը զգուշությամբ դնում են գետնին հեռա-
նում կանգնում դռների մոտ):

ԱՎԱԼՅԱՆ.— (Օռլովին): Բարե, ընկեր մայոր: (Պարզում է
ձեռքը): Կոմիսար Ավալյան՝ն...

ՕՌԼՈՎ.— (Սեղմում է ձեռքը): Ահա թե ինչպիսի՛ն ես դու...

Օռլո՛վ... (Արագ մոտենում է Շորոխովին): Բարե, ըն-
կեր Շորոխով: (Սեղմում է ձեռքը: Ապա դանդաղ մո-
տենում է պատգարակի վրա պառկած Դիլանյանին):
Արսե՛ն... (Կռանում, համբուրվում են):

ԴԻԼԱՆՅԱՆ.— (Մաճր, ցած ձայնով): Վլադիմիր... Ահա թե
ինչպե՛ս եմ հանդիպում քեզ... (Բոլորը լուռ են):

ՕՌԼՈՎ.— (Բռնում է Դիլանյանի ձեռքը զույգ ավերի մեջ):

Ոչինչ, եղբայրս, կբուժենք քեզ...

ԴԻԼԱՆՅԱՆ.— Շնորհակալություն բարի խոսքի համար: Ինձ

համար ամեն ինչ պարզ է... Անժամանակ էր... Հաշիվս
չմաքրեցի դերմանացիներին հետ:

ՕՌԼՈՎ.— Կմաքրենք, ոտքի կկանգնես... Միասին կմաք-
րենք, Արսեն:

ԴԻԼԱՆՅԱՆ.— Որքան անհանգստություն պատճառեցի ես
այս մարդկանց: (Լռում է): Ինչպե՞ս են գործերդ. վշա-
դիմիր, դիմանո՞ւմ ես... Գիտեմ, դեռ զինվորական
դպրոցից գիտեմ, հեշտ չէ քեզ ծունկի բերելը... Իսկ
ես... Դժվար թե շուտով...

(Դրսից լսվում է Դիմիտրիի նույն երգի նվագի ձայնը):

ՕՌԼՈՎ.— Ոչինչ... Անահիտը քեզ ոտքի կկանգնեցնի, ոսկի
ձեռքեր ունի քույրդ...

ԴԻԼԱՆՅԱՆ.— (Անահիտի անունը լսելով, անհանգիստ
բարձրացնում է գլուխը): Անահի՞տը... Նա այստե՞ղ
է...

ՕՌԼՈՎ.— Նա հիմա կգա...

(Դրսից լսվում է Անահիտի ձայնը՝ «Արսենն այս-
տե՞ղ...» և երևում է Անահիտը, ապա Օհանան):

ԱՆԱՀԻՏ.— (Նետվում է դեպի Դիլանյանը: Ծունկի գալով):
Արսե՛ն... Եղբա՛յրս... (Համբուրում է):

ԴԻԼԱՆՅԱՆ.— (Հուզված): Անահիտ... Ողջ և առողջ ես...
(Առույգ, մի փոքր կատակով): Ապա մի նայեմ... Զին-
վորական հագուստում քեզ չեմ տեսել... Սաղում է...
(Օռնովին): Ասում ես, քույրս ոսկի ձեռքե՞ր ունի...

ԱՆԱՀԻՏ.— (Իրեն զսպելով): Իմ մասին հետո... Ի՞նչ է պա-
տահել քեզ...

ԴԻԼԱՆՅԱՆ.— Տեսնում ես, խայթել է դերմանացին, զույգ
ոտքից... Ոչինչ... Կդիմանամ...

ԱՆԱՀԻՏ.— (Ձեռքը դնում է նակատին՝ վիրաբույժի պրոֆե-
սիոնալ հանդարտությամբ): Երկու ոտքի՞ց...

ԱՎԱԼՅԱՆ.— Ավտոմատի հերթով, ազդրերից...

ԱՆԱՀԻՏ.— Ո՞ր երրորդ օրն է...

ԱՎԱԼՅԱՆ.— Իններորդ օրը, ընկեր կապիտան:

ԱՆԱՀԻՏ.— Իններորդ օ՛րը. Ի՞նչ օգնություն է ցույց տրբ-
ված:

ԱՎԱՆՅԱՆ.— (Գլուխը կախելով): Առաջին օգնություն....

Բժիշկ չկար, սպանվել է... Հետո լեռների մեջ...

ԱՆԱՀԻՏ.— (Ոտի կանգնելով, զսպելով հուզմունք): Հա-
պա ինչո՞ւ մեզ չեք հայտնել:

ԴԻԼԱՆՅԱՆ.— Սրանք մեղավոր չեն, Անահիտ, անհնար էր:
(Տիրում է լռություն): Իսկ դու մի հուզվիր... Ես այս-
տեղ եմ... Ամեն ինչ լավ կլինի:

ԱՆԱՀԻՏ.— (Բռնելով Դիլանյանի ձեռքը, արտաֆուստ հան-
գիստ): Լավ... Խնդրում եմ կարգադրեք անմիջապես
սանձառ ատղափոխել...

ՕՌԼՈՎ.— Տեղափոխել սանձառ... Դե՛, Արսեն, քաջ եղիր...
Կանցնեմ քեզ մոտ:

(Զինվորները մոտենում են, վերցնում պատգարակը և
շարժվում դեպի ելք):

ԴԻԼԱՆՅԱՆ.— (Օռլովին): Իսկ գործերի մասին խոսիր կոմի-
սար Ավալյանի հետ, նա հրամանով փոխարինում է
ինձ... մինչև իմ առողջանալը...

(Զինվորները Դիլանյանին դուրս են տանում: Ետևից
Շորոխովը, ապա Անահիտը, Օֆանան: Դրսում լռում է
հարմոնի նվագի ձայնը):

ՕՌԼՈՎ.— Որքան է փոխվել... (Շորոխովին): Ընկեր Շո-
րոխով, ձեզ հետ խոսելիք ունեմ: Կհանդիպենք մի փոքր
հետո:

ՇՈՐՈՒՆՈՎ.— Լսում եմ, ընկեր մայոր: (Արագ գնում է):

ԱՆԱՀԻՏ.— (Ներս գալով, բուլացած նստում է կոնդին):
Ի՞նչ եք արել... Իննը օ՛ր... (Հուզված): Ես հիմա ինչ-
պես մոտենամ վիրահատման սեղանին... Ինչպե՞ս օգ-
նեմ... գանգրենա է սկսել...

ՕՌԼՈՎ.— Անահիտ, արիացեք: Նրա կյանքը ձեզնից է կախ-
ված...

ԱՆԱՀԻՏ.— Դուք հասկանո՞ւմ եք, ինձանից համարյա ան-
կարելին եք պահանջում:

ՍԵՄ. ՊԱՊ.— (Մոտենալով Անահիտին): Հանգստացիր աղջիկս, ուշանալ չի կարելի: Գնանք միասին: (Յգնում է Անահիտին բարձրանալու): Գնանք: (Անահիտի թերմաժ, դանդաղ ֆայլում են դեպի ելք):

ՕՌԼՈՎ.— (Մոտենալով Ավալյանին): Որոշենք անելիքը: Դրությունը ծանր է, քեզնից թաքցնելու ոչինչ չունեմ:

ԱՎԱԼՅԱՆ.— Ի՞մը նույնպես:

ՕՌԼՈՎ.— Ի՞նչպես է դամարտակիդ վիճակը:

ԱՎԱԼՅԱՆ.— Նույնը, ինչ ձեզ մոտ: Սննդամթերքների պակաս, դինամիկների պակաս, ունեմ վիրավորներ, բայց դեղորայք՝ բոլորովին:

ՕՌԼՈՎ.— Ի՞մ կոմիսարը սպանվեց յոթ օր առաջ: Միանանք, կլինես կոմիսար: Համաձայն ես...

ԱՎԱԼՅԱՆ.— Համաձայն եմ:

ՕՌԼՈՎ.— Դու գիտե՞ս, որ դերմանացիների տանկերի մի խոշոր զորասյուն պետք է անցնի լեռնանցքով: Գերմանացիներն առանց այդ տանկերի հարձակում չեն կարող սկսել:

ԱՎԱԼՅԱՆ.— Ի՞մ հետախուզությունը նույն տվյալներն ունի:

ՕՌԼՈՎ.— Պետք է փակել տանկերի ճանապարհը: Պետք է ձախողել հարձակումը:

ԱՎԱԼՅԱՆ.— Ինչպե՞ս...

ՕՌԼՈՎ.— Պայթեցնել քարաժայռը և փակել տանկերի ճանապարհը:

ԱՎԱԼՅԱՆ.— Ես դինամիտ չունեմ:

ՕՌԼՈՎ.— Ես ունեմ: (Օղովը ոգեշնչված, Ավալյանի թերմաժ, մոտենում է ֆարտեզին): Նայիր... (Մատը դնում է ֆարտեզի մի կետի վրա): Ահա այստե՛ղ: Անտառը մոտենում է լեռնանցքին: Այստեղ է՛լ... Հասկանալի՞ է: Այժմ գիտենք ես ու դու: Միացանք: Սկսում ենք:

ԱՎԱԼՅԱՆ.— Մինչև չփակենք դերմանական տանկերի ճա-

նապարհը, օղակը պատռելու մասին ոչ մի խոսք: Հաս-
կանալի՜ է:

(Հնասպառ ներս է վազում մի լեյտենանտ):

ԼԵՅՏԵՆԱՆՏ.— (Տագնապալից): Ընկե՛ր մայոր...

ՕՌԼՈՎ.— Ի՞նչ է պատահել...

ԼԵՅՏԵՆԱՆՏ.— Ընկե՛ր մայոր, ներքևում՝ աղբյուրի մոտ,
գերմանացիների մի ջոկատ է երևացել: Բարձրանում
են վեր: Մեր հետքերով են շարժվում:

ՕՌԼՈՎ.— (Կտրուկ շրջվելով դեպի լեյտենանտը): Հրամա-
յո՛ւմ եմ ոտքի հանել գումարտակը: Ոչ մի ծպտուն և
ոչ մի հետք: Պատրաստվել երթի: Արա՛գ:

ԼԵՅՏԵՆԱՆՏ.— Լսո՛ւմ եմ: (Լեյտենանտը դուրս է վազում):

ԱՎԱԼՅԱՆ.— Սեղմում են սրիկաները: Երևում է լավ եք,
դադել:

ՕՌԼՈՎ.— Պետք է հեռանալ քարանձավների ուղղությամբ:
Նորից վեր: Մարտի բռնվելը հիմա նպատակահարմար
չէ:

ԱՎԱԼՅԱՆ.— (Գործնական): Ընկեր մայոր, ուրեմն կհան-
դիպենք վերին քարանձավներում:

ՕՌԼՈՎ.— Ուրեմն միանում է մեզ հայկական գումարտակը:
(Լսվում է հրետանու հեռավոր որոտը):

ԱՎԱԼՅԱՆ Գործում ենք միասին, մի բռունցք կազմած:

ՕՌԼՈՎ.— Քարանձավներից այն կողմ այլևս տեղ չկա: Կամ
կփակենք գերմանական տանկերի ճանապարհը, կամ
կմեռնենք այս բարձունքներում:

(Մի զինվոր ներս է բերում դրոշակը):

ԱՎԱԼՅԱՆ.— (Ցույց տալով դրոշը): Ահա՛ իմ ժողովրդի պա-
տիվը:

ՕՌԼՈՎ.— Հավատում եմ:

(Օղովը և Ավալյանը սեղմում են միմյանց ձեռքը):

ՎԱՐԱԳՈՒՅՐ

Օղովի և Ավայանի միացած գումարտակների նոր բնակավայրը: Սկսում է իրիկնանալ: Կապույտ մթնշաղում՝ Կովկասյան լեռների սիլուետը: Բեմը ներկայացնում է բացատ՝ անտառում: Անտառը դեպի խորքը խտանում է բարձրանալով՝ ձուլվում է լեռների ֆոնին: Մի նեղ նանապարհ տանում է անտառի խորքը, մեկը՝ դեպի ձախ, մեկը՝ աջ, էլի անտառ: Բեմի բացատում, անտառի եզրերին՝ խումբ-խումբ քփուտներ: Բեմի աջ և ձախ անկյունից՝ խոշոր սլանի ծառեր: Բեմահարթակի առջևի սլանում՝ աջից գետին տապալված, արդեն չորացած մի ծառ: Տապալված ծառի նյութերից մեկի վրա նստած է Օֆսանան՝ սանալայուսակը ծնկներին, Դիմիտրին՝ կացինը ձեռքին փայտ է կտրում: Վարագույրը բացվելիս Դիմիտրին, կացինը վերև բարձրացրած, պտտվում է իր կտրած գերանի շուրջը, իսկ Օֆսանան բարձրաձայն ծիծաղում է:

ՕՔՍԱՆԱ. — Ուրեմն գերմանացի սպան մթնումը քեզ արջի տեղ է դրել: Ասենք, Դիմիտրի, դու մի փոքր արջային հատկություններ ունես: Գերմանացի սպան չի սխալվել:

ԴԻՄԻՏՐԻ. — (Կեղծ նեղացած, կացինը խրում է գոտկատեղը: Գերանն ուզում է շալակել): Նո՛ւ, նո՛ւ, այդ հատկություններն ինտենդանտ Խրունիշևին են պատկանում, մի խլիր նրանից: Այդ նա է սիրում փնթիփնթալ՝ այս չկա, այն չկա:

ՕՔՍԱՆԱ. — Ինչ լավ է Դիմիտրի, որ դու այս անգամ «լեզու» ես բերել, կենդանի: Թե չէ հիշո՞ւմ ես այն երեկոն, փորձանք պիտի գար գլխիդ:

ԴԻՄԻՏՐԻ. — Ի՛նչ մարդ է մեր մայորը: Ամեն ինչ կանեմ նրա համար: Թե հրամայի՝ հարյուր գերմանացու դեմ մենակ կզնամ: (Գերանն ուսին առած՝ գնում է):

ՕՔՍԱՆԱ.— (Անհանգիստ բռնում է գերանի ծայրից): Դիմիտրի, այդ ճիշտ է, որ դու կապիտան Սվետլովին ասել ես, որ կցանկանայի վիրավորվել, միայն թե ե՞ս կապելի քո վերքը:

ԴԻՄԻՏՐԻ.— (Գերանը վայր դնելով: Լուրջ): Լսիր, Օքսանա, դու գիտե՞ս, որ ինձ վատ եմ զգում...

ՕՔՍԱՆԱ.— (Անհանգստացած): Վա՞տ ես զգում: Ի՞նչն է քեզ անհանդստացնում:

ԴԻՄԻՏՐԻ.— (Լուրջ): Սիրտս, հասկանո՞ւմ ես: Այստեղ կարծես թե (ձեռքը դնելով սրտին, ապա հանկարծ բարձր) ամեն ինչ կարգին չէ:

ՕՔՍԱՆԱ.— Լսիր, Դիմիտրի, դու երբեք կարո՞ղ ես ինձ հետ լուրջ խոսել:

ԴԻՄԻՏՐԻ.— Եթե հրամայե՞ս, կարո՞ղ եմ:

ՕՔՍԱՆԱ.— Հրամայո՞ւմ եմ:

(Դիմիտրին վերցնում է գերանն, ուզում է գնալ):

ՕՔՍԱՆԱ.— Դիմիտրի, դու հիշո՞ւմ ես այնտեղ գետի ափին, երբ ես մղեցինք գերմանացիների գրոհը: Դու պառկած էիր խրամատում, մարտիկների հետ: Ես սողալով եկա ձեր դիրքերը՝ վիրավորների վերքերը կապելու համար: Դու շնչացիր ինձ. «Օքսանա նայիր»: Ես նայեցի և ապշեցի: Քո ափի մեջ ես մի հեղ, անօդանական թռչնիկ տեսա, որ կտուցը թևի տակ կարծես ննջելիս լիներ: «Սա՛ էլ է վիրավոր,— ասացիր,— թռչել չի կարող, կարո՞ղ ես բուժել»: Ես քո աչքերի մեջ թախիծ տեսա: Որքա՞ն բարի էիր դու այն րոպեներին: Ես կապեցի վիրավորների վերքերը, իսկ ճնճողուկը վերցրի հետս, սանձաս, բայց ճնճողուկը չապրեց: (Լռում է):

ԴԻՄԻՏՐԻ.— Հիշում եմ: Այս մեկ տարում որքան բան տեսա, բայց ճնճողուկին չեմ մոռանում:

ՕՔՍԱՆԱ.— Այդ օրվանից ես երկար մտածում էի քո մասին: Լավն է սիրտդ, բարի է:

ԴԻՄԻՏՐԻ.— (Ուրախացած, գերանը վայր է դնում և կամաց մոտենում է Օքսանային): Ա՛յ, դա ուրիշ հարց է:

Սիրում եմ այդպիսի խոսակցություններ, սիրելի՛ իմ
Օքսան... (Ուզում է գրկել):

ՕՔՍԱՆԱ.— (Խույս է տալիս, ցատկում է ճյուղից, մատը
քափ տալով): Իսկ լեզուդ խայթող է, խնայել չգիտե՞
րե, ցտեսությո՛ւն: Անահիտ Աբգարովնան հիմա ինձ
է սպասում: (Հեռանում է, ձեռքը բարձրացնելով):

ԴԻՄԻՏՐԻ.— (Նույնպես ցատկելով, բռնում է Օֆսանային,
փաշում է դեպի իրեն, բայց երկուսն էլ մնում են
կանգնած, անհամարձակ):

ՕՔՍԱՆԱ.— (Կլուխը բարձրացնելով, ֆեֆուշ): Պահպանիր
քեզ, Դիմիտրի, սիրելի՛ս...

ԴԻՄԻՏՐԻ.— (Ուզում է գրկել Օֆսանային):

ՕՔՍԱՆԱ.— (Խույս է տալիս, փախչում է դուրս):

ԴԻՄԻՏՐԻ.— (Ինֆեռմոնոպոնիայան մեջ): Օքսանա... (Լռում
է): Գնաց: (Ոգեշնչված): Էիս, լա՛վ է ապրել այս աշ-
խարհում... Չգի՛ր հարմոնը, Դիմիտրի, թող պայթի
դերմանացին: Երգիր, հակառակ սատանային... (Նվա-
զում է «Ջեմլյանկայում» հանրածանոթ երգը. նվագի
ելեէջները գնում, կորչում են հեռուներում: Դիմիտրին
ձայնակցում է հարմոնի երգին):

Бьется в тесной печурке огонь,
На поленьях смола, как слеза,
И поет мне в землянке гармонь,
Про улыбку твою и глаза...

(Չափ կածանով ներս են մտնում մի խումբ զինվորներ,
որոնք ֆարշ են տալիս կտրած ծառերի բներ: Նրանք,
ծառերը ֆարշ տալով, երգի ու հարմոնի ձայնի վրա,
Դիմիտրիի համար աննկատելի, մոտենում են նրան:
Նստում են իրենց բերած ծառերի վրա: Նստած են՝
մազոտ երեսներով, հոգնած: Մի ֆանիսը պառկում են՝
երազկոտ նայելով արդեն մթնող երկնքին: Հավաք-
վածների մեջ են՝ Վաչեն, Վասիլին, Եգորը, Ֆոման՝

գլուխը վիրակապում, Արտավազը, Կարոն և ուրիշներ):

ԴԻՄԻՏՐԻ.— (Ինքնամոռացության մեջ ձգում է հարմոնը, երգում կրկներգը):

Пой, гармоника, выюге на зло,
Заплутавшее счастье зови,
Мне в холодной землянке тепло
От моей негасимой любви...

ՔՈԼՈՐԸ.— (Մեղմ մասնակցում են, կրկնելով կրկներգը):

Мне в холодной землянке тепло,
От моей негасимой любви...

ԴԻՄԻՏՐԻ.— (Նրանց ձայնի վրա հանկարծակի եկած՝ ես, է նայում, բայց ավելի ոգևորված շարունակում է նրվազը, մինչև ավարտվում է երգը):

ՎԱՍԻԼԻ.— (Փաթաթելով ծխախոտը): Երկարի կյանքդ, Օստապենկո: Թեթևացավ սիրտս: ('Իմելով Ֆոմային): Տեսնեմ կրակդ (վառում է):

ՅՈՒՄԱ.— Ճշմարիտ ես, Վասիլի, երգը թեթևացնում է մարդու սիրտը: Ծանր բան է թախիծը...

ՎԱՍԻԼԻ.— Ասում են՝ ժանգը մետաղն է կրծում, իսկ թախիծը՝ մարդու սիրտը:

ՎԱԶԵ.— Իսկ դու աշխատիր, Վասիլի Պետրովիչ, որ սիրտդ չժանգոտի:

ԴԻՄԻՏՐԻ.— Մտրակո՛վ քչի՛ր տխրությունը:

ԵԳՈՐ.— (Որ մռայլ բիկն է տվել ծառի բնին, ծոր տալով): Հե՛շտ է ասել, քչի՛ր... Կքչես, ինչպե՛ս չէ... Դու դեռ դերմանացո՞ւն քչի՛ր:

ԴԻՄԻՏՐԻ.— (Ընդհատում է): Սը՛սս... ականջ դրեք... (Լսվում է միայնակ ինքնաթիռի հեռավոր գվվոցը, որ քանի գնում մոտենում է):

ԴԻՄԻՏՐԻ.— (Ձեռքն ականջին): Ծանոթ երաժշտություն է՝
նա է՝ գերմանացի փոստատարը:

ՎԱԶԻ.— Նորի՛ց: Կողերը քոր են գալիս...

(Ինքնաթիռի գվիկոցը մոտենում է):

ԵԳՈՐ.— (Վեր նայելով): Նայեք... Պատվում է մեր գլխա-
վերևը սատանան... Իջնում է... (Բոլորը վեր են նա-
յում):

ԱՐՏԱՎԱԶԴ.— (Բորբոքված): Ես դրա հետ հաշի՛վս կմաք-
րեմ: (Ուսից հանում է ավտոմատը):

ՎԱԶԵ.— (Բռնելով ձեռքը): Սպասիր, Արտավազդ, հորա-
տղան էլ նույնը կաներ, բայց մայորն արգելել է...
Կբացենք մեր տեղը...

ՖՈՄԱ.— Գցե՛ց տղերք, թռուցիկներ դցե՛ց...

ԴԻՄԻՏՐԻ.— Ի՞նչ եք կարծում, այդ գերմանական գեներալ-
ների մեջ մի հաշվապահ չկա՞, որ վերջ տա այս բո-
լորին: Այս էլ շորրորդ անգամն է... օդուտն ի՞նչ...
ժամանակի վատնում, թղթի վատնում, բենզինի վատ-
նում:

ՎԱՍԻԼԻ.— Ապա նայե՛ք... նայե՛ք... քամին հակառակ
ուղղությամբ է քշում...

ԵԳՈՐ.— (Ծոր տալով) Հապա ինչպե՛ս... Գիտեն թռուցիկ-
ներն իրենց տե՛ղը...

ՎԱԶԵ.— Քամու բերածը քամին էլ կտանի... (ձեռքերով
ցույց է տալիս վերև) նայեք, պոչը ծոց, ետ է գնում
փոստատարը: (Ինքնաթիռի գվիկոցը հետզհետե մա-
րում է):

ԱՐՏԱՎԱԶԴ.— Մի դուրս գանք այս օդակից, տխրելու ժա-
մանակ էլ չենք ունենա:

ԵԳՈՐ.— (Ծոր տալով) Դուրս գա՛նք... Իսկ այդ ե՛րբ պի-
տի լինի, Արտավազդ Կարապետովիչ... Վարդապետի
կյանք ենք վարում:

ԿԱՐՈ.— Իսկ դու միանգամից քահանա ձեռնադրվիր, վեր-
ջանա գնա: (Ծիծաղ):

ԵԳՈՐ.— (Նեղացած) Այ, նայեցեք, (ցույց է տալիս գոտին)

վերջին անցքն է մնացել, բայց էլի թուլացել է
(Զգում է գոտին): Այս էլ վերջինը: Հասկանո՞ւմ եք,
նեղում է անիծածը:

ԴԻՄԻՏՐԻ.— Զարմացրի՞ր... ձորի գոտիդ վերջին անցքի վրա
և դիմացիր: (Դիմելով վաշեին) Վաշե՛, հայրդ ի՞նչ
կասեր այս դեպքում:

ՎԱԶԵ.— (մատը բարձրացնելով, խորհրդավոր): Հայր կա-
սեր՝ համբերությունը կյանք է, հաջողության բանալին:

ՎԱՍԻԼԻ.— Սիրում ես միշտ, Վաշե, փիլիսոփայել. «Հայրս
ասաց, հայրս կասեր»:

ԵԴՈՐ.— Իսկ դու ի՞նչ ես հորդ մեջտեղ բերում, ասելիք ու-
նես, ի՞նքդ ասա: Մարդկա՞նց ես ձեռն առնում, երբ
բոլորս էլ մահվան բերանումն ենք:

ՎԱԶԵ.— (Դիմելով Եզորին): Մեզ մահ չկա, Եզոր Եվստիգ-
նեիչ, հասկանո՞ւմ ես: Դերմանացուն թիակների վրա
պիտի դնենք... Հետո, իմ ու Դիմիտրիի հարսանիքը
պիտի անենք...

ԴԻՄԻՏՐԻ.— Ի՞նչ եմ ասում, տղամարդու խոսք է: Գիտե՞ք
ինչ, եղբայրներ, ես կոնկրետ մարդ եմ, սիրում եմ հա-
շիվը: Մեկ, երկու, երեք, չորս... հազա՛ր... միլիոն...
Օրինակի համար, ես հաշվել եմ՝ (դանդաղ, շեշտված)
եթե Կարմիր Բանակի ամեն մի զինվոր հինգ գերմա-
նացի սպանի՝ վեց ամսում Հիտլերի բանը...

ՎԱԶԵ.— Բո՛ւրդ կլինի...

ԿԱՐՈ.— Իսկ դու քանի՞ զինվոր ես սպանել...

ԴԻՄԻՏՐԻ.— Վեցը:

ՎԱԶԵ.— Յո՞թը...

ԴԻՄԻՏՐԻ.— Մեկը հաշիվ չէ, մեջքից եմ խփել (հրում է
վաշեին):

ԱՐՏԱՎԱԶԴ.— Ա՛յ, դա գործ եմ ասում, թե չէ (դառնալով
Եզորին) գոտիդ ես ցույց տալիս, վարդապետների
ետեից ես ընկել... Ամոթ է, նեղության մեջ ենք, ճիշտ
է, բայց առույգ պիտի լինենք, հոգիդ ուրախ պահիր:
Այ, ինչպես ե՛ս... (Կիտում է հոնֆերը):

ՊԳՈՐ.— Այդ ինչպե՞ս, Արտավազդ Կարապետովիչ, քո հը-
րամանով...

ՎԱԶԵ.— Այո, հրամանով: Լայն օրում ուրախ լինելը հեշտ
գործ է: Իսկ դու, Կարող ես՝ նեղ օրին հրամայիր քեզ,
Կարող ես:

ՊԳՈՐ.— Խոսքով փոքր չե՞ս կշտացնի: Երկու օր է անտա-
ռում ծառ ենք կտրում, կիրճի վրա կամուրջ շինում,
իսկ տղաները քաղցած են: Սոված փոքր ականջ չունի:
Ի՞նչ կասեք, եղբայրներ... (Բոլորը լուռ են):

ՊԳՈՐ.— Ի՞նչ եք լռել, մեռելատա՞նն եք, ի՞նչ է...

ԴԻՄԻՏՐԻ.— Քեզ հետ հարսանքատանն էլ չէի ուղենա լի-
նել, այնտեղ էլ կգանգատվեիր:

ՎԱՍԻԼԻ.— (Դիմելով Եգորին) Լսիր, Եգոր, ուրիշի անունից
մի խոսիր...

ԲՈԼՈՐԸ.— (Տեղերից) Ճի՛շտ է... Ճի՛շտ է...

(Երևում են Սեմյոն պապը և Սաշկոն: Երկուսն էլ՝
զամբյուղներով):

ԴԻՄԻՏՐԻ.— (Վեր կենալով տեղից) Ա՛յ, ինքն արդար դա-
տավորը իր ոտքով եկավ: Ողջո՞ւյն, Սեմյոն պապ:
նստիր: (Սաշկոյին): Է՛յ, կավալեր, համեցիր, նստիր
պապիդ կողքին: Վերջը ավտոմատ ստացա՞ր:

ՍԱՇԿՈ.— (Լուռ նայելով) Կավալերն ի՞նքդ ես... Իսկ ավ-
տոմատ ստացա, մայոր Օռլովը տվեց: (Սեմյոն պապը
և Սաշկոն նստում են):

ՍԵՄ. ՊԱՊ.— Ի՞նչ է պատահել, զավակներս, վիճել եք:
Նեղ օրին, ասում են վեճն անպակաս է:

ՎԱԶԵ.— Վիճե՞լ, ոչ: Մենք վեճ չունենք: Եգոր Եվստիգնե-
իչն է տխրում: Նեղսրտում է ընկերը:

ՍԵՄ. ՊԱՊ.— Ահեղ պատերազմ է, զավակներս: Դիմանալ
է հարկավոր: Մարդը, ասված է, երեք բանում է ճա-
նաչվում՝ իշխանության, հարստության և մեկ էլ դժ-
վարության ժամանակ: Քա՛ջ եղեք: Քաջ մարդը քարե
կամրջից էլ ամուր է:

ՊԳՈՐ.— Բայց, Սեմյոն պապ...

ՍԵՄ. ՊԱՊ.— «Բայց» թող, որդիս. «բայց» սատանայի
ապրանք է:

ՎԱԶԵ.— Հայրս կասեր՝ «բայց» ուր ցանես... (մտածում է)
«մայց» կհնձես... (ծիծաղ):

ԱՐՏԱՎԱԶԴ.— Շատ անհամ բան է ասել հայրդ:

ՎԱԶԵ.— (Կռանալով, ականջին) Արտո ջան, կս մեկը հերս
չի ասել, ես եմ ասել:

ՍԵՄ. ՊԱՊ.— Երջանկությունն ու դժբախտությունը միասին
են քայլում զավակներս: Դժբախտություն բերեց գեր-
մանացին և ուղում է խել մեր ամենամեծ — երջանկու-
թյունը՝ Հայրենիքը... Անհայրենիք մարդը նման է ձայ-
նազուրկ սոխակին: Գերմանացին չի կարող միլիոննե-
րին զրկել երգից: Այդ նրա ուժից վեր է...

ՎԱՍԻԼԻ.— Այդ ճշմարիտ է...

ՍԵՄ. ՊԱՊ.— Աշխարհը մեկին չի պատկանում: Ժողովուրդն
է հայրենիքի տերը: Հայրենիքի համար արյունդ էլ
պիտի տաս, քաղցած էլ կարող ես լինել:

ԴԻՄԻՏՐԻ.— (Երազկոտ) Հայրենիք... Գիտե՞ք եղբայրներ,
ես հիշեցի Դնեպրը, նրա ափին՝ դարնանը ծաղկած
այգիները... Դնեպրոգէսը... Մոսկվա՞ն... (Չեռն Է
առնում հարմոնը և երազկոտ, դանդաղ ձգում: Նվա-
գում է «широка страна моя родная» երգը: Հայրե-
նիքի մասին հաջորդ խոսակցությունները գնում են
այդ երգի ֆոնի վրա):

ՎԱԶԵ.— Իսկ ես՝ հայրենի Լոռի՞ն, մեր բարձրադիր լեռնե-
րը, անդնդախոր Դեբեդի խշռոցը...

ՎԱՍԻԼԻ.— Իսկ ես՝ Սիրիոյի տաջգան՝ խորհրդավոր և հա-
րազատ, քայլի՞ր որքան կարող ես:

ՖՈՄԱ.— Իսկ ես՝ Դո՞նը, խաղաղ Դոնը լուսնյակ գիշեր-
ներին:

ՎԱՐՈ.— Իսկ ես՝ Արարատյան հովի՞տը, Արտաշատի աջ-
դիները... խաղողը... գինի՞ն...

ԱՐՏԱՎԱԶԴ.— Ես էլ...

ԵԳՈՐ.— (Մանր) Է՛իս...

(Դիմիրտրին դադարում է նվագելուց):

ՍԵՄ. ՊԱՊ.— (Վառում է շիրուխը) Մեր շրջանի գյուղե-
րից մեկում ապրում էր պառավ Մարֆան: Գերմանա-
ցին մտավ գյուղը, ավերեց, քանդեց: Պառավ Մարֆան
մնաց գյուղում՝ հիվանդ ու անօղնական: Գերմանացին
կրակի հանձնեց Մարֆա պառավի տունը, և իր տան
հետ այրվեց անպաշտպան հիվանդ Մարֆան՝ հիվանդ
ու անզոր մեծ մայրը: Բայց կատարվեց զարմանա-
լին...

ՏԵՂԵՐԻՅ.— Ի՞նչ... ի՞նչ կատարվեց...

ՍԵՄ. ՊԱՊ.— Անցան օրեր, բայց նրա տան մոխիրներից
բոց էր ելնում՝ կարմիր, կարմիր, ինչպես արյունը,
վառվում էր և շէր հանգչում...

ԴԻՄԻՏՐԻ.— Լեզբ'նդ է սա, եղբայրներ, իսկակա՛ն լե-
զն'դ...

ՍԵՄ. ՊԱՊ.— Եվ ահում են, որ գերմանացին, երբ նայում
է այդ սուրբ կրակին՝ կուրանում է, կորցնում է ճա-
նապարհը և այլևս ետ չի վերադառնա...

ՎԱՍԻԼԻ.— Այդպես էլ կլինի՛:

ՍԵՄ. ՊԱՊ.— Եվ ասո՛ւմ են, որ մեր զինվորների համար
այդ բոցը լուսավորում է ճանապարհը դեպի Արև-
մուտք: Այդ կրակը վրեժի՛ կրակ է, որ խնայել չվիտե
թշնամուն: Ահա՛ բոլորը:

ԴԻՄԻՏՐԻ.— (Հուզված վեր կենալով): Ո՛չ, Սեմյոն պապ,
այդ բոլորը չէ՛: Այդ պատմությունը մե՛նք պետք է
ավարտենք այնտեղ՝ Բեռլինո՛ւմ...

ՎԱՋԵ.— (Նույնպես հուզված վեր է կենում): Հերն անի-
ծած, նեղության մեջ ենք: Հայրս կասեր՝ քարից էլ
ջուր կխմենք, ավազից էլ պարան կշինենք և կխեղդենք
գերմանացուն:

ՍԱՇԿՈ.— Ահա այսպես... (Ձեռքով օղակ է կազմում և
սեղմում օղակը):

ՍԵՄ. ՊԱՊ.— (Բացելով զամբյուղը) համեցեք, հյուրա-
սիրվեք:

ԴԻՄԻՏՐԻ.— (Մտնենալով, վերցնում է): Վայրի տանձ,
կաղին, (Նայում է եգորին, որը դեռ չի նկատել: Մո-
տենում է նրան): Առ, եգոր, կե՛ր: (Մյուսները ևս մո-
տենում են եգորին «ա՛ն, եգոր», «եգոր, կե՛ր» բացա-
կանչությամբ):

ԵԳՈՐ.— (Նեղացած): Ինքնե՛րդ կերեք... Էիս, ինչ անհաս-
կացողն եք եղել... Դուք իզուր եք ինձ վրա հարձակ-
վում: Սիրտ է, նեղվում է... Իսկ գերմանացուն խեղ-
դելիս ձեզնից ետ չեմ մնա:

ՍԵՄ. ՊԱՊ.— Այդ ճշմարիտ է: (Մտնենում է եգորին):
Խոսելն է թեթևացնում մարդու սիրտը: Խոսեց և ան-
ցավ, սիրտն էլ հովացավ: Վերցրու:

ԵԳՈՐ.— (Վերցնելով): Դուք այն ասեք՝ ե՞րբ պիտի դուրս
գանք այս տոպրակից: Սեղմել է սրիկան մեղ այս քա-
րաժայռերին և խեղդում է: Դիմացիր, թե կարող ես:

ԴԻՄԻՏՐԻ.— Եվ կդիմանա՛նք:

ԵԳՈՐ.— Չէ, դուք ինձ այն ասեք, ինչո՞ւ չենք դուրս գալիս
օղակումից: Ո՞ւմն ենք սպասում... Թե ուրիշ գործ
կա՞, պարզ ասեն...

ԴԻՄԻՏՐԻ.— Մայոր Օռլովը քեզնից էլ, ինձնից էլ, լավ գի-
տի ժամանակը:

ՎԱԶԵ.— (Եգորին): Այ, ծառ ենք կտրում՝ էս՝ մե՛կ, գերան
կրում՝ էս՝ երկո՛ւ, հայրս կասեր՝ շատ բան իմանաս,
շուտ կծերանաս, էս էլ՝ երե՛ք... (Դիմիտրիին) Դիմի՛տ-
րի, սիրելիս, մի բան էլ նվագիր՝ թեթևանա եգորի հո-
գին: (Բոլորին): Ի՞նչ կասեք, եղբայրներ...

ՏԵՂԵՐԻՑ.— Թող նվագի՛... Թող նվագի՛...

ՎԱԶԵ.— Դիմիտրի, ապա, հայկականը, եղբոր պես:
(Խորհում անցնում է Անահիտը: Սեմյոն պապը մոտե-
նում է, ինչ որ բան է հարցնում և երկուսով հեռանում
են դեպի անտառը):

ԱՐՏԱՎԱԶԴ.— (Շշուկով): Նվագիր, Դիմիտրի, Անահիտ
Աբգարովնայի սիրած երգը նվագիր:

ԴԻՄԻՏՐԻ.— Նվագեմ: (Ձգում է հարմոնը, նվագում է «Ան-
ձրեւն եկավ շաղալին» երգը):

ՎԱԶԵ.— (Ձայնակցում է):

ԱՐՏԱՎԱԶԴ.— (Ձայնակցում է):

ԿԱՐՈ.— (Նույնպես):

Անձրեւն եկավ շաղալին,
Ուռու տերե դողալին,
Հրեւ եկավ իմ ախպեր,
Այլ ձին տակին խաղալին...

ՖՈՄԱ.— Ընկեր կոմիսա՛րը... (Բոլորը ոտքի են կանգնում):

ԱՎԱԼՅԱՆ.— Ողջույն, ընկերներ: Ի՞նչ հավաքույթ է...

ԴԻՄԻՏՐԻ.— Համերգ է, ընկեր կոմիսար:

ՎԱԶԵ.— Ինքնագործ համերգ...

ԱՎԱԼՅԱՆ.— Հետո՞...

ՎԱԶԵ.— Հետո... (Նայելով Եգորի կողմը): Եգորն է տըխ-
րում, ընկեր կոմիսար: Գոտին լայնանում է, սիրտը՝
նեղանում...

ԵԳՈՐ.— (Բորբոքված): Խրատնե՛ր ես կարդում հորդ անու-
նից: Եգորից բացի ուրիշ խոսակցություն չունե՞ս, ինչ
է...

ԱՎԱԼՅԱՆ.— Վեճը թողեք, ընկերներ:

ՍԵՄ. ՊԱՊ.— Ասում են՝ երբ հովիվները վիճում են, գայլն է
օգտվում:

ԱՎԱԼՅԱՆ.— Ճշմարիտ է, պապ: (Եգորին): Ի՞նչ է պատա-
հել, ընկեր Եգոր:

ԵԳՈՐ.— (Դժգոհ): Նեղվում է մարդու սիրտը, իսկ սրանք
ծիծաղում են, ընկեր կոմիսար:

ԱՎԱԼՅԱՆ.— Նեղվո՞ւմ է սիրտդ, հասկանում եմ: (Նստում
է կոնդին): Նստիր... Դժվար է, բայց, եղբայրս, դեռ
գժվարությունն է մեզ ուղեկցում... Պատերազմ է: Լսե-
ցեք, թե այսօր ինչ է գրել գերմանացին թուրքիկի
մեջ:

ԵԳՈՐ.— Ի՞նչ է գրել, ընկեր կոմիսար...

ԱՎԱԼՅԱՆ.— (Մխախտ է վառում, ապա ծխախոտառուփը

հանձնելով Եգորին, Եգորն էլ մյուսներին): Ինչպե՞ս
միշտ: Գրում է, որ վերջին անգամն է զգուշացնում:
Ձեր ժամերը հաշված են: Հանձնվեք, քանի ուշ չէ,
քանի բոլորդ քաղցից չեք մեռել: Ոչնչացրեք ձեր հրա-
մանատարներին, հանձնվեք՝ կստանաք՝ հաց, շոկո-
լադ և ներում:

ԴԻՄԻՏՐԻ.— Ի՞նչ առատաձեռն է եղել:

ԱՎԱԼՅԱՆ.— Գրում են՝ հակառակ դեպքում կոչնչացնենք:

ՎԱՍԻԼԻ.— Վախեցնո՞ւմ է:

ԴԻՄԻՏՐԻ.— Վախեցողներից չենք:

ԱՎԱԼՅԱՆ.— Ի՞նչ կասեք, ընկերներ...

ՎԱՉԵ.— Անհարմար է չպատասխանել, ընկեր կոմիսար,
գերմանացիները կվիրավորվեն: Հայրս կասեր՝ փոքշ-
տացողին յա խեր ասա, յա՝ զահրո՞ւմար:
(Ընդհանուր ծիծաղ):

ԱՎԱԼՅԱՆ.— Ընկեր Եգոր, հարկավոր է պատասխանել:

ԵԳՈՐ.— Եվ կպատասխանե՞նք, ընկեր կոմիսար: Թռուցիկի
ետևում պետք է գրել այսպես, ուղարկված է ոչ ճիշտ
հասցեով, այստեղ այդպիսին չի ապրում:

ՍԵՄ. ՊԱՊ.— Եվ ավելացրեք, տեսնենք, թե ո՞վ ում կոչըն-
չացնի:

ԱՎԱԼՅԱՆ.— Այդպես էլ կգրենք:

ԵԳՈՐ.— Ընկեր կոմիսար, ուղարկեցե՛ք մեզ մարտական
գործողության: Տխուր է այսպես:

ԴԻՄԻՏՐԻ.— Կովի՛ տարեք, ընկեր կոմիսար:

ԿԱՐՈ.— Ժանգոտում են զենքերը:

ԱՎԱԼՅԱՆ.— Գերանները պատրա՞ստ են:

ՎԱՉԵ.— Վերջին ծառերն ենք տանում:

ԱՎԱԼՅԱՆ.— Շարժվեցեք արագ, ժամանակը չի սպասում:

ՍԵՄ. ՊԱՊ.— (Սաշկոյին): Սաշկո՛, դու էլ:

(Բոլորը կռանում և վերցնում են գերանները):

ՎԱՉԵ.— Մեկ, երկու, մե՛կ էլ... Մեկ, երկու, մե՛կ էլ...

(Գերանները դնում են ուտերին):

ԱՎԱԼՅԱՆ.— Կարգադրված է՝ այսօր ուտելիքն ավելի կլինի:

ԴԻՄԻՏՐԻ.— Այդ ոչի՛նչ, ընկեր կոմիսար:

ԵԳՈՐ.— Ինչո՞ւ ոչի՛նչ...

ԴԻՄԻՏՐԻ.— Հայրդ ի՞նչ կասեր, Վաչե:

ՎԱՉԵ.— Ավել պատահող փոքր չի ծակի:

ԵԳՈՐ.— Իմաստուն մարդ է եղել հայրդ:

(Զինվորները ուրախ, ոգևորված գերաններն ուսերին հեռանում են):

ԱՎԱԼՅԱՆ.— Սրանց հետ անհնարինը հնարավոր կդարձնենք (կացինով ամուր խփում է ծառին): Մե՛կ... երկո՛ւ... (Ծառից թափվում են աշնան դեղնած տերևները):

ՍԵՄ. ՊԱՊ.— (Ավալյանին): Քեզ հետ միասին:

Վ Ա Ր Ա Գ Ո Ի Յ Ր

ՊԱՏԿԻՐ ԵՐՐՈՐԴ

Օղովի շտաբը: Իրիկուն: Շտաբը ներկայացնում է արագ պատրաստած բացօթյա տաղավար, որ բռնում է բեմի ձախ մասը: Մուտք՝ ձախից: Երևում է ծառերի մի խումբ, որ կռանում է տաղավարի վրա: Աջ կողմում, տաղավարի մոտ, երևում է շրջող պահակը և հեռանում: Տաղավարում՝ սեղան, կոնդ, թախտ, կախված է ֆարտեզը: Վարագույրը բացվելիս, Անահիտն ավարտում է Օղովի գլխի վիրակապումը:

ԱՆԱՀԻՏ.— Վերջ: Վերքը դանդաղ, բայց ապաքինվում է: Բայց ես մեկ սանտիմետր ձախ...

ՕՌԼՈՎ.— Եվ ես այս բարձունքներում չե՛ի լինի:

ԱՆԱՀԻՏ.— Վերքը չի՞ ցավում:

ՕՌԼՈՎ.— Ոչ:

ԱՆԱՀԻՏ.— Իսկ վիրակապը չի՞ անհանդստացնում:

ՕՌԼՈՎ.— Նույնպես ոչ:

ԱՆԱՀԻՏ.— Ի՛նչ զարմանալի մարդ եք, Վլադիմիր Սերգե-

ևիշ: Ձեզ ոչինչ չի անհանգստացնում, վերքը չի ցա-
վում, երբեք չեք գանգատվում, երբեք հոգնած չեք...

ՓՈՒԼՈՎ.— Գիտե՞ք ինչ, Անահիտ Աբգարովնա, ով ցանկա-
նում է բուժել ուրիշի վերքը, իր սեփականի մասին չի
խոսում: Ինձ էլ ա՛յդ է բաժին ընկել:

ԱՆԱՀԻՏ.— (Դանդաղ բարձրացնելով գլուխը, կարծես խո-
սում է ինքն իր նետ): Իր սեփականի մասին չի խո-
սում... (Պաուզա): Իրավացի եք դուք: Իսկ երբ վերքը
շա՛տ է խոր: (Հուզված): Ասացե՛ք Վլադիմիր Սերգե-
ևիշ, ինչո՞ւ այսքան դաժան վարվեց ինձ հետ ճակա-
տագիրը, և ինչպե՞ս կրեմ ինձ վիճակված այս անո-
ղոք հարվածը:

ՓՈՒԼՈՎ.— (Լռում է):

ԱՆԱՀԻՏ.— Լռո՞ւմ եք: Հասկանում եմ: Դժվար է ձեզ հա-
մար պատասխանել: Խոսքերն անօգուտ են և չեն մեղ-
մացնի այրող վիշտը: Բայց վիշտը չի՛ կարող լռել,
Վլադիմիր Սերգեևիշ, նամանավանդ, որ կրողը կին է,
հարազատ քույր... (Մեջքով շուտ է գալիս դեպի Օւլովը
և քաշկիմակը սեղմում աչքերին):

ՓՈՒԼՈՎ.— (Մոտենալով բռնում է ձեռքը): Հանգստացեք,
Անահիտ: Արսենը հարազատ է նաև ինձ: Ամբողջ հինգ
տարի զինվորական դպրոցում նստել ենք իրար կողքի:

ԱՆԱՀԻՏ.— (Նստելով): Ասում են՝ վիշտն անհատակ ծով
է, ոչ կլողաս՝ կանցնես, ոչ կխմես՝ կդատարկես:

ՓՈՒԼՈՎ.— Բայց վիշտը չպետք է տապալի մարդուն, նամա-
նավանդ այս ահեղ, դաժան օրերին:

ԱՆԱՀԻՏ.— Շնորհակալ եմ: Ներեցեք ինձ: Ձեր հոգսերը
շատ են, գիտեմ: Ես հիմա կզնամ: (Ոտի է կանգնում):

ՓՈՒԼՈՎ.— Ինչպե՞ս է նրա վիճակը:

ԱՆԱՀԻՏ.— Ես ամեն ինչ արեցի նրան փրկելու համար:
Բայց վիճակն օր-օրի ծանրանում է: Գանգրենան տա-
րածվում է...

ՓՈՒԼՈՎ.— (Աշխատում է շեղել խոսակցությունը): Անահիտ
Աբգարովնա, պատկերացրե՛ք, որ դուք պատրաստվում

եք ծանր վիրահատություն կատարելու: Հիվանդն ամբողջովին ձեզ է վստահել իր կյանքը և ձեր մեջ է տեսնում իր փրկության հույսը: Պատահե՞լ է, որ սկալպելը դողա ձեր ձեռքում:

ԱՆԱՀԻՏ.— Վիրաբույժն իր հուղմունքը ծածկում է մի քանի վարադույրներով: Բայց երբեմն այդ նրան շիհաջողվում: Ինձ հետ պատահեց երեկ, երբ ես վիրահատում էի Արսենին:

ՕՌԼՈՎ.— Այսպե՞ս: (Պառլա): Ես հիմա պատրաստվում եմ ծանր, շատ ծանր օպերացիայի, մարտական օպերացիայի: Իմ և վիրաբույժի միջև այն տարբերությունը կա, որ ինձ նայում են ոչ թե մի դույզ աչքեր՝ այլ՝ հարյուրավոր աչքեր:

ԱՆԱՀԻՏ.— Այդ հարյուրավոր աչքերից երկուսն այսրոպեիս վստահությամբ են նայում ձեզ, հավատացնում եմ, որ մյուսները ևս:

ՕՌԼՈՎ.— Շնորհակալ եմ: (Ներս է մտնում Սվետլովը):

ԱՆԱՀԻՏ.— Սկալպելը ձեր ձեռքում դողալու իրավունք չունի: Բարի մնաք: (Սնահիտն արագ դուրս է գնում):

ՕՌԼՈՎ.— Ուշացար: Որտե՞ղ է Ավալյանը:

ՍՎԵՏԼՈՎ.— Մենք միասին ուղևորվեցինք ձեզ մոտ: Ժամանել է Զարամուխ Օժիգովը՝ երեք պարտիզանների հետ: Ավալյանը գնաց նրանց մոտ:

ՕՌԼՈՎ.— Ժամանե՞լ է Զարամուխ Օժիգովը: Բերե՞լ է...

ՍՎԵՏԼՈՎ.— Ես դեռ չեմ հանդիպել նրան: (Ոգևորված): Վլադիմիր՝ Սերգեևիչ, դուք շփտեք, թե ինչ հերոսներ են մեր տղաները: Ես ամեն ինչ գրանցում եմ և հաճախ մոռանում, թե որտե՞ղ է վերջանում իրական դեպքը և որտեղ սկսվում լեգենդը...

ՕՌԼՈՎ.— Իսկ դու այդպես էլ անվանիր քո գիրքը՝ «Լեգենդի ծնունդը»:

ՍՎԵՏԼՈՎ.— Հիանալի՝ միտք... (Քայլում է ետ ու առաջ: Շրջվելով): Հիմա կբերեն գերոսն...

ՕՌԼՈՎ.— (Նստելով սեղանի մոտ): Ռուսերեն գիտի՞ գերմանական սպան:

ՍՎԵՏԼՈՎ.— Սովորեցրել են ավագակին:

ՕՌԼՈՎ.— Նստիր ահա այստեղ: Կոժվարանա, կթարգմանես և կարձանագրես: (Դիմիտրին և Վաչեն ներս են բերում գերուն: Լեյտենանտի աստիճան ունի: Նա մըտնում է գլուխը կախ, կանգնում է նույն դիրքում, միայն հոնքերի տակից զննում է տաղավարը: Դիմիտրին և Վաչեն կանգնում են նրա ետևում: Գերին գլխաքաց է: Հագուստը՝ նմերված: Նրկու մեղալ ունի կրծքին):

ՕՌԼՈՎ.— (Գերուն): Զգուշացնում եմ, կասես բոլորը ճիշտ: Հասկանալի՞ է: Ո՞ր զորամասից ես:

ԳԵՐԻ.— Հասկանում... Գեներալ էդելզեյեր բավարական լեռնային դիվիզիա, հերթ օֆիցեր:

ՕՌԼՈՎ.— Գեներալ էդելզեյեր... Ն՞րք է ժամանել ձեր զորամասը Կովկաս:

ԳԵՐԻ.— Կովկաս... հունիս ամիս... Մենք սովորում բավարական լեռներում, բայց գեներալ մեզ խաբեց... Մեզ ասաց Կովկաս օգոստոս կապուտ: Հիմա հոկտեմբեր... Նա զոռով կռվել...

ՕՌԼՈՎ.— Սպասիր: Զոռով, թե բարի կամքով, այդ մեզ հետաքրքիր չէ: Նա գիտեմ, որ Կովկասը Բավարիա չէ, գերմանական տուրիստների համար վտանգավոր վայր է: Ի՞նչ էիր անում այս անտառներում:

ԳԵՐԻ.— (Գլխահակ, լռում է):

ՕՌԼՈՎ.— Խոսի՛ր:

ԳԵՐԻ.— Հեր մայոր, ես հետախույզ... Գեներալ ասաց, որ ձեր գումարտակ հարկավոր խեղդել... Ամբողջ մի գունդ կռվել ձեր դեմ: Գեներալ բարկացած, շատ բարկացած:

ՕՌԼՈՎ.— Այդպե՛ս: Մի ամբողջ գունդ: Քի՛չ է, մի գունդ էլ է հարկավոր:

ԳԵՐԻ.— Կովկաս սարսափելի... Այնտեղ ամեն թուփ՝ կրակի, ամեն քար՝ կրակի... Մեզ խաբեց գեներալ, մեզ

խաբեց ֆյուրեր... (Ձեռքը մեքենայաբար բարձրացնում է):

ՕՌԼՈՎ.— Պատասխանիր հարցիս: Պատրաստվո՞ւմ ե՞ք հարձակման:

ԳԵՐԻ.— Որքան ինձ հայտնի, այո: Նոյեմբեր յոթ, ուսուցիչ տոն... ֆյուրեր հրամայել մենք դրավենք՝ Տուալիսե, Սուխում:

ՕՌԼՈՎ.— Շատ մեծ է ֆյուրերիդ ախորժակը... Ինչո՞ւ չե՞ք հարձակվում:

ԳԵՐԻ.— Նոր դիվիզիա սպասում... Վիկինգ... Տանկեր, շատ տանկեր: Առանց տանկ դժվար հարձակվել...

ՕՌԼՈՎ.— (Նայում է Սվետլովին, անփույթ) Այդ մենք դիտենք: Գիտենք նաև, որ ներքևի անտառը հատող ճանապարհով պետք է ձեր տանկերն անցնեն: Եվ վաղը, այնպես չէ՞...

ԳԵՐԻ.— Հե՛րը մայոր, անտառի ճանապարհ, այո... Հարձակում, հերը մայոր, չորս օրից...

ՕՌԼՈՎ.— (Խիստ) Ստո՞ւմ ես:

ԳԵՐԻ.— Հերը մայոր, ես ձեր ձեռքին: Եթե սուտ, կրակիր չորս օրից՝ շաբաթ օր:

ՕՌԼՈՎ.— (Նայելով Սվետլովին, անփույթ): Ուրիշ ի՞նչ ունես ասելու...

ԳԵՐԻ.— Հե՛րը մայոր, (Դիմելով Սվետլովին) հե՛րը օֆիցեր, ես ոչ մեղավոր, ինձ ասաց կովի, ես կովեմ, Ռուսլանդ մե՛ծ, շա՛տ մեծ, հաղթել դժվար...

ՍՎԵՏԼՈՎ.— Սոխակ է դարձել ավազակը:

ՕՌԼՈՎ.— (Գերուն): Դու երբ մեր հողը մտար, այդպե՞ս չէի՞ր մտածում: (Վեր է կենում տեղից, մոտենում գերուն: Գերին, վախենալով, մի քայլ ետ է գնում): Մի վախենա, որտե՞ղ ես ստացել այս խաչը... (շոշափում է):

ԳԵՐԻ.— Ոչ Կովկաս, Մաժինոյի գիծ, հերը մայոր...

ՕՌԼՈՎ.— Իսկ այս մյո՞ւսը...

ԳԵՐԻ.— Կովկաս նեյն, Փարիզ...

ՕՌԼՈՎ.— Այդպես: Դուք բոլորդ մի մեծ փայտյա խաչ էլ
կստանաք Կովկասում: (Դիմիտրիին և Վաչեին) տա-
րե՛ք սրան:

ԳԵՐԻ.— (Կցկտուր): Բայց ես չե՛մ մեղավոր... Ֆյուրեր մե-
ղավոր... հե՛րը մայոր...

ՕՌԼՈՎ.— Տարե՛ք:

ԴԻՄԻՏՐԻ.— (Ավտոմատի խզակոթով հրում է գերուն): Քայ-
լիր, քայլիր, աղավնյակս, քեզ զբոսնել է հարկավոր:
(Գերին շարժվում է դեպի ելքը, ետևից՝ Վաչեն, ապա՝
Դիմիտրին):

ՕՌԼՈՎ.— Ձեռք շտաք, հասկանալի՞ է...

ՎԱՉԵ.— Հասկանալի է, ընկեր մայոր: (Դուրս է գնում):

ՕՌԼՈՎ.— (Մտազբաղ) Մի գունդ են պահում մեզ վրա, քիչ
է (Քայլում է ետ ու առաջ):

ՍՎԵՏԼՈՎ.— Մեր հետախուզության տվյալները ճշտվում
են:

ՕՌԼՈՎ.— Այո՛: Հարձակման են պատրաստվում: Առանց
տանկերի չեն կարող:

ՍՎԵՏԼՈՎ.— Պետք է փակել տանկերի ճանապարհը:
(Ներս է գալիս Արտավազը):

ԱՐՏԱՎԱԶԴ.— Ընկեր մայոր, եկել է սլարտիզանների կա-
պավորը, լեռնցի Զարամուխ Օժիգովը:

ՕՌԼՈՎ.— Ներս կանչիր:

(Արագ ներս է մտնում Օժիգովը, բարձրահասակ, բուխ:
Սև յափունջի ունի ուսին, մեջքին կախված է բաշվիղը:
Արագաշարժ է, արագախոս):

ՕՌԼՈՎ.— (Ուրախացած): Ա՛, Օժիգով, ժամանեցիր վեր-
ջապես: (Մոտենում է, ձեռքը դնում ուսին): Նո՛ւ, ինչ-
պե՛ս հասար: Չարչարանքդ շա՛տ էր:

ՕժԻԳՈՎ.— Լեռնագագաթներում մառախուղ է իջել: Վայր-
եջքը դժվար էր: Վերևում անձրև եկավ: Դեռ յափունջիս
թաց է. թույլ կտա՞ք հանել:

ՕՌԼՈՎ.— Հանիր, հանգստացիր: Հիմա քեզ կտաքացնենք:

(Սվետլովին) Ալեքսանդր Վասիլևիչ, դու կարծեմ այն-
տեղ հոգեպահուստ պետք է ունենաս, մի քանի գրամ,
եթե կարելի է:

Սվետլով.— Սիրով: Այս րոպեիս: (Մոտենում է ինֆնագործ-
քախտին: Այնտեղից բերում է բակլաժկան, օղի և յ-
նում փոփրիկ քիթեղյա ջրաման: Օժիգովին) Համեցեք:

Օժիգով.— Ինչ նեղություն է, ընկեր կապիտան: (Վերցնում
է): Ձեր ողջությունը: (Խմում է): Շնորհակալ եմ:

Օժիգով.— (Օժիգովին) Նստիր, Զարամուխ: Երկար ճանա-
պարհ ես կտրել: (Օժիգովը նստում է): Դե, հիմա եղ-
բայրս, պատմիր, ինչպես են ձերոնք, պարտիզանները:

Օժիգով.— Ողջ և առողջ: Գիշեր-ցերեկ խտուտ ենք ածում
գերմանացուն: Թշնամին վերջին օրերս ինչ-որ աշխու-
ժացել է: Շտապում է: Ձմեռը վրա է հասնում: Ընկեր
մայոր, բերել եմ խոստացածը, մթերքը: Ինձ հետ չորս
հոգի են եկել պարտիզաններից:

Սվետլով.— (Ուրախ) Տեսնո՞ւմ ես, Վլադիմիր Սերգեևիչ,
ասացի, գլուխ կբերեն:

Օժիգով.— (Խուլ ձայնով): Պարտիզաններն էլ նեղության
մեջ են: Իրենց բերանից են կտրում: Գոմարտակի
անունից շնորհակալություն եմ հայտնում:

Օժիգով.— Մեր սուրբ պարտքն էր, ընկեր մայոր: Հայրե-
նիքն է պահանջում: Տեղացիներս յուր կզնանք: Ժողո-
վուրդն է տալիս իր թաքցրածը: Բերածն էլ մի բան չէ՞
հաց, սելյոդկա:

Սվետլով.— Հապա ո՞ւր են ընկերներդ:

Օժիգով.— Այնտեղ, գինվորների հետ: Տնտեսական դա-
սակում տաք զրույցի մեջ թողեցի:

Սվետլով.— Պարտիզաններն ինձ հարկավոր են, ես թռա՞մ
(Արագ գնում է):

Օժիգով.— (Օժիգովին) Ասում ես՝ գերմանացիք աշխուժա-
ցե՞լ են:

Օժիգով.— Այդպես է երևում: Բայց դժվար նրանք հար-
ձակման անցնեն: Տանկեր քիչ ունեն այս հատվածում:

ՕՌԼՈՎ.— Տանկեր քիչ ունեն, բայց կարող են ունենալ:

ՕԺԻԳՈՎ.— Դժվար թե, չեմ հավատում: Ստալինգրադը
կաշկանդել է նրանց:

ՕՌԼՈՎ.— Այդպե՛ս... Ուրիշ ի՞նչ նորություն...

(Լսվում է ուժեղ պայթյուն, դրդոց: Ապա ևս երկուսը:
Կարծես ֆարժայոր փուլ գա: Օղովն անհանգիստ վեր
է կենում: Օժիգովն արագ վերցնում է յափունջին և
հարցական նայում Օղովին):

ՕՌԼՈՎ.— Այս ի՞նչ էր: Զարամուխ... Գնա՛նք...

ՕԺԻԳՈՎ.— Դժվարանում եմ բացատրել, ընկեր մայոր:

(Օղովը և Օժիգովը արագ դուրս են գալիս: Բեմն առ-
ժամանակ դատարկ է: Հեասպառ ներս է վազում վա-
չեն):

ՎԱԶԵ.— (Բարձր) Ընկե՛ր մայոր... (Տեսնում է ոչ ոք չկա):

Զկա ընկեր մայորը. պայթե՛ց, պայթե՛ց...

(Ներս է վազում Սվետլովը):

ՍՎԵՏԼՈՎ.— (Ժանր հեալով) Վաղիմիր Սերգեևի՛չ... (Տես-

նելով վաչեին) Որտե՛ղ է մայորը:

ՎԱԶԵ.— Ընկե՛ր կապիտան, պայթե՛ց... դինամիտը պա-

հաստում պայթեց, մեկ հոգի սպանվեց, երկուսը՝ վի-

րավոր են:

ՍՎԵՏԼՈՎ.— Գիտեմ, ամեն ինչ գիտեմ: (Անհանգիստ ֆայ-
լում է ետ ու առաջ): Պետք է գտնել մայորին:

(Դուրս է վազում, ետևից՝ վաչեն: Բեմը նորից առժա-
մանակ դատարկ է: Արագ ներս են մտնում Օղովը և
Սվալյանը: Օղովը գունատ է, ներվային):

ՕՌԼՈՎ.— Տապալվում է գործը:

ԱՎԱԼՅԱՆ.— Եվ ինչպե՛ս պատահեց...

ՕՌԼՈՎ.— Դինամիտ չկա այլևս: Ուրեմն գերմանական

տանկերը պետք է անցնե՛ն: (Նստում է, կրծում է
ջրբուճակները):

(Դրսում շարունակվում է աղմուկը):

ԱՎԱԼՅԱՆ.— (Լռում է մի պահ) Դեռ ամեն ինչ կորած չէ:

(Տաղավարից դուրս նայելով) Դադարեցրե՛ք աղմուկը:

ՕՌԼՈՎ.— (Կարծես երազից արթնացած) Այդ ինչպե՞ս:

ԱՎԱԼՅԱՆ.— (Մոտենալով Օռլովին) Վաղիմիր Սերգեևիչ,
պարտիզանների մոտ դիմաժխտ կա:

ՕՌԼՈՎ.— (Կտրուկ: Ոտի է կանգնում, ուրախացած):
Կա... Գիտե՞ս հաստատ:

ԱՎԱԼՅԱՆ.— Կա: Պետք է հիմա և ետ մարդիկ ուղարկել:

ՕՌԼՈՎ.— Ճշմարիտ ես: Ժամանակ չի կարելի կորցնել:
Ո՞ւմ ուղարկենք:

ԱՎԱԼՅԱՆ.— (Մտածում է) Ինչպե՞ս եք դաժնում Սեմյոն
պապին:

ՕՌԼՈՎ.— (Մտածում է) Սեմյոն պապին: Կարելի է: Փորձ-
ված է ծերուկը: Ես հավատում եմ նրան: Մի քանի հո-
գի էլ՝ դոմարտակից: Որոշվա՞ծ է...

ԱՎԱԼՅԱՆ.— Որոշված է:

ՕՌԼՈՎ.— (Մոտենում է ելփն) Ո՞վ կա այդտեղ:
(Ներս է մտնում Արտավազդը):

ՕՌԼՈՎ.— Կանչել այստեղ Սեմյոն պապին: Սպասիր, կանչի՞ր
նա և կապիտան խրունիչևին: Արա՛գ:

ԱՐԱՏԱՎԱԶԴ.— Լսում եմ, ընկեր մայոր: (Արտավազդը գը-
նում է):

ՕՌԼՈՎ.— (Մտազբաղ): Էիս, Միտրաֆոն: Ի՞նչ անեմ քեզ
հետ:

ԱՎԱԼՅԱՆ.— Քնա՞ծ էր այդ խրունիչևը, թե՞...

ՕՌԼՈՎ.— Թե ի՞նչ...

ԱՎԱԼՅԱՆ.— (Հուզված): Չգիտեմ: Թունավորվեց մթերքը,
պայթեց դիմաժխտը: Երեկ խնդրում էր միջնորդել իրեն
այլ աշխատանքի տեղափոխել: Մոայլ է, ջղային, չգի-
տեմ ինչ է կատարվում նրա հետ, իսկ մենք...

ՕՌԼՈՎ.— Դու կարծես նույնիսկ հանդիմանում ես ինձ:
Ոչինչ, իրավացի ես:

ԱՎԱԼՅԱՆ.— Թշնամի կա մեր մեջ... ամեն ինչ խրունիչևի
շուրջն է պտտվում:
(Երևում է Սեմյոն պապը):

ՍԵՄ. ՊԱՊ.— (Հուզված): Սա ի՞նչ փորձանք էր, ընկեր մա-
յոր:

ՕՌԼՈՎ.— (Գործնական): Սեմյոն պապ, նստիր: (Պապը
նստում է: Օռլովը նստում է նրա կողքին): Քո օգնու-
թյունն անհրաժեշտ է մեզ:

ՍԵՄ. ՊԱՊ.— (Լուրջ): Պատրաստ եմ ամեն բոլոր: Խոսիր:

ՕՌԼՈՎ.— Պետք է գնաս ձերոնց՝ պարտիզանների մոտ: Դի-
նամիտ է հարկավոր մեզ, Սեմյոն պապ, հասկանո՞ւմ
ես: Պետք է դինամիտ խնդրես:

ՍԵՄ. ՊԱՊ.— Դինամիտ ունենք, որդիս: Պարտիզանն ա-
ռանց դինամիտի չի կարող գործել: Եվ շո՞ւտ է անհրա-
ժեշտ, զավակներս:

ԱՎԱԼՅԱՆ.— Օդի պես:

ՕՌԼՈՎ.— Պապ, հասկանո՞ւմ ես, թե վաղը դինամիտ չի-
նի... (լռում է):

ՍԵՄ. ՊԱՊ.— Խոսիր, վլադիմիր Սերգեևիչ, ավարտիր
միտքդ: Սեմյոն պապին հավատա, ինչպես ինքդ քեզ:

ՕՌԼՈՎ.— Եթե վաղը դինամիտ չլինի, գերմանական տան-
կերը կանցնեն: Այդպես էլ ասա ձեր հրամանատարին:
Հասկացա՞ր, պապ:

ՍԵՄ. ՊԱՊ.— Ամեն ինչ հասկանալի է:

ԱՎԱԼՅԱՆ.— Դժվար չէ՞ քեզ համար, Սեմյոն պապ:

ՍԵՄ. ՊԱՊ.— Դա ի՞նչ խոսք է: Այս վայրերն ինձանից
ավելի լավ ոչ ոք չգիտե: Քայլել ջահելի հետ կմրցեմ:
Ձենքը՝ չի դողա ձեռքումս: Իսկ գերմանացու հետ՝ ես
հաշիվ ունեմ, մե՞ծ հաշիվ: Ե՞րբ է հարկավոր գնալ:

ՕՌԼՈՎ.— Հենց հիմա: Քեզ հետ կգան երեք հոգի: Ահա՞
(Մի գրուքյուն է տալիս):

ՍԵՄ. ՊԱՊ.— Հասկանալի է ամեն ինչ: Դինամիտ կլինի,
զավակներս: (Ոտֆի է կանգնում):

ՕՌԼՈՎ.— Դե, պապ, գնա պատրաստվիր: Մնացած կարգա-
դրությունները Ավալյանը կանի: Բարի գնաս: (Ձեռքը
պարզում է, գորովանալով սեղմում է ձեռքը):

ՍԵՄ. ՊԱՊ.— Բարի մնաք: Մեծ պատվի եք ինձ արժանաց-
նում:

(Սեմյոն պապը գնում է):

ԱՎԱԼՅԱՆ.— (Նայում է Սեմյոն պապի ետևից: Շտկվելով):
Խրոնի՛չեք... (Ներս է մտնում Խրոնիչեք, հեռում է,
հուզված):

ԽՐՈՒՆԻՉԵՎ.— Կանչե՛լ եք ինձ, ընկեր մայոր: Այս ի՞նչ
կատարվեց... Սա ի՞նչ առեղծված է:

ՕՌԼՈՎ.— (Չոր, խիստ): Սպասի՛ր: (Նկատելով, որ Ավալ-
յանը ուզում է գնալ. Ավալյանին): Կապիտա՛ն...

ԽՐՈՒՆԻՉԵՎ.— (Հուզված): Այս ի՞նչ է կատարվում... Կորց-
րել եմ գլուխս, վալոդյա, ազատի՛ր ինձ, ես չեմ կա-
րող այլևս...

ՕՌԼՈՎ.— (Խիստ): Կապիտա՛ն:

ԱՎԱԼՅԱՆ.— (Խրոնիչեին): Նա ձեզ համար վալոդյա չէ,
այլ մայոր Օռլով:

ԽՐՈՒՆԻՉԵՎ.— (Շփոթված): Ընկե՛ր մայոր...

ՕՌԼՈՎ.— (Ընդհատելով): Ի՞նչ ընկեր մայոր: Հիշո՞ւմ եք
մեր զրույցը: Ո՛ւր է դինամիտը:

ԽՐՈՒՆԻՉԵՎ.— Ես ոչինչ չեմ հասկանում, հասկանո՞ւմ եք,
ես ոչինչ չգիտեմ...

ՕՌԼՈՎ.— Չգիտե՞ս, չե՞ս հասկանում... Դու Կարմիր Բա-
նակի հրամանատար ես, թե՞...

ԽՐՈՒՆԻՉԵՎ.— Վալո՞դյա...

ՕՌԼՈՎ.— (Մեջքով կանգնելով դեպի Խրոնիչեք): Հո՛րի
(Առաջ շրջվելով դեպի Խրոնիչեք. կտրուկ): Վա՛ր դի՛ր
զենքդ:

ԽՐՈՒՆԻՉԵՎ.— (Շփոթված): Բայց ինչո՞ւ համար. վլադի-
միր:

ԱՎԱԼՅԱՆ.— (Ձեռքով ցույց տալով սեղանը): Վա՛ր դրեք,
հրամայված է:

ԽՐՈՒՆԻՉԵՎ.— (Ինքնաբերաբար արձակում է գոտին, որից
կախված է նազանը և մոտենում սեղանին: Օղովին):
Հանուն մեր բարեկամության:

ՕՌԼՈՎ.— (Չնայելով նրա կողմը): Կապիտա՛ն Խրո՛նիչե,
դուք կալանքի տակ եք առնված:

ԽՐՈՒՆԻՉԵՎ.— Վալո՞դյա...

ՎԱՐԱԳՈՒՅՐ

ՊԱՏԿԵՐ ՉՈՐՐՈՐԴ

Սոյովի գորամասի սանմասը: Ուշ գիշեր: Քարայր: Մեծ քարախոռոչ: Սանմասը վարագույրով կիսով չափ քաժանված է: Ավելի ընդարձակ՝ ձախ մասում պառկած են գումարտակի ծանր վիրավորները՝ 5 հոգի: Առջևի պլանում պառկած է Դիլանյանը: Վիրավորները քնած են: Վարագույրի այս կողմը, խորքում՝ բարձրադիր ինֆնագործ սեղան՝ վիրահատման համար փոփրիկ սեղան՝ վիրահատման զանազան պարագաներով: Քարայրի մուտքից դուրս երևում է աստղազարդ երկնքի մի կտորը, անտառի փեշը՝ լուսավորված լուսնյակի լույսով: Անահիտը, գլուխն առած ափերի մեջ, անշարժ նստած է, իսկ Օֆսանան վիրակապ է փաթաթում:

ՓՐՍԱՆԱ. — (Դադարում է վիրակապը փաթաթելուց): Անտհիտ Արդարովնա, Սեմյոն պապը երեք օր է չկա: Սիրտըս ինչ-որ անհանգիստ է: Պարտիզանները երեկ լեռադարձան, բերեցին այդ խորհրդավոր արկղները, իսկ Սեմյոն պապը և Սաշկոն չկան... Մարդիկ լռակյաց են դարձել, ա՛յ դուք էլ լռել եք...

ԱՆԱՀԻՏ. — Զորամասը պետք է մարտական գործողության մեկնի: Բայց բոլորը չեն գնում, Օքսանա: Ամենից առողջները: Կնշանակի կվերադառնաք շուտով: Դու էլ պետք է մեկնես, Օքսանա: Պատրաստ ես մեկնելու:

ՓՐՍԱՆԱ. — Իսկ ի՞նչ է հարկավոր պատրաստ լինելու համար՝ շինել, գլխարկ, սանպայուսակ: Ահա բոլորը: Եվ քայլի՛ր, Օքսանա, զինվորների հետ՝ գիշեր ու ցերեկ: Իսկ դուք... մնում եք: Դե, իհարկե, առանց ձեզ ինչպե՞ս կարող են մնալ վիրավորները:

ԱՆԱՀԻՏ. — (Մեղմ): Օքսանա, սիրելիս, ապա, պատահե՞լ է, որ դու շատ տխրես, շա՛տ...

ՓՐՍԱՆԱ. — Հապա ինչպես: Տխրությունը նույնքան մարդ-

կային է, որքան և ուրախությունը: Երբ տխրում եմ,
հաճախ սկսում եմ թափառել և երազել:

ԱՆԱՀԻՏ.— Երազե՞լ... Իսկ ինչի՞ մասին:

ՕՔՍԱՆԱ.— Ինչ որ սիրտս թելադրի: Այ, այնտեղ, ես դուրս
էի գալիս գետի ափը... Վաղ առավոտյան երգում են
սոխակները, և թեթևանում էր սիրտս: Իսկ երբ ուրախ
եմ լինում, շատ չեմ ընկնում ուրախության ետևից,
կարող է փախչել:

ԱՆԱՀԻՏ.— Ես էլ երևանում, ուսանողուհի եղած ժամա-
նակս, սիրում էի իջնել Ջանգվի ձորը... Ապրի՛լ, ծաղ-
կել են դեղձենիները... Ձորը լցված է ծաղիկների
բուրմունքով: (Լռում է մի պահ, երազկոտ, ցածր): Ման-
կությանս տարիներին Արսենի հետ որքան էինք թա-
փառում Ձորաթաղի այգիներում... Ես փոքր էի, Օքսա-
նա, Արսենն ավագն էր մեր մեջ, նա գրկելով թոցնում
էր քարերի, լայն առունների վրայից, իսկ ես ծաղիկներից
փնջեր էի հյուսում նրա համար... Որքան սիրելի, մեծ
և հզոր էր նա իմ աչքում... իսկ այժմ.. (Լռում է):

ՕՔՍԱՆԱ.— (Մոտենալով) Անահիտ Աբգարովնա... նա կա-
ռողջանա՞...:

ԱՆԱՀԻՏ.— (Լռու է):

ՕՔՍԱՆԱ.— (Վեր է կենում տեղից, վերցնում է սանայայռ-
սակը, զննում): Պատրաստ եմ մեկնելու:

(Վարագույրի ետևից ծանր տնօրցի ձայն է լսվում):

ՕՔՍԱՆԱ.— (Անհանգիստ): Մայորն է...

ԱՆԱՀԻՏ.— (Արագ մոտենում է Դիլանյանին): Արսեն...
Ի՞նչ ես կամենում...

ԴԻԼԱՆՅԱՆ.— Անահիտ... դո՞ւ ես... (ծանր շնչում է): Այր-
վում է մարմինս... Ջուր կարելի՞ է...

ԱՆԱՀԻՏ.— Այս րոպեիս: (Ջուր է բերում: Բարձրացնում է
գլուխը, ջուր է տալիս):

ԴԻԼԱՆՅԱՆ.— Շնորհակալ եմ: Օռլովը չի՞ եկել:

ԱՆԱՀԻՏ.— Նա շուտով պետք է գա: Հանգիստ պառկիր: Ու-
րիշ ի՞նչ ես կամենում:

ԴԻԼԱՆՅԱՆ.— (Լուռ է մի պահ): Նստիր այստեղ: (Անա-
հիտը նստում է կոնդին): Ասա, եթե մի բան խնդրեմ,
կկատարե՞ս:

ԱՆԱՀԻՏ.— Ասա, ի՞նչ ես կամենում...

(Օգտանալ լարված, վարագույրի ետևից լսում է):

ԴԻԼԱՆՅԱՆ.— (Խորհրդավոր, ցածր ձայնով): Անահիտ, սի-
րելի քույր, փրկություն չկա... Ես այդ զգում եմ.
(Խոսում է հանկարծ զարմանալի հանգիստ): Ես ավե-
լորդ բեռ եմ դարձել գումարտակի համար... (Անա-
հիտն անհանգիստ շարժվում է տեղում): Սպասիր...
Օղուվը շատ է մտահոգվում իմ մասին, ես նրանից
ժամանակ և ուշադրություն եմ խլում: Բոլորիցդ...
(Լուռ է): Ազատիր և քեզ և ինձ այս վիճակից...

ԱՆԱՀԻՏ.— Կբուժենք քեզ, Արսեն:

ԴԻԼԱՆՅԱՆ.— Ասա՛ եթե դա բոլորն է, երբ դու զգաս, որ
ամեն ինչ վերջացած է, և այլևս հույս չկա...

ԱՆԱՀԻՏ.— Պետք չեն այդ խոսքերը:

ԴԻԼԱՆՅԱՆ.— Լսիր ինձ, Անահիտ... Չէ՞ որ դու քույր լինե-
լուց բացի, ռազմիկ ես... Երբ զգաս, որ իմ գոյություն-
նը խանգարում է գործին, և ես բեռ եմ, կտա՞ս մի դեղ,
որը վերջակետ լինի... հասկանո՞ւմ ես...

ԱՆԱՀԻՏ.— (Կռահելով ինչ է ուզում իրենից Դիլանյանը,
հազիվ զսպելով հուզմունքը, ոտի է կանգնում, գլու-
խը ետ գցում, լուռ է):

ԴԻԼԱՆՅԱՆ.— Անահիտ... Պատասխանիր... Կկատարե՞մ
խնդիրքս...

ԱՆԱՀԻՏ.— (Կովելով ինքն իր հետ: Աշխարհ կիսախուփ):
Եթե դա այդ բոլորն է, կկատարեմ, Արսեն:

ԴԻԼԱՆՅԱՆ.— (Հանգիստ) Շնորհակալ եմ: Հիմա նստիր
ինձ մոտ, բռնիր ձեռքս: (Անահիտը նստում, բռնում է
Դիլանյանի ձեռքը: Խոր լռություն):

ՕՔՍԱՆԱ.— (Հեռանում է վարագույրից շշուկով): Աստված
իմ... Ահա թե ի՞նչն էր անհանգստացնում նրան (Սրբ-
բում է արցունքները):

(Արագ ներս է գալիս Դիմիտրին՝ հարմոնն ուսին անցկացրած: Օֆսանան չի նկատում:

ԴԻՄԻՏՐԻ.— (Ցածր) Օքսա՛նա...

ՕՔՍԱՆԱ.— (Լուռ շրջվում է դեպի նա):

ԴԻՄԻՏՐԻ.— Ի՞նչ է պատահել, Օքսանա...

ՕՔՍԱՆԱ.— Ոչինչ, հենց այնպես... Ցածր խոսիր:

ԴԻՄԻՏՐԻ.— Երևում է՝ շատ ես սպասել ինձ, դրանի՞ց է...

(Օֆսանան չի խոսում): Ես կես ժամ առաջ եկա: Դու հասկանո՞ւմ ես, ամեն ինչ պատրաստ է... Կիրճի կողմը գերաններ էինք կրում... բայց դու ինչ-որ անհանգիստ ես:

ՕՔՍԱՆԱ.— (Քնփշանփով) Շատ ես թափառում... նայում եմ մահվան աչքերին...

ԴԻՄԻՏՐԻ.— (Ուրախացած): Օքսա՛նա, սիրելի՛ս... Մեզ մահ չկա... (Հարմոնն առնում է ծնկներին): Առո՛ւյգ պահիր հոգիդ... (Նվագում է հարմոնը և ձայնակցում):

Выходила на берег Катюша,
На высокий, на берег крутой...

ՕՔՍԱՆԱ.— (Անհանգիստ ցած է բռնում ձեռքը): Դադարեցրո՛ւ, մայորը ծանր է... (Դիմիտրին լռում է, Օֆսանան մոտենում է վարագույրին: Վարագույրի ետևն իր տեղում շարժվում է Դիլանյանը: Բարձրացնում է գլուխը):

ԴԻԼԱՆՅԱՆ.— (Անահիտին): Անահիտ... նվագում էին... Ո՞վ էր նվագում... Ինչո՞ւ դադարեցին:

ԱՆԱՀԻՏ.— Դա երևի Դիմիտրին էր, հարմոնիստը... Ցանկանո՞ւմ ես նվագի... Այս րոպեին: (Մոտենում է վարագույրին: Դիմիտրին): Շարունակիր, Դիմիտրի, նվագիր... (Վերադառնում է իր տեղը և նստում Դիլանյանի կողքին):

ԴԻՄԻՏՐԻ.— (Զգում է հարմոնը, նվագում է. «Անձրևն եկավ շաղալեն» եղանակը):

ԴԻԼԱՆՅԱՆ.— (Մեղմ): Անձրեն եկավ շաղալեն,
Ուռու տերե դողալեն...

ԱՆԱՀԻՏ.— Ինչպե՞ս ես քեզ զգում, Արսեն...

ԴԻԼԱՆՅԱՆ.— (Շոյում է Անահիտի գլուխը): Հիմա լա՛վ
եմ... Շատ շարշարեցի քեզ... ներիր... Երգիր, Անա-
հիտ...

ԴԻՄԻՏՐԻ.— (Շարունակում է մեղմ նվագել)...

ԱՆԱՀԻՏ.— (Մեղմ): Հրես եկավ իմ ախպեր,
Ալ ձին տակին խաղալեն...

ՕՔՍԱՆԱ.— (Ձեռներն առած ծնկների մեջ, լուռ նստած
լսում է, աչքերից հոսում է արցունք):

ԴԻԼԱՆՅԱՆ.— Ինչ լա՛վ է նվագը... (Երագկոտ): Հիշո՞ւմ
ես ծիածանը անձրեկից հետո, Նորքի այգիների վրա...
(Լռում է հանգիստ): Հոգիս խաղաղ է... Ցավ չէ, որ
այսպես...

ԱՆԱՀԻՏ.— Արսեն...

ԴԻԼԱՆՅԱՆ.— Սպասիր... Զավակներիս կպատմես, թե ինչ-
պես հանդիպեցինք և ինչպես բաժանվեցինք այս բառ-
ձուներով:

ԱՆԱՀԻՏ.— Արսեն, այդպես մի՛ խոսիր... Դու ինքդ կպատ-
մես...

ԴԻԼԱՆՅԱՆ.— Կպատմես զավակներիս, թե ինչպե՞ս էինք
խլում հաղթանակը թշնամուց... Մի վշտացիր...
(Ներս եմ գալիս Օռլովը և Սվետլովը: Երկուսն էլ՝
կազմ ու պատրաստ, զինված: Առաջինը նկատում է Դի-
միտրին: Դադարեցնելով նվագը, ոտքի է կանգնում):

ՕՌԼՈՎ.— Այս ի՞նչ է... (Նկատելով, որ Օֆսանան հեկեկում
է): Օքսանա...

ՕՔՍԱՆԱ.— (Ոտքի է կանգնում, բայց լուռ է):

ՕՌԼՈՎ.— (Անհանգստացած): Բա՞ն է պատահել մայորի
հետ...

ՕՔՍԱՆԱ.— (Մոտենում է Օռլովին: Ցածր, խուլ ձայնով,
զգացված է, որ ուժ է գործադրում իր վրա): Ես պար-
տավոր եմ Ձեզ հայտնել... Մայորն Անահիտ Արզարով-

նային ասաց, որ բեռ չի ուզում դառնալ գումարտակի համար և... երբ դա այն բոլորն, և քույրն զգա, որ ինքը բեռ է, կտա՞ իրեն... (կռում է):

ՕՌԼՈՎ.— (կարվում է): Ի՞նչ...

ՕՔՍԱՆԱ.— Թույն...

ՕՌԼՈՎ.— Ինչպե՞ս է վիճակը:

ՕՔՍԱՆԱ.— Ծանր:

ՕՌԼՈՎ.— Կարելի՞ է հիմա նրան տեսնել...

(Դիլանյանը լսելով Օռլովի ձայնը, գերբնական ճիգով բարձրանում է արմունկների վրա):

ԴԻԼԱՆՅԱՆ.— (վարագույրի ետևից): Օռլով, վալո՞ղյա...

(Անահիտը ոտի է կանգնում: Արթնանում են վիրավորները և բարձրացնում գլուխները):

ՕՌԼՈՎ.— Նա՞ է... (Արագ անցնում է Դիլանյանի մոտ):

(Նրա ետևից մտնում է Սվետլովը: Օֆսանան նստում է խորֆում, սեղմում ձեռները ծնկների մեջ ու անշարժանում: Դիմիտրին մնում է կանգնած):

ՕՌԼՈՎ.— (Բռնում է Դիլանյանի ձեռքը: Զսպելով հուզմունքը): Արսեն, եղբայրս...

ԴԻԼԱՆՅԱՆ.— (Խոսում է ծանր) վալո՞ղյա...

ՕՌԼՈՎ.— Եկել եմ քեզ հրաժեշտ տալու, Արսեն... (Գրկում է):

ԴԻԼԱՆՅԱՆ.— (Ծանր) Մեկնո՞ւմ ես... Ո՞ւր... Որտե՞ղ է Ավալյանը...

ՕՌԼՈՎ.— Քեզանից թաքցնելու ոչինչ չունեմ... (Նայում է չորս կողմը: Նկատում է մյուս վիրավորներին, որ բարձրացած իրենց են նայում): Սրանցից ես: Գնում եմ գերմանական տանկերի ճանապարհը փակելու: Ավալյանն այնտեղ է: Դինամիտ կա, պարտիզաններն ու զարկեցիկն, հասկանո՞ւմ ես:

ՄԻ ՎԻՐԱՎՈՐ.— (Հուզված): Ընկե՛ր մայոր, մե՛զ էլ տարեք, կռվելու իրավունք տվեք մեզ... Միայն մեզ տեղ հասցնեն... Միայն ավտոմատ տան մեր ձեռքը, կխըփե՛նք գերմանացուն...

ՎԻՐԱՎՈՐՆԵՐ.— Տարե՛ք, ընկեր մայոր, օգտակար կլինենք,
խնդրում ենք...

ՓՈՒԼՈՎ.— Շնորհակալ եմ, ընկերներ: Հպարտ եմ ձեզա-
նով...

ԴԻԼԱՆՅԱՆ.— (Հագիվ է խոսում, ծանր շնչելով): Մեկնո՞ւմ
ես... Վալողյա... Անահիտ, տուր այն տետրը...
(Անահիտը վերցնում է Դիլանյանի պլանշետը, հանում
է տետրակը և հաճնում Դիլանյանին):

ԴԻԼԱՆՅԱՆ.— Վերցրու, Վալողյա...

ՓՈՒԼՈՎ.— Սա ի՞նչ է, Արսեն...

ԴԻԼԱՆՅԱՆ.— Իմ անքուն գիշերների պտուղն է... Այդտեղ
իմ դիտողություններն են, դրանցումները. լեռնային
մարտերի մասին:

ՓՈՒԼՈՎ.— (Թերթելով տետրակը, կարդում է): «Գումարտա-
կի մարտական գործողությունները լեռնային պայ-
մաններում»... (Շարունակում է քերթել): «Պաշտպա-
նությունը՝ լեռներում», «Հարձակումը լեռներում»...

ԴԻԼԱՆՅԱՆ.— Ցավում եմ, որ չկարողացա ավարտել...
Հանձնում եմ քեզ... Ավարտիր...

ՓՈՒԼՈՎ.— Մենք քեզ հետ կավարտենք, Արսեն...

ԴԻԼԱՆՅԱՆ.— (Պայծառացած): Ամբողջ հոգով հաջողու-
թյուն եմ մաղթում: Դիմացիր, կհաղթե՛նք: (Լռում է մի
պահ): Թող նվագի...

ՓՈՒԼՈՎ.— (Նշան է անում Սվետլովին):

ՍՎԵՏԼՈՎ.— (Մոտենում է վարագույրին: Դիմիտրիին): Նվա-
գիր, Օստապենկո:

ԴԻՄԻՏՐԻ.— (Նվագում է նույն երգը):

(Մի պահ տիրում է լռություն: Միայն հարմոնի մեղմ
նվագի ելևջներն են թրթում):

ԴԻԼԱՆՅԱՆ.— (Փորձում է նստել: Օղուվը և Անահիտը օգ-
նում են: Ոգևորված): Անահիտ, կնոջս... զավակնե-
րիս... կհամբուրես... շնորհակալ եմ ձեզնից...

ՓՈՒԼՈՎ.— Արսեն...

ԴԻԼԱՆՅԱՆ.— Տղայիս... Արտիկիս նամակին չկարողացա

պատասխանել: Կասես, որ համաձայն եմ, թող զինվորակա՛ն դառնա... Կհաղթե՛նք... Հանգիստ եմ: Իմ հըրաժեշտը բոլորիդ... Ինձ չվիճակվեց տեսնել հաղթանակը... օ՛րը... (Գլուխը ընկնում է Անահիտի քեռիին: Մահ):

ԱՆԱՀԻՏ.— (Խեղդվելով): Արսե՛ն... Թանկագի՛նս... (Գլուխը դնում է Դիլանյանի կրծքին և մնում այդպես անշարժ):

ԴԻՄԻՏՐԻ.— (Կտրում է նվագը և ոտքի կանգնում):

ՕՔՍԱՆԱ.— (Ներս է վազում, մոտենում Անահիտին: Գրկում է ուսը):

ՍՎԵՏԼՈՎ.— (Մոտենում է Անահիտին և Օֆսանային):

ՕՌԻՈՎ.— (Դանդաղ ոտքի է կանգնում: Սվետլովին, հուզմունքը խեղդելով): Ինչպե՛ս պետք է գրես այս ամենի մասին, Ալեքսանդր...

ՍՎԵՏԼՈՎ.— (Հուզված): Եվ կգրե՛մ, Վլադիմիր Սերգեևիչ, կգրե՛մ... Արյունո՛վս կգրեմ:

(Օռլովը հանում է գլխարկը և զգաստ ֆարանում տեղում: Գլխաքաց, անշարժ, գլուխը կրծքին քեֆած կանգնած է Սվետլովը: Վարագույրի ետև արձանացել է Դիմիտրին):

ՎԱՐԱԳՈՒՅՐ

ՊԱՏԿԵՐ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

Ուշ երեկո: Գեներալ Լիբսի առանձնասենյակը՝ գերմանական լեռնային զորքերի կորպուսի շտաբում: Ընդարձակ սենյակ: Երկու դուռ: Մեկը տանում է կից սենյակը, մյուսը՝ միջանցք: Մեկ լուսամուտ: Լուսամուտի փեղկը բաց է, բայց վերից վար պատուհանը վարագուրված է սև մահուլով: Գրասեղան, քիկնաթոռներ, բազմոց, դաշնամուր: Աջում կլոր սեղան, վրան՝ շշեր և բարձրադիր բաժակներ: Պատից կախված է

Կովկասյան ռազմանականի ֆարտեզը: Աջ անկյունում
մանիկեն՝ վրան շերտեզկա, լեռնցու փափախ, սպի-
տակ բաշլիղ: Լիբսը նստած է դաշնամուրի մոտ, նվա-
գում է վալս: Ռիխտերը բազմոցին թիկնած ծխում է:

ԼԻԲՍ.— (Շարունակելով նվագը: Գլխով է անում Ռիխտե-
րին) Շարունակեցեք, գնդապետ, ես լսում եմ ձեզ:

ՌԻԽՏԵՐ.— Ոչնչացնե՛լ. ահա այս նշանաբանով ես մտա-
բուշակիկների այս անիծյալ երկիրը: Բայց ինձ անհան-
դրատացնում է, որ մենք ուշանում ենք, պարոն գեներալ,
պատերազմը ձգձգվում է:

ԼԻԲՍ.— (Ընդհատելով նվագը, վեր կենալով տեղից) Հաս-
կանում եմ ձեզ: Համեցեք այստեղ: (Մոտենում է պա-
տրց կախված Կովկասյան ռազմանականի ֆարտեզին,
ձեռքով ետ տանում ծածկոցը, ձեռքն է առնում ցուցա-
փայտը): Ահա, նայեցեք քարտեզին:

ՌԻԽՏԵՐ.— (Մոտենալով ֆարտեզին) Լսում եմ, պարոն գե-
ներալ:

ԼԻԲՍ.— (Ցուցափայտը շարժելով) Ահա ձեզ Կովկասյան
ռազմաճակատը՝ Յեմեսյան ծովախորշից մինչև Կալ-
միկյան տափաստանները: Մի վիթխարի տարածություն:
Ֆյուրերն այս ռազմաճակատն է նետել գերմանա-ռու-
մինական 30 դիվիզիա: 30 դիվիզիա...

ՌԻԽՏԵՐ.— Ճշմարիտ է, պարոն գեներալ:

ԼԻԲՍ.— Այդպիսի ռազմական մի խոշոր ուժի ի՞նչ պետք է
հակադրի սովետական ստավկան... Բուշակիկներին փրկ-
կում է միայն բնական արգելքը: Ահա նայեցեք, մեր
հատվածում (շարժում է ցուցափայտը) Կուբանյան
հարթավայրը ընդհատվում է Կովկասյան լեռնաշղթա-
յով:

ՌԻԽՏԵՐ.— Ֆյուրերի գաղտնագրում հրամայված է 15
օրում վերցնել լեռնանցքները, դուրս գալ Սև ծովի
ափը, գրավել Տուափսեն, Սուխումը...

ԼԻԲՍ.— Կվերցնենք... Ապա մի թվեցեք: (Ինքնագոն) Վերև՝
լեռնանցքում կռվում են «Վիկինգ» դիվիզիան, աջ՝ ալ-

պիական դիվիզիայի գրենադերները, ձախ՝ դեներալ էդելզեյերի բավարական լեռնային հրաձիգները և այլն: Իմաստո՞ւն է Ֆյուրերը: Նա ամեն ինչ հաշվել է: (Աիբսը, ֆառեզից հեռանալով, նորից ընկղմվում է բազկաթոռում): Ֆյուրերը Կովկասյան ճակատ է ուղարկել դեներալ Ֆլեմիի աֆրիկյան կորպուսը, որը Կովկասն առնելուց հետո, կարշավի Իրան, Իրաք, Հնդկաստան... Համաշխարհային մոնարխիա՞: Ինձ զարմացնում է բոլշևիկների ֆանատիկ համառությունը: Ինչի՞ վրա են նրանք հույս դնում... (Շարունակում է նվազել ուրախ վալս):

ՌԻԽՏԵՐ.— Այո, ֆանատիկ համառություն: Վերցրեք թեկուզ այդ Օռլովին: Կտրված ամեն տեղից, մեր խոր թիկունքում, ուտելիքը վերջանում է, դինամիթը՝ նույնպես, չորս կողմից սեղմել ենք քարաժայռին, քանի անգամ ուժեղացինք, հետո թռուցիկները... էլի շնչում է. ոչ միայն շնչում, այլև գործում: (Վառում է սիգարը): Նույնը և այդ հայ Դիլանյանի ջոկատը: Իսկ հիմա միացել են (Քմծիծաղով): Երևի միասին մեռնելն ավելի հաճելի է: Հա՛... հա՛...

ՋԻԲՍ.— (Ջղայիճ) Օռլովին և Դիլանյանին պետք է խեղդել: Բավական է: (Ուժեղ ափսոսանքով ավարտում է նվազը): Ֆոնբերգի գունդը մեկ ամիս է, ոչինչ չի կարողանում անել, խայտառակությո՞ւն: (Ոտֆի կանգնելով): Մեկ բատալյոն ևս պետք է նետել Օռլովի վրա...

ՌԻԽՏԵՐ.— Գուցե և գունդ: Միանգամի՛ց, մի հարվածով վերջ տալ:

ՋԻԲՍ.— Օռլովը մեզ շատ է խանդարում և հետո էլ կխանդարի: Ի՞նչ է միտքը: Ինչո՞ւ է նա թառել ժայռերին և փորձ չի անում դուրս գալ օդակումից: Համարձակ և փորձված օֆիցեր է այդ Օռլովը: Նա ֆոն Կլայնտի տանկերի մասին կարող է գլխի ընկած լինել...

ՌԻԽՏԵՐ.— Դրա համար էլ պետք է խեղդել Օռլովին իր բընում և որքան կարելի է՝ շուտ:

ՀԻՐԱՍ.— Այո: (Մի բան հիշելով) Պարոն դնդապետ, ձեզ չի
թվում, որ այն ծերունին, որին բռնել են անտառում
մեր հետախույզները, շատ բան գիտե:

ՌԻԽՏԵՐ.— Այո: Պետք է իմանա, բայց լուր է: Այսօր,
հավատացած եմ, նա այլ կերպ կխոսի:

ՀԻՐԱՍ.— (Նայում է ժամացույցին) Ժամը իննին նրան պետք
է բերեն ինձ մոտ: (Մոտենում է կլոր սեղանին, լցնում
բաժակները): Ռիխտեր, Ֆյուրերը Բաքուն վերցնելը
պատերազմի ավարտի պարուն է համարում այս մա-
սում: Հինգ օրից սկսում ենք... հարձակումը. վաղը Ֆոն
Կլայստից ստանում ենք տանկեր... Տանկային դիվի-
զիա... Բոլշևիկների ռեզուցիայի տոներ կշնորհավո-
րենք... հա՛, հա՛, հա՛... (բարձրացնում է շամպայնով
լի բաժակը, խփում Ռիխտերի բաժակին):
(Ներս է մտնում գերմանական մի սպա):

ԿԱՊԻՏԱՆ.— Պարոն գեներալ, թույլ տվեք զեկուցել. ըն-
դունարանում սպասում է լեռնցին: Նա խնդրում է
շտապ ընդունել իրեն:

ՀԻՐԱՍ.— Վաղո՞ւց է սպասում:

ԿԱՊԻՏԱՆ.— Կլինի հինգ րոպե:

ՀԻՐԱՍ.— Ես ձեզ զգուշացրել եմ, որ նրան սպասեցնել չտալ
ընդունարանում: Ներս կանչեցեք:

ԿԱՊԻՏԱՆ.— Լսո՞ւմ եմ: (Կապիտանը արագ գնում է):

ՌԻԽՏԵՐ.— Անակնկալ այցելություն այսպիսի ուշ ժամի:

ՀԻՐԱՍ.— Սատանա է այդ լեռնցին, բայց հավատարիմ է
մեզ:

(Ներս է մտնում Օթիգովը, գլուխ է տալիս, մնում է
կանգնած տեղում):

ՀԻՐԱՍ.— Ա՛, պարոն Օթիգով: Խիստ հաճելի է ձեր այցելու-
թյունը: Մենք ձեզ վաղուց սպասում էինք: Ինչպե՞ս է
Օռլովի գումարտակը: Դեռ քաղցից չե՞ն մեռել:

ՕԺԻԳՈՎ.— Կմեռնե՛ն, բոլորը կմեռնեն: Ես ասում եմ նը-
րանց: Հայրս նույնպես ասում էր:

- ԼԻՐԱ.— (Մտաւնում է մանեկենին, պտտեցնելով այն): Ձեր հայրը խոշոր կալվածատեր...
- Օժիգոնի.— Նա կալվածատեր էր: Նրան աքսորեցին: Հայրս երազում էր Կովկասի լեռնայինների անկախությունը՝ ձեր հովանավորութեան տակ: Ձեռքի սպասել եմ այդ օրվան: Կմեռնե՛ն, բոլորը կմեռնեն:
- ԼԻՐԱ.— Գերմանիան շնորհապարտ է ձեզ:
- ՌԻԽՏԵՐ.— Դուք ծառայե՛լ բոլշևիկներին...
- Օժիգոնի.— Այո, ես ծառայել եմ բոլշևիկներին: Եվ վատ չեմ ծառայել: Ես խորհրդատեւութեան գլխավոր անասնաբույժ եմ եղել: Պատերազմի այս մեկ տարում, չեմ թաքցնում, նույնպես ծառայել եմ նրանց և վստահություն չահել: Այժմ այլևս անկարող եմ: Իմ մեկ ամսվա ձեզ ծառայելը կարծեմ ամենալավ ապացույցն է, որ այլևս անկարող եմ:
- ԼԻՐԱ.— Հասկանում եմ... Հավատում, պարոն Օժիգոնի՝ Նստեցեք, հանգստացեք:
- Օժիգոնի.— Շնորհակալ եմ: Շատ կարճ ժամանակով եմ եկել: Բոլորներս հաշվված են:
- ԼԻՐԱ.— Ձեզ ոչ ոք չնկատե՞ց:
- Օժիգոնի.— Ես շատ զգույշ եմ:
- ՌԻԽՏԵՐ.— (Խոսում է կոտրատված): Մութ գիշեր, մութ ձեռք օգուտ, պարոն Օժիգոնի:
- ԼԻՐԱ.— Ինչպե՞ս են ձեր գործերը: (Լցնում է գինու գավարները):
- Օժիգոնի.— Առայժմ ոչինչ: Կասկածանքները հեռացնում եմ՝ Անտառում գիշերը գրողի ծոցն ուղարկեցի մի զինվորի, որ իմ թելադրանքով էր գործում:
- ԼԻՐԱ.— Ինչո՞ւ:
- Օժիգոնի.— Նա վստահելի չէր: Ունեմ մեկ ուրիշ վստահելին: Թունավորեցի մթերքը, պայթեցրի դինամիտի պաշարը: Դանդաղ գործողութեան ականով: Կասկածում են Խրոնիշևի վրա, ես ձեզ պատմել եմ նրա մասին: Նա կալանքի տակ է առնված:

ՋԻՐՍ.— Դուք փորձված եք: (Փող է տալիս Օժիգովիին): Ուրիշ
ի՞նչ նորութիւն:

Օժիգով.— Պարոն գեներալ, Օռլովը պատրաստվում է
դուրս գալ պաշարումից: Պետք է կանխել:

ՋԻՐՍ.— Արդե՛ն: Նա այլևս չի կարող: Ամեն կողմից սեղ-
մել ենք նրան: Պարոն Օժիգով, Օռլովն այլ օպերա-
ցիայի չի՞ պատրաստվում:

Օժիգով.— Ես տեղեկութիւն չունեմ:

ՋԻՐՍ.— Աշխատեցեք իմանալ... (Փող է տալիս): Կսպասեմ
ձեր տեղեկութիւններին:

Օժիգով.— Կաշխատեմ...

ՌԻԽՏԵՐ.— Պարոն Օժիգով, մի ծերունի բռնել, գուցե դուք
ճանաչեք...

Օժիգով.— (Անհանգիստ) Ծերունի... Ի՞նչ ծերունի...

ՋԻՐՍ.— Գնդապետ, ինչպե՛ս էր նրա ազգանունը...

ՌԻԽՏԵՐ.— Հերր Օժիգով, նա շուտով այստեղ: Պարզենք...

ՋԻՐՍ.— Դուք մեզ կօգնեք:
(Ներս է մտնում կապիտանը):

ՋԻՐՍ.— (Դառնալով Օժիգովիին) Պարոն Օժիգով, դուք ան-
ցեք հարեան սենյակը: (Չեմով ցույց է տալիս ձախ
դռան կողմը) Լսեցեք ծերունուն, երբ կտամ ձեր ազ-
գանունը, ներս եկեք:

Օժիգով.— Լսում եմ:

(Օժիգովը արագ անցնում է կից սենյակը):

ՋԻՐՍ.— (Կապիտանին) Ներս բերեք ծերունուն: (Նստում է
դաշնամուրի մոտ: Նվագում է):

ԿԱՊԻՏԱՆ.— Իսկո՛ւյն: (Կապիտանը գնում է):

ՌԻԽՏԵՐ.— Պարոն գեներալ, շուտ վերջացնենք, եթե նա
մեզ ոչինչ չասի: Այս անիծյալ երկրում մեծից փոքրը
այդպիսին են:

ՋԻՐՍ.— Ոչ բոլորը: Ահա Օժիգովը... Մի հուզվեք: (Նստում
է դաշնամուրի մոտ, նվագում է):

ՌԻԽՏԵՐ.— (Հուզված նստում է բազմոցին):

(Դռների մոտ երևում է Սեմյոն պապը: Նա գլխաբաց է:

Շապկանց: Շապիկը՝ պատառոտած, երեսին՝ սպիներ,
Ջեռները՝ ետ կապած: Երևում է, որ նրան չարչարել
են: Նա հոնքերի տակից անայլալ նայում է դիմացը:
Նրա հետևում ֆարանում են զգաստ վիճակում մի սպա
և մի զինվոր):

ԼԻԲՍ.— (Կեղծ ֆաղափարությամբ, շարունակելով նվա-
զը) Բարի երեկո, նստեցեք, (ցույց է տալիս բազկա-
բոռը):

ՍԵՄ. ՊԱՊ.— (Լուռ է):

ԼԻԲՍ.— Ձեր հասակում շատ կանգնելն օգտակար չէ... Ես
տեսնում եմ, որ ձեզ հետ լավ չեն վարվել: Կկարդա-
ղըրեմ, որ վերջ տան: Միայն մի համառեք: Ասացեք,
ինչ որ գիտեք և ես խոստանում եմ ձեզ աղատ արձա-
կել: Ապա... (Ուժեղ զարկում է դաշնամուրի ստեղնե-
րին, դադարեցնելով նվագը, ոտի է կանգնում):

ՍԵՄ. ՊԱՊ.— (Լուռ է):

ԼԻԲՍ.— Գուցե դուք միայն ինձ եք ցանկանում պատմել
Կխնդրենք պարոն գնդապետին...

ՍԵՄ. ՊԱՊ.— (Խոսում է դանդաղ, ծանր) Ինչո՞ւ համար է
այս ամենը: Ես արդեն և անցյալ օրը, և երեկ պա-
տասխանել եմ, որ ոչ մի պարտիզանական ջոկատի և
ոչ մի Օռլովի մասին ոչինչ չգիտեմ: Եթե չգիտեմ,
ինչպե՞ս կարող եմ պատմել:

ԼԻԲՍ.— Շատ գեղեցիկ: Հապա ի՞նչ էիք անում այս անտա-
ռում:

ՍԵՄ. ՊԱՊ.— Ես ասացի, որ մեր գյուղից գնում էի հարե-
վան գյուղը ուտելիք ճարելու:

ԼԻԲՍ.— Գեղեցիկ: Ինչո՞ւ ձեզ հետ գտնվող երեխան փա-
խել է:

ՍԵՄ. ՊԱՊ.— Երեխա է, ո՞վ գիտե: Գերմանացիներից նա
շատ է վախենում: Նա իմ հարևանի տղան է: Ի՞նչ կապ
ունի ինձ հետ:

ԼԻԲՍ.— Այդպե՞ս: Ուրեմն դուք ոչինչ չունեք ասելու...

ՍԵՄ. ՊԱՊ.— (Հանգիստ): Ոչինչ չունեմ ասելու:

ՌԻԽՏԵՐ.— (Ջղայիւն): Պարոն գեներալ...

ԼԻԲՍ.— Սպասեցեք, Ռիխտեր: (Սեմյոն պապիւն): Դուք դեռ
կիսոսե՛ք, անպայման կիսոսեք: (Բարձր): Ահա պարոն
Օժիգոն'վն ասում է, որ դուք շատ բան գիտեք: Այո, պա-
րոն Օժիգոն'վն այդպէս էլ ասում է:

(Դռների մոտ երևում է Օժիգովը, ձեռները ետ ծալած):

Օժիգով.— (կեղծ ժպիտով): Այդ ես եմ, Սեմյոն պապ:
դու երևի այսպիսի հանդիպման շէիր սպասում:

(Տիրում է կարճատև լռութիւն):

ՍԵՄ. ՊԱՊ.— (Հանդարտ, զսպելով հուզմունքը): Ես այս
մարդուն առաջի՛ն անգամն եմ տեսնում:

Օժիգով.— (Դանդաղ մտեւնում է Սեմյոն պապիւն: Շեշտակի
նայելով): Առաջին անգամն ես տեսնում: Ընկա՞ր թա-
կարդը: Բոլորդ պետք է ընկնեք:

ԼԻԲՍ.— Տեսա՞ք, որ ճանաչեցիք: Այժմ պատմեցեք ամեն
ինչ, մենք ձեզ ազատ կարձակենք, հարգելով ձեր տա-
րիքը:

Օժիգով.— Պատմի՛ր: Ինչո՞ւ էիր գնացել պարտիզաններին
մոտ: Օռլովն ի՞նչ էր հանձնարարել քեզ: Պատմի՛ր,
կյանքդ փրկելու համար:

ՍԵՄ. ՊԱՊ.— Ես սրան առաջի՛ն անգամն եմ տեսնում:

Օժիգով.— Ստո՛ւմ ես, պառաված աղվես:

ՍԵՄ. ՊԱՊ.— (Հանգիստ): Ես այս մարդուն առաջի՛ն ան-
գամն եմ տեսնում:

ՌԻԽՏԵՐ.— (Ջղայիւն): Պարոն գեներալ...

ԼԻԲՍ.— (Չար): Խոսի՛ր, ծերուկ, եթե ապրել ես ուզում:

ՍԵՄ. ՊԱՊ.— (Ջայռագիւն): Ոչինչ ինձանից չեք լսի:

ԼԻԲՍ.— (Դանդաղ): Հիմա քեզ կկախենք... (Նայում է ժա-
մացույցիւն): Տալիս եմ 5 ռոպե:

(Դրսից լսվում է կրակոցի ձայն: Փոքր դադարից հետո
ես՝ երկու կրակոցի ձայն: Բոլորը լարվում են):

ԼԻԲՍ.— Ի՞նչ կրակոցներ են: (Սեղմում է կոճակը):

(Մտնում է կապիտանը):

ԼԻԲՍ.— Ի՞նչ է պատահել: Պարզե՛լ:

ԿԱՊԻՏԱՆ.— Լսո՛ւմ եմ: (Գնում է):

ԼԻՐԱ.— (Նայելով ժամացույցին): Մնաց շորա՛րոս:

ՍԵՄ. ՊԱՊ.— (Հպարտ և զայրագին): Կախի՛ր... Հրեշ...
Բայց բոլորին կախել չես կարող: Մենք քո՛, սրա՛,
(ցույց է տալիս Ռիխտերին): Նրա, (ցույց է տալիս
Օժիգովին), բոլորի՛դ գերեզման ենք փորում: Կախի՛ր:
Վախ չունե՛մ:

(Ներս է մտնում կապիտանը):

ԿԱՊԻՏԱՆ.— Պարոն գեներալ, այդում շրջող պահակները
կրակել են մի փոքր տղայի ետևից:
(Սեմյոն պապը լարվում է: Հագիվ է զսպում հուզմուն-
քը):

ԼԻՐԱ.— Ո՛վ է եղել, բռնե՛լ են:

ԿԱՊԻՏԱՆ.— Տղան ցանկապատից թռել է և անհայտացել
դիմացի շենքերի փլատակների մեջ:

Օժիգով.— Այդ տղան սրա թոռը կլինի, Սաշկո՛ն...

ՌԻԽՏԵՐ.— (Սեմյոն պապին): Այն տղան քո թո՛ռ...

ՍԵՄ. ՊԱՊ.— Նրանք բոլո՛րն էլ իմ թոռներն են:

ԼԻՐԱ.— Շուրջկալել, գտնել այդ լակոտին: Ինչպե՛ս է մը-
տել այգին: Տակն ու վրա անել քաղաքը: Գտե՛ք, գետ-
նի տակից էլ լինի:

ԿԱՊԻՏԱՆ.— Լսո՛ւմ եմ: (Գնում է):

ԼԻՐԱ.— (Նայում է ժամացույցին): 5 րոպեն անցել է:
(Լեյտենանտին): Լեյտենա՛նտ, հենց հիմա կախել սը-
րան: Կախել այս պատուհանին նայող ծառից, որ ես
առավոտյան տեսնեմ սրան ճոճվելիս: (Վառում է սի-
գարը):

ԼԵՅՏԵՆԱՆՏ.— Լսո՛ւմ եմ: (Մոտենում է Սեմյոն պապին և
ֆաշում դեպի դուռ):

ՍԵՄ. ՊԱՊ.— Սպասի՛ր...

ԼԻՐԱ.— Կա՛ց...

ՍԵՄ. ՊԱՊ.— Պարոն գեներալ: Ես քեզ հետ երկրորդ ան-
գամն եմ հանդիպում: Առաջինը շե՛ս հիշում 14 թվին:
28 տարի հետո նորի՛ց ենք հանդիպում իրար... Բայց

հիմա ուժ ունեմ, դենք ունեմ: Երկու հարյուր միլիոն է
կանգնած իմ թիկունքում: Ինձ մահ չկա՝, հասկանո՞ւմ
ես, մահ չկա՞: Այս անդամ պատասխանից չես փախ-
չի: Կոչնչացնե՛նք բոլորիդ: Կմեռնե՛ք իմ որդիների ոտ-
քերի տակ:

Օժիգով. — (Հարձակվում է Սեմյոն պապի վրա): Կսատ-
կացնե՛մ քեզ:

ՍԵՄ. ՊԱՊ. — Կա՛ց... Մի՛ մոտեցրու կեղտոտ ձեռքերդ:

ՀԻՐՍ. — (Չեմքը ետ տանելով, դաժան): Լսիր, ծերուկ, թե
ինչ է սպասում ձերոնց: (Օժիգովին): Պարոն Օժիգով,
անմիջապես մեկնեցեք քարանձավ, ներկայացեք Օռլո-
վին, ասացեք, որ այս ծերուկը՝ Սեմյոն պապը խաբել է
մեզ և դերմանական գումարտակը Քարայծի կաժանով է
բերում դեպի Օռլովի կայանը՝ քարաժայռերը: Խորհուրդ
տվեք օղակը պատռել աղբյուրի՝ ճանապարհով: (Պաու-
զա): Աղբյուրի՝ ճանապարհով... Մնացածը թողեք մեզ,
հասկանալի՞ է:

Օժիգով. — Հասկանալի է: (Լռում է): Բայց այն տղան, որի
ետևից կրակել են, սրա թոռը կլինի: Այսպիսի սխառուա-
ցիայում ինձ համար դժվար է վերադառնալ:

ՀԻՐՍ. — (Խիսա): Պարո՛ն Օժիգով, ետ նահանջել, սազա-
կան չէ ձեզ: Քարայր դնում եք վերջին անգամ: Վտան-
դի տեպքում՝ փախչել: (Ոտքի է կանգնում): Կատարե-
ցե՛ք հրամանը:

Օժիգով. — Լսո՛ւմ եմ, պարոն գեներալ:

ՀԻՐՍ. — Լսեցի՞ր, ծերուկ, թե ի՞նչ է սպասում ձերոնց:
(Ինքնաբավական նստում է դաշնամուրի մոտ, նվա-
գում է վալսը):

ՌԻԽՏԵՐ. — Կախել պետք է բոլորին՝ մեծից փոքր և կկա-
խենք:

ՌԻԽՏԵՐ. — (Լեյտենանտին): Տանե՛լ... (Լեյտենանտը քա-
շում է: Սեմյոն պապն ազատվելով նրա ձեռքից):

ՍԵՄ. ՊԱՊ. — (Գլխով ցույց տալով Օժիգովին): Սա՞ է ձեր
հույսը... Չեք ազատվի դատաստանից... (Օժիգովին):

Իսկ քեզ, հուդա, նզովում եմ, լիզիր սրանց ոտքերը՝
Կմեռնե՛ք իմ որդիների ոտքերի տակ... Հեռու չէ այդ
օրը... (Դերմանական գինվորներն ուժով դուրս են տա-
նում):

ԻԻՐՍ.— (Ուժեղացնելով նվագը, համարյա գոռում է): Տա-
նե՛լ... Կախե՛լ...

ՎԱՐԱԳՈՒՅՐ

ՊԱՏԿԵՐ ՎԵՅԵՐՈՐԴ

Սկսում է լուսանալ: Մեմ-մեկ հանգչում են աստղե-
րը: Բարձրադիր լեռների ֆոնի վրա, ոչ շատ հեռվում,
երևում են փարաժայռերը կախված լեռնային խնուղու
վրա, որ ոլորապտույտ կորչում է անտառապատ լեռ-
ների մեջ: Դեպի ձախ՝ վիհ: Բեմը դարավոր անտառում
մի բարձունք է, որն օղակվում է երկու կողմից՝ ձախից
և աջից՝ ծառերով, քփուտներով: Դեպի աջ՝ խորհում՝
ավելի բարձր բարձունք՝ ծածկված խիտ քփուտով, որը
համեմատաբար իշխող դիրք ունի տեղանքի վրա: Վա-
րագույրը բացվելիս, բեմը դատարկ է, անտառ՝ խոր-
հրդավոր, լուռ: Մեկ-մեկ լսվում է գիշերահավերժի
ընդհատվող վայոցը և գետի հեռավոր խշշոցը:

ԴԻՄԻՏՐԻ.— (Բեմ է մտնում աջ կողմից: Կանգ է առնում,
դիտում է շրջապատը, ասլա քեքե սուլում):
(Երևում են Վասիլին, Ֆոման, Եգորը, Սրտավագորը և
Կարոն: Ֆոման, Եգորն ու Կարոն ուսերին՝ արկղների
մեջ, բերում են դինամիտ: Բոլորը կանգ են առնում,
խորհրդավոր շորս կողմն են նայում):

ԴԻՄԻՏՐԻ.— Ժայռեր չե՞ք տեսել, ի՞նչ է...

ԵԳՈՐ.— (Ծոր տալով): Շունչ առնենք մի քիչ: Ծանր է այս
անիծածը:

ԴԻՄԻՏՐԻ.— Կարելի է: Սա մեր վերջին կայանն է: Հան-
դրատանանք մի քիչ: Երկար էր ճանապարհը:

(Արկղները դիմամիտով ֆոման և Կարոն զգուշությամբ
գետին են դնում: Եզորը մի ֆիշ անզգույշ է իջեցնում):
ԴԻՄԻՏՐԻ.— (Վրա հասնելով): Կամաց, Եզոր, կարտոֆիլի
պահել է, ի՞նչ է... (Օգնում է, իջեցնում են):

ՎԱՍԻԼԻ.— Շունչներս տեղն ընկավ:

ԱՐՏԱՎԱԶԴ.— (Նույնպես նստելով) Լուսանում է...

ԵԳՈՐ.— Ոտքերս ոնց որ իմս չլինեն: Չեն շարժվում կար-
ծես:

ԴԻՄԻՏՐԻ.— Ստամոքսդ դատարկ է, կնշանակի ոտներդ
անշարժ են: Այդպես չէ՞, Եզորուշկա: Միայն մի նեղա-
նա, հանաքով հմ ասում:

ԵԳՈՐ.— Տղերք, էդ ինչի՞ց է, երբ մարդու միտքը դբաղված
է լինում, մոռանում է այս անիծվածի մասին (ցույց է
տալիս ստամոքսը): Ի՞նչ թաքցնեմ ձեզանից, դոտուա
վրա մի նոր ծակ էլ հմ ավելացրել: (Խեթ նայում է Դի-
միտրիին):

ԴԻՄԻՏՐԻ.— (Չեոֆի ափերն օղակ կազմելով, նայում է ֆա-
րաժայտերի ուղղությամբ): Հապա նայեք այն քարա-
ժայռին, որի տակ դինամիտ է դրված, ինչպես է կախվել
ճանապարհի վրա: Բավական է կարծես ուսով հրես և
գերմանական տանկերին կասենք՝ կա՛նգ առ, անցնեն
արգելված է...

ԵԳՈՐ.— (Ծոր տալով) Ինչպե՞ս չէ... Այդքան հե՛շտ է...
Դու դեռ պայթեցրու, հետո խոսիր:

ԴԻՄԻՏՐԻ.— Եզորուշկա՛, նորի՛ց...

ՎԱՍԻԼԻ.— Լավ, լավ: Տղաները հիմա այնտեղ սպասում են
դինամիտի վերջին արկղներին, վիճելու ժամանակ եք
դառնալ:

(Անտառի լուսությամբ մեջ լսվում է կկուի ձայնը - «Կո՛ւ-
կու, կո՛ւ-կու»):

ՎԱՍԻԼԻ.— (Ականջ է դնում): Այս ժամին էլ կկո՛ւ կերգի...

ԿԱՐՈ.— Անքուն կկու է երևում:

(Նորից լսվում է—«Կո՛ւ-կու», «Կո՛ւ-կու»):

ԴԻՄԻՏՐԻ.— (Ականջ է դնում): Սա առաջին վաշտի հայ

առարշինան է: Անիծածը բոլոր թռչունների նման երգում է: Իսկ ես՝ միայն ահա... (Բուի ձայն է հանում: Ականջ է դնում. լսվում է. «Կո՛ւ-կու», «Կո՛ւ-կու»): Կնշանակի ճանապարհը բաց է»: Տղաները մոտենում են: Դե, պատրաստվենք: Շուտով մայրը Օսլովն էլ կդա: (Ոտի է կանգնում):

ԴԻՄԻՏՐԻ.— (Կռանում է արկղի վրա): Դե, վերցրե՛ք... (Հանկարծ ուղղվում է տեղում, փորձված հետախույզի սովորությամբ ձեռքը դնելով ականջին): Սը՛ս... (Բոլորը լռում են):

ԴԻՄԻՏՐԻ.— Ոտնաձայն չե՛ք լսում... Շո՛ւտ, արկղները, այս կողմ... (Բոլորը մի ակնթարթում վերցնում են արկղները և անհետանում դեպի ձախ: Մի առժամանակ բեմը դատարկ է: Բեմի խորքից՝ ձախ անկյունից՝ երևում է Վաչեն, տնտղում է չորս կողմը):

ՎԱՉԵ.— (Ձեռքով նշան է անում): Բերեք: (Դուրս են գալիս ևս երկու զինվոր, որոնք գրկած բերում են Սաշկոյին: Սաշկոն անզգա է, մի ձեռքը անօգնական նոնվում է, մյուսը՝ կապված է կրծքին):

ՎԱՉԵ.— (Օգնելով): Վայր դրեք այստեղ... Զգուշ...

ԴԻՄԻՏՐԻ.— (Արագ մոտենալով Վաչեին և մյուսներին): Վաչե՛...

ՎԱՉԵ.— (Հանկարծակի գալով, շուտ է գալիս): Դիմի՛տրի, ընկերներ, մեռնում է տղան... Սաշկոն...

ՎԱՍԻԼԻ.— (Կռանալով Սաշկոյի վրա, երեսը մոտեցնում է դեմքին): Դեռ շնչում է, բայց թույլ...

ԴԻՄԻՏՐԻ.— (Վաչեին) Ի՞նչ է պատահել Սաշկոյին...

ՎԱՉԵ.— Ոչինչ չգիտեմ: Քարածայոցից (ձեռքով ցույց է տալիս քարածայոցի կողմը), դինամիտը տեղավորելուց հետո իջանք հետախույզության: Բարձրանում ենք կածանով, որ շրջկենտրոնն է տանում և հանկարծ մի թփի մոտ տեսանք ընկած է Սաշկոն երեսի վրա, ուշաթափ, աջ ձեռքն առաջ պարզած: Վիրավոր է ձեռքից: Երևում է՝ արյուն շատ է կորցրել...

ԱՐՏԱՎԱԶԴ.— Աջ ձեռքը պարզած... սողացել է խեղճ
տղան...

(Աջ կողմից մտնում են Ավալյանը, մի լեյտենանտ, մի
խումբ զինվորականներ):

ԴԻՄԻՏՐԻ.— Ընկեր կոմիսարը... (բոլորը ձգվում են):

ԱՎԱԼՅԱՆ.— Ի՞նչ է պատահել: (Նկատելով գետնին պառկած
Սաշկոյին) Սաշկո՞ն... (Արագ մոտենում է, կռանում):

ՎԱԶԵ.— Աղբյուրի կածանում գտանք, վիրավոր, անզգա
վիճակում...

ԱՎԱԼՅԱՆ.— (Կտրուկ, ուղղվելով) Հետո կպատմեք... (Նա-
յում է աջ կողմում կանգնած զինվորականներին):

Արա՛գ, սանձառ հասցրեք:

(Զինվորներն արագ մոտենում են, զգույշ վերցնում են
Սաշկոյին, բոլորի լուռ հայացքի տակ դուրս են տա-
նում):

ԱՎԱԼՅԱՆ.— (Նուանդուն՝ Դիմիտրիին): Ո՛ւր է դինամի-
տը...

ԴԻՄԻՏՐԻ.— Այնտեղ... (Զեռնով ցույց է տալիս), ժայռե-
րի մեջ...

ԱՎԱԼՅԱՆ.— Մնացածը տեղ հասցնել... (Դիմիտրիին)
Շարժվեցե՛ք:

(Դիմիտրին, Վասիլին, Ֆոման, Եգորը, Արտավազը և
Կարոն հեռանում են ձախ, փոքր անց՝ դինամիտի առ-
կըղներով երևում են բեմի խորքում և անհետանում
բարձունքի ետևը):

ԱՎԱԼՅԱՆ.— (Լեյտենանտին): Լեյտենանտ Անդրե՛ս, հե-
տախուզում եք անտառը և դիրք բռնում անտառի
հյուսիսային փեշին, մինչև պայթյունը ոչ մի գերմա-
նացի չպետք է անցնի:

ԼԵՅՏԵՆԱՆՏ.— Լսո՛ւմ եմ, ընկեր կոմիսար: (Զեռնով է
անում կանգնած զինվորներին և շարժվում դեպի ձախ
կողմը՝ անտառը: Լեյտենանտը և զինվորները արագ հե-
ռանում են):

ԱՎԱԼՅԱՆ.— (Նստում է: Նայում է ժամացույցին և ապա

շուրջը): Սա կլինի հրամանատարական կետը: (Հանում է դաշտային պայուսակից ֆարտեզը, նայում է: Ապա նայում է ժամացույցին): Օղորդը հիմա այստեղ կժամանի: (Վաշեին): Մեծ առավոտ է բացվում, ա՛, Սարոյան, համաձայն ես:

ՎԱԶԵ.— Համաձայն եմ, ընկեր կոմիսար: Բարի առավոտ կլինի մեզ համար:

ԱՎԱԼՅԱՆ.— Համոզված ես...

ՎԱԶԵ.— Համոզված եմ. հայրս ասում էր՝ եթե երկու մարդ համաձայն են, գործն արդեն հաջողված է...

ԱՎԱԼՅԱՆ.— Իսկ ովքե՞ր են այդ երկուսը...

ՎԱԶԵ.— Դո՛ւք, մեկ էլ՝ ե՛ս, ընկեր կոմիսար...

ԱՎԱԼՅԱՆ.— (Կռանում է ֆարտեզի վրա): Գերմանացին եթե գլխի ընկնի, կարող է մեզ ծուղակի մեջ գցել...

ՎԱԶԵ.— Այստեղ ոչ մի գերմանացի էլ չի կարող երևալ: Գերմանացին խուլ անտառ չի սիրում: (Ոգևորված): Ընկեր կոմիսար, հիշում եմ՝ այսպիսի մի գիշեր էր...

ԱՎԱԼՅԱՆ.— Այսպիսի՞...

ՎԱԶԵ.— Ուղիղ այսպիսի...

ԱՎԱԼՅԱՆ.— Այսպիսի անտա՞ռ...

ՎԱԶԵ.— Այսպիսի.... Ո՛չ, ընկեր կապիտան, ի՞նչ եմ ասում: Մեր կողմա անտառներն ուրիշ են... Ավելի խորհրդավոր... Եվ ահա, գիշերով՝ ես ու հայրս դուրս եկանք որսի... Հայրս ասաց... Այ տղա, վաշե՛...

ԱՎԱԼՅԱՆ.— (Ընդհատելով) Սպասիր... Հետո, հետո կըպատմես...

ՎԱԶԵ.— Է՛իս, ի՞նչ գիշեր էր...

ԱՎԱԼՅԱՆ.— Մարդիկ են գալիս... (Ականջ է դնում): (Մտնում են Օղորդը, Սվետլովը, Երկու քիկնապահ զինվոր: Թիկնապահ զինվորներից մեկի ձեռքին լապտեր կա, բայց չի վառվում):

ՕՌԼՈՎ.— (Ավալյանին) Հանդիպեցինք ճիշտ ժամին: (Վաշեին: Ձեռքով ցույց է տալիս դեպի լեռնային խնուղին): Նոթերը կիտած սպասո՞ւմ է քարաժայռը: (Նայում է

ժամացույցին) Մոտենում է ժամանակը... (Զինվորներին) Բարձրացեք, ահա այնտեղ (ձեռնով ցույց է տալիս բեմի աջ անկյունը՝ բարձունքը), թիուտներից հըսկեցեք: Լապտերը կվառեք ի՞մ ազդանշանով:

(Զինվորները վազում են հեռանում են դեպի բարձունքը):

ՕՌԼՈՎ.— (Ավալյանին) Ավալյա՛ն, մեկնիր: Կսպասենք ազդանշանին: Պայթյունը ղեկավարում ես ինքդ: Զգույշ եղիր: Պայթյունից հետո կսպասեմ քեզ:

ԱՎԱԼՅԱՆ.— Ամեն ինչ հասկանալի է:

ՕՌԼՈՎ.— Դե՛, գնաս բարով: (Պարզում է ձեռքը):

ԱՎԱԼՅԱՆ.— Բարի մնաք (սեղմում է ձեռքը):

ՕՌԼՈՎ.— Սարոյա՛ն, ուղեկցիր կոմիսարին:

ՍԱՐՈՅԱՆ.— Լսո՛ւմ եմ:

(Ավալյանը և Վաչեն արագ հեռանում են):

ՕՌԼՈՎ.— (Սվետլովին, որ դեռ ծխում է): Այսօր քշախոտ ես դարձել: Հասկանում եմ: Հուզվում ես:

ՍՎԵՏԼՈՎ.— Ոսկի տղաներ ունես, Վլադիմիր Սերգեևիչ: Սրանց հետ սարերն էլ շուռ կտաս, ուր մնաց մի քարաժայռ: Կիսաքաղց, հոգնած, մահվան երախում, քայց պողպատի պես ամուր են... Եվ չգիտեմ, թե ո՞ւմ առաջնություն տամ:

ՕՌԼՈՎ.— Սպասիր մի պայթեցնենք քարաժայռը, փակենք տանկերի ճանապարհը... Արյուն է կաթում սրտիցս, երբ նայում եմ սրանց գունատ, նիհարած դեմքերին: Ժամանակն է: (Նայում է ժամացույցին) Ինչ-որ ձայն չկա այնտեղից...

ՍՎԵՏԼՈՎ.— Ես հիշում եմ մի այսպիսի դեպք և միշտ խորհրդածում դրա մասին: (Մի պահ լռում է) 42 թ. առաջին օրերն էին: Բանակի թերթից գնացել էի Կերչի թերակղզին, դիվիզիաներից մեկը... Գիշերը նստած եմ բլինդածում: Բլինդածում գեներալն է՝ դիվիզիայի հրամանատարը, մի քանի շտաբային սպաներ: Ոչ ոք չի քնում, գերմանացին կատաղել էր այդ օրը: Լուրջ էր դրությունը: Իսկ դրսում՝ ցուրտ, սառնամանիք, ծովից

փշում էր սառը քամին: Դիմում եմ գեներալին՝ «Ասացեք, ընկեր գեներալ, ո՞ւմ մասին կարելի է գրել թերթում, ո՞վքեր են վերջին մարտերի հերոսները»: Գեներալը դիմում է ինձ. «Գերմանացին կրա՞կ է թափում մեր դիրքերի վրա: Այո՛: Դրսում սառնամանի՞ք է: Այո՛: Զինվորները դիմանո՞ւմ են թշնամու գերակշռող ուժերին: Եվ ինչպե՞ս են դիմանում: Ուրեմն գնացե՛ք խրամատները և պատահած առաջին զինվորի մասին գրեցե՛ք...»:

ՕՌԼՈՎ.— Իմաստուն խոսք է ասել գեներալը: (Նայում է ժամացույցին, ոտի է կանգնում) Ժամանա՛կն է...

(Առագ ներս է գալիս Դիմիտրին: Հեվում է: Վազել է):

ԴԻՄԻՏՐԻ.— Ընկե՛ր մայոր, ամեն ինչ պատրաստ է... Դինամիտի վերջին արկղները տեղավորված են քարաժայռի փորվածքում: Միացված է լարը... Սպասում ենք Ձեր ազդանշանին: Հետախույզները տեղեկություն են բերել... Գերմանական տանկերը մոտենում են... Շա՛տ են, ընկեր մայոր...

ՕՌԼՈՎ.— (Հանդարտ) Լավ: Նստի՛ր հանգստացի՛ր: Վազել ես: (Սվետլովին) Սվետլով, արագ բարձրացի՛ր մարտիկների մոտ, թող վառեն լապտերը, միայն դեռ թող թփերի մեջ պահեն: Սպասեն իմ ազդանշանին: Երբ կվառվի ձեռքիս լապտերը, բարձրացնեն իրենցը:

ՍՎԵՏԼՈՎ.— Լսո՞ւմ եմ, ընկեր մայոր: (Վազում է դեպի բարձունք):

ՕՌԼՈՎ.— Սկսո՞ւմ ենք...

(Լսվում է տանկերի հեռավոր դղիռը: Բարձունքից ներքև է վազում Սվետլովը:

ՍՎԵՏԼՈՎ.— Ամեն ինչ պատրաստ է, ընկեր մայոր:

ԴԻՄԻՏՐԻ.— Տանկե՛րը...

ՕՌԼՈՎ.— (Բարձր): Հանուն հայրենիքի՛... (Բարձրցնում է ձեռքը, վառում է ձեռքի լապտերը):

(Բարձունքում, կիսախավարում երևում է լույսը, ոչ

Երեք անգամ բարձրանում և իջնում է: Սվետլովը մոտենում է և բռնում Օռլովի թևը: Բոլորի հայացքը փառաժայռի կողմն է: Տիրում է խոր լռություն: Սպասողական վիճակ: Միայն մոտեցող տանկերի ձայնն է լսվում: Հանկարծ ուժեղ պայքյունը և դղիւղը բռնում են ամբողջ տարածությունը: Դրան հաջորդում է փլուզումի դղիւղը: Դադարում է տանկերի ձայնը, ապա տիրում է խորհրդավոր լռություն):

ՕՌԼՈՎ.— (Հեռադիտակն իջեցնելով) Կատարվե՛ց... պայթե՛ց...

ՍՎԵՏԼՈՎ.— (Գրկում է Օռլովին) Գերմանական տանկերի ճանապարհը փակ է:

ՕՌԼՈՎ.— (Լարված) Փակ է, արդյոք, այդ մասին կհայտնի Ավալյանը:

ՍՎԵՏԼՈՎ.— Հանդատացա՞ք, Վլադիմիր Սերգեևիչ:

ՕՌԼՈՎ.— Դեռ ոչ, Ալեքսանդր, սպասենք Ավալյանին: (Դիմիտրիին) Չի՞ երևում Ավալյանը:

ԴԻՄԻՏՐԻ.— Դեռ ոչ, ընկեր մայոր...

ՕՌԼՈՎ.— Տանկերի ձայնը շարունակվում է, մի՞թե չի փակված ճանապարհը...

ՍՎԵՏԼՈՎ.— Ուրախանալ է հարկավոր, Վլադիմիր Սերգեևիչ:

ՕՌԼՈՎ.— Սպասիր... Ուշանում է Ավալյանը: (Դիմիտրիին) Չի՞ երևում...

ԴԻՄԻՏՐԻ.— Գալի՞ս են... Բայց ընկեր կոմիսարին բերում են... վիրավոր է երևի...

ՕՌԼՈՎ.— Վիրավոր է... Երկու զինվորի թևերին հենված՝ ներս է գալիս Ավալյանը, ետևից՝ վաշեն: Ավալյանը գլխաքաջ է, փոշեքաքախ: Նույնը՝ վաշեն):

ԱՎԱԼՅԱՆ.— (Հագլիվ ոտի վրա կանգնելով): Կատարվե՛ց, ընկեր մայոր: Տանկերի ճանապարհը փակ է: Չար խողովում է հարձակումը: (Թուլանում է: Զինվորները և Օռլովը նստեցնում են մի կոնդի):

ՕՌԼՈՎ. — Կատարվե՛ց... Ի՞նչ է պատահել քեզ...

ԱՎԱԼՅԱՆ. — (Շփեւով նակատը) Մի անհանդստացե՛ք: Պայթյունի ալիքից... (Բարձր): Այժմ պետք է սավառ-
նե՞ն արծիւները...

ՕՌԼՈՎ. — Այո:

ԱՎԱԼՅԱՆ. — Մի բռունցք կաղմած, ճեղքո՛ւմ ենք պաշար-
ման օղակը:

ՕՌԼՈՎ. — (Կռանալով ֆարտեզի վրա: Վաշեն կողմից լու-
սավորում է տեղը) Ճեղքում ենք շղթան դեպի ֆրոնտի
գիծը: (Վաշեին) Վաշե՛, հայրդ այս դեպքում ի՞նչ կա-
սեր:

ՎԱԶԵ. — (Պատվի առնելով) Հայրս... հայրս էս տեսակ բան
տեսե՞լ է, որ բան ասի: Ամեն ինչ ասվա՛ծ է...

ՎԱՐԱԳՈՒՅՐ

ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆ ՉՈՐՐՈՐԴ

ՊԱՏԿԵՐ ՅՈԹԵՐՈՐԴ

Գումարտակի վիրակապույթյան մասը: Մեծ ֆարախո-
ռոչ: Պատերը՝ պատած մաուլայով: Ուշ երեկո: Զախ
անկյունում, առջևի պլանում, փայտե բախտի վրա,
մեջքի վրա անշարժ, աչքերը փակ, պառկած է Սաշկոն:
Զախ անկյունում վառվում է նամփուրդական լամպը, որը
թույլ լույս է սփռում Սաշկոյի վրա: Թախտի մոտ նըս-
տած է Անահիտը: Ոտի վրա, անհանգիստ, հայացքը
Սաշկոյին, կանգնած է Օֆսանան:

ՓՔՍԱՆԱ. — (Տազնապալից) Ինչպե՞ս է հիմա նա... Կարծեք
ալիւլի լավ է, այնպես չէ՞...

ԱՆԱՀԻՏ. — (Իջեցնելով Սաշկոյի ձեռքը) Զարկերակը շատ
թույլ է աշխատում: Արյուն շատ է կորցրել:

ՓՔՍԱՆԱ. — Կապրի՞... այո՞... ախ, խոսեր, մի բառ ար-
տասաներ...

ԱՆԱՀԻՏ.— (Վեր կենալով տեղից, բռնում է Օֆսանայի թևը):

Կարծես քնեց:

ՕՔՍԱՆԱ.— Եվ ի՞նչ կարող է պատահած լինել:

ԱՆԱՀԻՏ.— Անլուծելի հանգույց: Եթե վաշեն և ղինվորնե-
րը մի փոքր ուշանային, նա չէր ապրի: Սրսկումները
հազիվ են պահպանում սրտի գործողությունը:

ՕՔՍԱՆԱ.— Սեմյոն պապը եթե իմանա...

ԱՆԱՀԻՏ.— Սեմյոն պապը... Քանի օր է նա չի երևում...
Ո՛ւր է, մեղ անհայտ է:

ՕՔՍԱՆԱ.— Ի՞նչ առեղծված է սա, Անահիտ Աբգարովնա:
Սիրտս լի է կասկածներով: Ի՞նչ պետք է լինի մեր
գումարտակի վիճակը, էլ շարժվելու տեղ չունենք—
ետեն անդունդ է: Իսկ գերմանացին մոտենում է:

ԱՆԱՀԻՏ.— Օքսանա, դու գիտե՞ս, որ մենք պատրաստվում
ենք դուրս գալ օղակումից:

ՕՔՍԱՆԱ.— Իսկ ե՞րբ...

ԱՆԱՀԻՏ.— Գուցե այսօր, գուցե վաղը... Բայց որ այլևս
այստեղ չի կարելի մնալ, դա ականերն է: Փակեցինք
տանկերի ճանապարհը: Քանի գերմանական տանկ մը-
նաց փլվածքի տակ: Փրփրել է գերմանացին:

ՕՔՍԱՆԱ.— Նոսրանում է մեր ջոկատը: Վերջին օպերացիա-
յում՝ տասներեք սպանված, 5 ծանր վիրավոր, 14 թեթև
վիրավոր, այդ թվում՝ կապիտան Սվետլովը:

ԱՆԱՀԻՏ.— Ինչ գնով էլ ուզում է լինի, պետք է դուրս գալ
օղակումից:

ՕՔՍԱՆԱ.— Սննդամթերքների վերջին փշրանքներն են մը-
նացել: Դեղորայքը համարյա վերջացել է: Անահիտ
Աբգարովնա, իսկ ի՞նչ պետք է լինի ծանր վիրավորնե-
րի վիճակը: Նրանք շարժվել չեն կարող:

ԱՆԱՀԻՏ.— Վիրավորներին պարտիզաններն իրենց մոտ են
տեղափոխելու: Ես կմնամ նրանց հետ:

ՕՔՍԱՆԱ.— Իսկ ե՞ս:

ԱՆԱՀԻՏ.— Այդ կորոշենք:

ՕՔՍԱՆԱ.— Որտեղ դուք, այնտեղ էլ ե՛ս: Ես չեմ կարող

- Թողնել վիրավորներին և հեռանալ: Լսո՞ւմ եք, Անահիտ
Արգարովնա, մայորին այդպես էլ ասացեք:
- ԱՆԱՀԻՏ.— (Կտրուկ, վեր կենալով) Օքսանա, անցիր վիրա-
վորներին մոտ, ստուգիր նրանց վիճակը և վիրադար-
ձիր:
- ՕՔՍԱՆԱ.— Լսում եմ: (Օքսանան գնում է):
- ԱՆԱՀԻՏ.— (Դանդաղ մտեճում է Սաշկոյին և նստում է
նրա մոտ):
(Բեմում առժամանակ ծանր լռություն է: Ներս
է մտնում Օժիգովը: Նկատում է պառկած Սաշկոյին: Եւ
է ընկրկում):
- ԱՆԱՀԻՏ.— (Ինքնաբերաբար շրջվում է և նկատում է Օժի-
գովին: Ուռփ է կանգնում) Բարե ձեզ, ընկեր Օժիգով:
- Օժիգով.— (Անհանգիստ) Բարե ձեզ: Ի՞նչ է պատահել
Սաշկոյին:
- ԱՆԱՀԻՏ.— Վիրավոր է: Նրան գտել են մեր հետախույզնե-
րը ուշագնաց: (Մոտենալով Օժիգովին) Մայորն ար-
գելել է մոտենալ Սաշկոյին:
- Օժիգով.— Նա ուշքի չի՞ եկել: Ինչպե՞ս է վիճակը:
- ԱՆԱՀԻՏ.— Ուշքի չի եկել:
- Օժիգով.— Ես հիմա պարտիզանների մոտ պետք է մեկնեմ:
Թույլ տվեք մի վայրկյան մոտիկից նայել նրան:
- ԱՆԱՀԻՏ.— Բայց մայորը կարող է գալ, անհարմար է:
- Օժիգով.— Ասում եք, ոչինչ չի՞ պատմել... (Մոտենում է
Սաշկոյին):
- ԱՆԱՀԻՏ.— Գոնե մի խոսք արտասանե՛ր...
- Օժիգով.— (Նստելով Սաշկոյի մոտ, ձեռքը դնելով Սաշկո-
յի նակատին) Սառն է ճակատը...
- ԱՆԱՀԻՏ.— Զգույշ, թողեք հանգիստ մնա երեխան:
- Օժիգով.— (Անհանգիստ) Գլուխս պայթում է... (Բռնում է
գլուխը):
- ԱՆԱՀԻՏ.— Դուք ձեզ վա՞տ եք զգում:
- Օժիգով.— Կարելի՞ է մի բաժակ ջուր...
- ԱՆԱՀԻՏ.— Այս բոպեհս: (Հեռանում է Օժիգովից և Սաշկո-

յից դեպի սեղանը: Օժիգովը գողունի նայում է Անահիտի ետևից, հայացքը նրանից չհեռացնելով, ձեռք պարզում է դեպի Սաշկոյի կոկորդը, բայց Անահիտը շրջվում է ջրամանը ձեռքին: Օժիգովը ձեռքն արագ ետ է քաշում):

ԱՆԱՀԻՏ.— (Չնկատելով այդ, մոտենում է) Խմեցեք:

Օժիգով.— (Ագահաբար խմում է ջուրը):

ԱՆԱՀԻՏ.— (Օգնում է Օժիգովին ոտի կանգնելու: Երկուսով առաջանում են): Դուք հուզված եք երևում, բա՞ն է պատահել:

Օժիգով.— Հոգնել եմ, ուրիշ ոչինչ: Հետո անակնկալ էր ինձ համար Սաշկոյի հետ պատահածը: Բայց ի՞նչ կարող է լինել:

ԱՆԱՀԻՏ.— Չգիտեմ: Դեպքերն այնքան անակնկալ են:

Օժիգով.— (Լուռ է):

ԱՆԱՀԻՏ.— Մի քանի օր է Սեմյոն պապը չկա: Դուք նրանից լուր չունե՞ք:

Օժիգով.— Ոչ, կորցրել եմ հետքը: Ինչո՞ւ է մեղավոր այս երեխան: Է՛իս, հաջողությունը առայժմ խույս է տալիս մեզանից:

ԱՆԱՀԻՏ.— Հակառակ թշնամուն, դավաճանին, նա մե՛րը կլինի: Գունատ եք:

Օժիգով.— Շատ եմ թափառել, հոգնել եմ խիստ:

ԱՆԱՀԻՏ.— Գնացեք, հանգստացեք: Միայն քարայրից շատ հեռանաք: Դադարեցված է ամեն տեսակի շարժում: Մա-

յոր Օռլովի կարգադրությունն է:

Օժիգով.— (Լարվելով): Ճիշտ է վարվում ընկեր Օռլովը: Զգուշությունը մեծ գործերի նախօրյակին անհրաժեշտ է: Այդպես չէ՞...

ԱՆԱՀԻՏ.— Կռահում եք դուք:

Օժիգով.— (Լարվելով) Վաղուց էի ասում այդ մասին: Վերջապես: Ե՛վ շո՞ւտ պետք է մեկնի ջոկատը...

ԱՆԱՀԻՏ.— Այդ ինձ հայտնի չէ:

Օժիգով.— Դե, ես գնացի: Գուցե իմ կարիքն զգան: (Նա-

- յում է Սաշկոյի կողմը) *Լավ նայեցեք տղային: Յտե-
սություն ձեզ:*
- (Օժիգովն արագ գնում է):
- ԱՆԱՀԻՏ.— (Մոտենում է, նստում կոնդին: Նորից ծան-
լորւոյն):
- ՍԱՇԿՈ.— (Թույլ, նվազուն ձայնով) *Ջո՛ւր...*
- ԱՆԱՀԻՏ.— (Արագ շարժվում է, հուզմունքը և ուրախությու-
նը միախառնված) *Խոսում է... (Արագ մոտենում է նը-
րան) Սաշկո՛, տղա՛ս...*
- ՍԱՇԿՈ.— (Թույլ, նվազուն ձայնով) *Ջո՛ւր...*
- ԱՆԱՀԻՏ.— *Հիմա, այս րոպեիս... (Արագ մոտենում է սե-
ղանին, վերցնում է ջրամանը, մոտենում է Սաշկոյին:
Չեոֆն անց է կացնում գլխատակովը, զգույշ բարձրաց-
նում է նրան) Ահա քեզ ջուր, խմիր, սիրելիս:*
- ՍԱՇԿՈ.— (Խմում է) *Այս որտե՞ղ եմ... (Խոսում է կցկտուր)
Ո՞վ կա... Սեմյոն պա՛պը...*
- ԱՆԱՀԻՏ.— (Ուրախացած) *Ես եմ: Սաշկո՛, դավալա...
Հանգստացիր: Սեմյոն պապը, Ի՞նչ... (Բարձրացնում
է գլուխը):*
- ՍԱՇԿՈ.— (Թույլ) *Պա՛պը... պապի՛կս...*
- ԱՆԱՀԻՏ.— (Շոյելով Սաշկոյի գլուխը) *Հանգստացիր, նա-
շուտով կգա:*
- ՍԱՇԿՈ.— (Թույլ, կցկտուր) *Նա մեռա՞վ... Կախեցի՞ն...*
- ԱՆԱՀԻՏ.— (Հուզված) *Ի՞նչ ես ասում, Սաշկո, հետո՞՞
հետո՞... Դու որտեղի՞ց գիտես...*
- (Ներս է գալիս Օֆսանան):
- ՕՔՍԱՆԱ.— *Ուշքի եկա՞վ... Խոսո՞ւմ է...*
- ԱՆԱՀԻՏ.— *Սաշկո՛, տղաս, խոսի՛ր...*
- ՍԱՇԿՈ.— (Բոլորվին քույլ) *... Ես... Լս... փախա... (Խեղդ-
վելով): Նա... նա... Օ-ժի-դո՞ւր... (Գլուխը քուլացած
էտ է ընկնում Անահիտի քեռին):*
- ԱՆԱՀԻՏ.— (Խիստ հուզված): *Օժիգովն այստեղ էր, Սաշ-
կո... Ի՞նչ... Օժիգովն Ի՞նչ... (Սաշկոյի գլուխը դնում
է բարձին):*

ԱՆԱՀԻՏ.— (Օխանային): Արա՛դ... Շարի՛ցը... կա՛մֆո-
րա...

ՎԱՐԱԳՈՒՅՐ

ՊԱՏԿԵՐ ՈՒԹԵՐՈՐԴ

Երկրոյ գործողութեան իրադրութիւնը: Ամեն ինչ
հավաքված, պատրաստ: Զգացվում է, որ ճանապարհի
վրա են: Ուշ երեկո: Վարագույրը բացվելիս՝ Օղովը
լուռ քեփված է սեղանին փոված ֆարտեղի վրա, իսկ
Դիմիտրին, նստած կոնդին, մաքրում է Օղովի նագա-
նը և ինչ որ երգ է մտնում լիքի տակ:

ԴԻՄԻՏՐԻ.— (Դադարեցնում է մաքրելը և աչքի տակով
զննում է Օղովին): Կատաղութեանից հիմա տասը կա-
շի փոխած կլինի գերմանական գեներալը:

ՕՌԼՈՎ.— (Մատիտը շարժում է ֆարտեղի վրա, մտազբաղ
է):

ԴԻՄԻՏՐԻ.— (Ինքն իր հետ): Զարմանում ես ուղղակի...
Հավատո՞ղ չի դալիս...

ՕՌԼՈՎ.— (Գլուխը շփարձաւցնելով ֆարտեղից): Ինձ հե՞տ
ես, Օստապենկո:

ԴԻՄԻՏՐԻ.— (Կարծես սրափվելով): Ոչ, ընկեր մայոր...
Ինձ հետ եմ: (Շարունակում է մաքրել: Նորից ինքն
իրեն): Ինչե՛ր շտեպով մեր գումարտակը... Զարմանալի-
բան... Չէ՛, մենք անմա՛հ ենք...

ՕՌԼՈՎ.— (Զկտրվելով ֆարտեղից: Յրված): Ամենահարմա-
րը սա՛ է: Ինձ հե՞տ ես, Օստապենկո:

ԴԻՄԻՏՐԻ.— Ընկեր մայոր, վաշեի հայրը մեր գումարտակի
կապակցութեամբ անպայման մի բան կասեր:

ՕՌԼՈՎ.— (Նույն դիրքում, միայն հետաքրքրված բարձրաց-
նում է գլուխը): Ի՞նչ կասեր...

ԴԻՄԻՏՐԻ.— Կասեր՝ փոքր կացի՛նն էլ մեծ ծառ կարող է

կարել... (Ավարտում է նազանի մաքրելը, կանգնում է):
ՕՌԼՈՎ.— (Շտկվելով, մատիտը դնում է ֆարտեզին):

Պա՛րզ է:

ԴԻՄԻՏՐԻ.— Ընկեր մայոր, կարելի՞ է իմանալ, թե ի՞նչն է
պարզ: Համեցեք, նազանը մաքրված է:

ՕՌԼՈՎ.— (Մոտենալով վերցնում է նազանը և դնում պա-
տյանի մեջ): Պարզ է, որ պետք է շարժվենք:

ԴԻՄԻՏՐԻ.— Իսկ ինձ համար դեռ պարզ չէ, ընկեր մայոր:

ՕՌԼՈՎ.— (Ձեռքը դնելով Դիմիտրիի ուսին): Հասկանում եմ
քեզ:

ԴԻՄԻՏՐԻ.— Ինչո՞ւ եք ինձ թողնում այստեղ, ընկեր մայոր:
Ես հիվանդապահ եմ, ի՞նչ է: Ես կռվե՛լ եմ ուղում...

ՕՌԼՈՎ.— Քեզ վրա մեծ պարտականություն է դրվում, Օս-
տապենկո՝ հսկել հիվանդներին և ծանր վիրավորներին,
մինչև օգնություն կհասնի... Կմնաս պարտիզանների
հետ... Կնվագես հարմոնդ, կուրախացնես սրտերը:

ԴԻՄԻՏՐԻ.— (Գլուխը կախ, լուռ է):

ՕՌԼՈՎ.— (Ժպտալով, ֆեֆշորեն): Օստապենկո, անկեղծ
ասա, լա՞վ աղջիկ է Օքսանան...

ԴԻՄԻՏՐԻ.— (Ոգևորված) Անկեղծորե՞ն... Ամեն մարդու
համար լավը նա է, ում սիրտը սիրեց...

ՕՌԼՈՎ.— Իսկ դու ճերմակ շուշան չե՞ս պահում քեզ մոտ,
կապիտան Սվետլովի պես...

(Առագ ներս է մտնում Ավալյանը):

ԱՎԱԼՅԱՆ.— Ընկեր մայոր, զորամասը պատրաստ է երթի:
Պահակային ծառայության պետին կարգադրված է ոչ
ոքի քարանձավներից նշված սահմանագծից իջնել
շթույլատրել:

ԴԻՄԻՏՐԻ.— Ընկեր մայոր, ես կարո՞ղ եմ գնալ:

ՕՌԼՈՎ.— Գնացեք:

(Դիմիտրին դուրս է գնում):

ԱՎԱԼՅԱՆ.— Ուրեմն շարժվում ենք կես ժամից: Շտաբից
ոչ մի լուր չունենք: Աբաշիձեն ուշացավ:

ՕՌԼՈՎ.— Ճիշտ է:

- ԱՎԱԼՅԱՆ.— Բոլոր զենքի ընդունակ մարդիկ իջնում են քարանձավից: Կաշխատենք անցնել աննկատ: Պարտիզանները կշեղեն թշնամու ուշադրությունը: Եթե նկատեցին մեզ, ուժեղ բռնցքով պատռում ենք շղթան: Վիրավորներին պարտիզանները տեղավորում են իրենց մոտ: Նրանց մոտ մնում են բժշկուհի Անահիտ Դիլանյանը, սերժանտ Դիմիտրի Օստապենկոն: Նրանց հետ կմնա մի ջուկ: Համաձայն եք:
- ՕՌԼՈՎ.— Համաձայն եմ: Կարող ենք օգտագործել Քարայծի կամ Աղբյուրի ճանապարհը:
- ԱՎԱԼՅԱՆ.— (Լուռ է): Վերջինին ես համաձայն չեմ:
- ՕՌԼՈՎ.— Ինչո՞ւ: Աղբյուրի ճանապարհը հետախուզել է Օժիգովը:
- ԱՎԱԼՅԱՆ.— Հենց դրա համար էլ վտանգավոր եմ համարում:
- ՕՌԼՈՎ.— (Մտաբեկված ելփն): Ո՞վ կա այդտեղ:
- ՎԱՋԵ.— (Ներս է մտնում վաշեն՝ գլուխը վիճակապում), Լսում եմ, ընկեր մայոր:
- ՕՌԼՈՎ.— Կանչիր այստեղ Օժիգովին:
- ՎԱՋԵ.— Նա ձեզ է սպասում:
- ՕՌԼՈՎ.— Ներս կանչիր:
- ՎԱՋԵ.— Իսկո՞ւյն: (Գնում է):
- ՕՌԼՈՎ.— (Ավալյանին): Քեզ անհանգստացնում են վերջին դեպքերը: Հասկանում եմ:
- ԱՎԱԼՅԱՆ.— Ինձ մտառանջում է և Սեմյոն պապը, և Սաշկոյի առեղծվածային պատմությունը, և Օժիգովի դերը: Չի խանգարի այդ մասին գրել պարտիզաններին:
- ՕՌԼՈՎ.— Դա կօգնի գործին:
- Օժիգով.— (Ներս գալով, գլուխ է տալիս): Ողջույն, ընկեր մայոր, ողջույն, ընկեր կապիտան:
- ՕՌԼՈՎ.— Ողջույն: Պարտիզանները դեռ չեն ժամանել:
- Օժիգով.— Դեռ ոչ, սպասում եմ:
- ՕՌԼՈՎ.— (Նստելով): Նստիր, Օժիգով: (Օժիգովը նստում

- է): Ինձ և կոմիսարին հետաքրքրում է մի հարց: Զորամասը պետք է շարժվի, դու այդ գիտե՞ս:
- Օժիգով.— Այո, ընկեր մայոր:
- ՕՌԼՈՎ.— Այժմ ասա, պնդո՞ւմ ես քո ստուգած ճանապարհի վրա:
- Օժիգով.— Այո, ընկեր մայոր: Աղբյուրի ճանապարհով, ես արդեն ասել եմ, որ կարելի է իջնել: Ինչպես ինձ հայտնի դարձավ, Սեմյոն պապը գերմանացիներին համոզել է հետապնդել ձեր գումարտակը ֆարայժի կաթանով: Գերմանացիները իրենց ուժերը կկենտրոնացնեն այդ վայրում, և աղբյուրի ճանապարհը համեմատաբար անվտանգ կլինի:
- ԱՎԱԼՅԱՆ.— Բայց դուք չեք գտնում, ընկեր Օժիգով, որ այդ ճանապարհը հեռացնում է մեզ նպատակակետից՝ ֆրոնտի գծից:
- Օժիգով.— Երկար ճանապարհը ձեզ չպետք է անհանգրստացնի, ընկեր կոմիսար: Լեռնցիներն ասում են՝ հեռավոր ճանապարհ ընտրիր, որ անփորձանք տուն հասնես:
- ԱՎԱԼՅԱՆ.— Բայց ասված է նաև՝ նա՛ հեռուն կգնա, ով չի թեքի ճանապարհը:
- Օժիգով.— Ես այս վայրերը հինգ մատիս պես գիտեմ: Հետո պարտիզանները կառաջնորդեն ձեզ:
- ԱՎԱԼՅԱՆ.— Եթե գերմանացիները հարձակվեն մեզ վրա՝ Աղբյուրի ճանապարհին, պարտիզանների օգնությամբ մեզ չի փրկի ծուղակից:
- ՕՌԼՈՎ.— Այդպե՛ս...
- Օժիգով.— (Օռնովին): Ընկեր մայոր, դա իմ անկեղծ համոզմունքն է: Որոշումը ձերն է, ինչպես կամենաք: (Անմիջապես ավելացնելով): Երկրորդ հավանականը՝ կիրճի վրա կառուցած անցումն է: Բայց դա խիստ համարձակ և վտանգավոր քայլ է:
- ՕՌԼՈՎ.— Լավ, կրնարենք երկուսից մեկը: (Օժիգովին): Դուք գնացե՛ք, կքնենք և կորոշենք: (Օժիգովը արագ հեռանում է):

ԱՎԱԼՅԱՆ.— Ինչո՞ւ է Օժիգովն այցելել Սաշկոյին: Եվ ինչ-
պես Անահիտն էր պատմում, նա անհանգիստ է հղել,
հուզված, ինչո՞ւ Սաշկոն մեռնելիս տվել է Օժիգովի
անունը:

ՕՌԼՈՎ.— Նա պնդում է աղբյուրի ճանապարհի վրա...
Այդպե՞ս...

ԱՎԱԼՅԱՆ.— Վաղիմի՛ր Սերգեևիչ, Օժիգովի ցույց տված
ճանապարհը թակարդ է: Ինձ թվում է, Սաշկոն իր
մահով մի մութ պատմություն է վարագուրում: Եկեք
բաժանվենք երկու մասի: Նա կբարձրանամ դեպի լեռ-
նանցքը, մեզ հետապնդող գերմանացիներին ինձ վրա
կգրավեմ, իսկ դուք խփեցեք նրանց թիկունքից: Պար-
տիզանները նույնպես կօգնեն:

ՕՌԼՈՎ.— Իսկ մինչ այդ մեկուսացնե՞լ Օժիգովին...

ԱՎԱԼՅԱՆ.— Այո՛:

ՕՌԼՈՎ.— Համաձայն եմ: (Ներս է մտնում վաշեն, գլուխը
վիրակապած է):

ՎԱԶԵ.— Ընկեր մայոր, ժամանել է պարտիզանների մի
խումբ: Շորոխով Անդրեյը խնդրում է շտապ ընդունել
իրեն:

ՕՌԼՈՎ.— Ներս հրավիրիր Շորոխովին և կանչիր Օժիգո-
վին:

ՎԱԶԵ.— Լսում եմ: (Վաշեն դուրս է գնում):

ՕՌԼՈՎ.— Խիստ ճշտապահ են պարտիզանները:
(Ներս է մտնում Շորոխովը):

ՇՈՐՈՒՄՈՎ.— Բարե ձեզ, ընկեր Ավալյան:

ՕՌԼՈՎ.— Ողջույն, ընկեր Շորոխով: (Մտնելով, սեղմում
է ձեռքը, նույնը Ավալյանը) Համեցեք: (Ցույց է տալիս
կոճղը):

ԱՎԱԼՅԱՆ.— Ողջույն, Անդրեյ: (Օղովին): Մենք հին ծա-
նոթներ ենք, ընկեր մայոր: Նստիր, Անդրեյ:

ՇՈՐՈՒՄՈՎ.— Շնորհակալ եմ: Բոպեներս հաշվված են: Ժա-
մանել եմ տղաների հետ վիրավորներին տեղափոխե-
լու: Արդեն ընկերներս գործի են անցել: Պարտիզանա-

Կան մեր ջոկատը գիշերով այս կողմերում հարձակում է պատրաստում: Կօզնի ձեզ դուրս գալու այս օղակումից: Իսկ ես ահա՛ (ձեռքը տանում է ծոցագրպանը հանում է մի կնիքած ծրար և պարզում Օղովին) մի ուրիշ հանձնարարություն ունեմ... (հուզված է) մեր հրամանատարից: (Հանձնելով, գլուխը կախում է):

ՕՌԼՈՎ.— (Բացում է ծրարը, սկսում է կարդալ և ետ-ետ է գնում դեպի սեղանը, խուլ ձայնով) Ճշտվե՛ց... Կարդա՛, Ավալյան: (Թուղթը մեկնում է Ավալյանին, որ զարմացած նրան է նայում):

ԱՎԱԼՅԱՆ.— (Վերցնում է ու կարդում):

ՇՈՐՈՒՈՎ.— (Գլխահակ կանգնած է) Ամոթ ենք զգում ձեր առաջ, ընկեր մայոր: Այսօր պարզվեց: Նրան մեր հետախույզները տեսել էին շրջկենտրոնում, գերմանական շտաբ մտնելիս: Դա այն գիշերն է եղել, երբ կախել են Սեմյոն պապին:

ԱՎԱԼՅԱՆ.— Զուր չէի կասկածում:

ՇՈՐՈՒՈՎ.— Հետո մի արիկայի էլ բռնեցինք այսօր, նրա գործակցին: Նա ամբողջապես խոստովանեց:

ՕՌԼՈՎ.— Հանցանքը և մերն է: Նա հիմա ուր որ է, պետք է գա այստեղ:

ԱՎԱԼՅԱՆ.— Բաց թողեցինք ձեռքից...

ՇՈՐՈՒՈՎ.— Կգտնենք որտեղ էլ լինի... Նա մեր դատաստանից չի ազատվի:

ՕՌԼՈՎ.— Նա դեռ ոչինչ չի կասկածում:

ԱՎԱԼՅԱՆ.— Կարծո՞ւմ եք...

ՇՈՐՈՒՈՎ.— Ընկեր մայոր, թույլ տվեք ինձ գնալ: Վերավորներին պետք է տեղափոխել:

ՕՌԼՈՎ.— Գնացեք: (Շորոխովը գնում է):

ՕՌԼՈՎ.— Զեմ ներում ինձ այս պատմության համար: Քանի անգամ հարցաքննեցի խրուչիչեին: Երդվում էր ամեն ինչով, որ ինքը մեղք չունի: Զէր նստում սրտիս նրա դավաճան լինելը: Բայց փաստերը պերճախոս էին: Այս հինգ օրը տանջում էր խիղճս:

ԱՎԱԼՅԱՆ.— Հիմա պարզ է, որ նա մեղք չունի այս գործում:
Երեկ ես նրա մոտ անցա: Անճանաչելի է դարձել:
Աղատել է հարկավոր:

(Հանկարծ ներս է վազում Դիմիտրի: Ռախոյություն է
ցայտում աչքերից):

ԴԻՄԻՏՐԻ.— Ընկե՛ր մայոր... եկա՛ն...

ՕՌԼՈՎ.— Հանդարտ խոսիր, ու՛քե՛ր եկան...

ԴԻՄԻՏՐԻ.— Կապիտա՛նը, ընկեր մայոր, կապիտան Աբա-
շիձե՛ն և...

(Ներս են մտնում Տանյան՝ բարձրահասակ, շիկահեր,
Աբաշիձեն: Երկուսն էլ փաթաթված պլաշտ-վրաններով):

ԱՐԱՇԻՉԵ.— (Դեն է նետում պլաշտ: Նետվելով դեպի Օռ-
լովը, ողջագուրվում է) Ողջ և առո՞ղջ եք, ընկեր մայոր:
Մի փոքր ուշացա:

ՕՌԼՈՎ.— (Հուզված) Կապիտա՛ն... (Թափահարում է Աբա-
շիձեի ուսը):

(Տանյան նույնպես հանում է պլաշտ, հուզված է):

ԱՐԱՇԻՉԵ.— (Մոտենալով Ավալյանին) Կոմիսար Ավալ-
յա՛ն... Այդպես էլ գիտեի: (Դառնալով Օռլովին, ցույց է
տալիս Տանյային) Ծանոթացեք, բանակի սանմասից...

ՏԱՆՅԱ.— Երրորդ կարգի զինքժիշկ Տատյանա Օդինցե՛վա:
(Ավալյանը նույնպես ողջագուրվում է):
(Ներս է գալիս Վաչեն):

ՎԱՉԵ.— Ընկեր մայոր, Օժիգովը ոչ մի տեղ չկա:

ԱՎԱԼՅԱՆ.— Փախա՛վ մեր ձեռքից:

ՕՌԼՈՎ.— (Ավալյանին) Կապիտա՛ն, համաձայն քո կար-
գադրության, քարանձավից իջնող բոլոր կաժանները
փակ են: Նա չի կարող փախչել: Ոտքի հանել պահա-
կային ծառայությունը:

ԱՎԱԼՅԱՆ.— (Դիմիտրիին և Վաչեին) Գնացի՛նք...

(Ավալյանը, Վաչեն և Դիմիտրին գնում են):

ԱՐԱՇԻՉԵ.— (Անհանգստացած): Ի՞նչ է պատահել, ընկեր
մայոր:

ՕՌԼՈՎ.— Կիմանաք: Ինչպես ասում են՝ հոգուն վրա հա-

սաք: Պատմեցեք, ի՞նչպես են մերոնք... Կտրվել ենք աշխարհից...

ԱՐԱՇԻՉԵ.— Շուտով, շատ շուտով մեծ նորությունների հաղորդակից կլինենք: Ամենից առաջ, ընկեր մայր, ձեզ սրտագին ողջյուններ գններալից:

ՕՌԼՈՎ.— Մեծ պատիվ է:

(Ներս է գալիս Սվետլովը: Նրա մի թեր վիրակապի մեջ է: Նա հայացքով ընդգրկում է հավաքվածներին: Հանկարծ տեսնում է Տանյային, որը հագիվ է իրեն զսպում):

ՍՎԵՏԼՈՎ.— (Տրորում է աչքերը) Երա՞զ է... (Հանկարծ) Տանյա՛, Տանյո՞ւշա... (Վազում է իրեն ընդառաջ եկող Տանյային):

ՏԱՆՅԱ.— (Ընկնելով նրա գիրկը) Սաշա՛... սիրելի՛ս... եկա... գտա... քեզ...

(Օղովն անակնկալի եկած, զարմացած նրանց է նայում):

ՕՌԼՈՎ.— Ահա թե ի՞նչ: Սաշա, ահա թե որտեղ է հասել քո ճերմակ շուշանը:

ՍՎԵՏԼՈՎ.— Հեքի՞աթ է սա: Ահա թե ինչի մասին դժվար թե կարողանամ խոսքեր գտնել (Փայփայում է Տանյային) Ինչպե՞ս ընկար այստեղ...

ԱՐԱՇԻՉԵ.— (Ժպտալով) Այդ մասին ես կասեմ: Կարճ: Բժշկուհի Տատյանա Օդինցևան ուղարկվում է մեր բանակի սանմասը: Օդինցևիկան բանակի թերթերից տեղեկանում է որտեղ է կապիտան Սվետլովը: Իմ գնալուց հետո, որոշվում է, որ մի բժիշկ պետք է ինձ հետ մեկնի մեր պաշարված զորամասը... Տանյան...

ՏԱՆՅԱ.— Ես դիմում եմ բանակի սանմաս, մերժում են, ասելով, որ ձեր մոտ տղամարդ պետք է ուղարկվի: Դիմում եմ գններալին և բացատրում, խնդրում, համոզում: Գններալը համաձայնում է: Ահա և ամբողջ պատմությունը:

ԱՐԱՇԻՉԵ.— Նա եկել է դեղորայքով, շոկոլադով, զանա-
զան վիտամիններով իսկ ես՝ ռազմամթերքով:

ՍՎԵՏԼՈՎ.— Տանջա՛, սիրելի՛ս...

ՕՌԼՈՎ.— (Դիմելով Տանյային) Մեր գումարտակում բոլորը
ճանաչում են ձեզ, ավելի շուտ՝ գիտեն սպիտակ շու-
շանի պատմությունը: Շատերը նույնիսկ ծաղիկներ են
պահում իրենց մոտ, և, հավատացնում եմ, որ անկախ
շոկոլադից ու վիտամիններից, ձեր ժամանումը ուրա-
խալի է ոչ միայն կապիտան Սվետլոժի, այլև բոլորիս
համար:

ՏԱՆՅԱ.— Շնորհակալ եմ, ընկեր մայոր: Բարձր եք գնահա-
տում: Պարտավորեցնում եք ինձ:

ՍՎԵՏԼՈՎ.— (Ոգեշնչված) Ընկերներ, այն ո՞ր երգում է
ասված.

...Դու հիմա հեռո՞ւ ես, հեռո՞ւ ինձնից,

Ռազմի ճամփան է քեզնից ինձ բաժանում.

Քեք հասնելը դժգար է, դժվար,

Իսկ մահից՝ շորս քայլ եմ հեռու...

Հիմա փոխել է հարկավոր երգի խոսքերը...

(Տանյան և Սվետլովը մի անկյունում նստում են
իրար կողքի):

ԱՐԱՇԻՉԵ.— Ընկեր մայոր, ի՞նչ ճանապարհով է շարժ-
վելու գումարտակը:

ՕՌԼՈՎ.— Քարայծի... Դա անականկալ կլինի գերմանացու
համար: Դուրս կգանք անտառի հարավային փեշը,
կպատռենք օղակը:

ԱՐԱՇԻՉԵ.— Ընկեր մայոր, ըստ երևույթին, մեր զորամա-
սը պետք է փոխի իր ուղղությունը...

ՍՎԵՏԼՈՎ.— (Ոգևորված) Տանջա՛, սիրելի՛ս, (Մնացածը
պատմում է ցածր ձայնով):

ՕՌԼՈՎ.— (Հետաքրքրված) Այդ ինչո՞ւ...

ՏԱՆՅԱ.— (Հուզված) Սաշա՛...

ԱՐԱՇԻՉԵ.— (Նայում է Սվետլովին և Տանյային) Ես ժա-

մացույցս ուղղել եմ գեներալի ժամացույցի հետ՝
23-ն անց է երեսուն թույե... ժամը 4-ին...

ՍՎԵՏԼՈՎ. — (Հուշատետրից հանում է շուշանը, ոգեվորված)
Տանյա'...

ՕՌԼՈՎ. — Ի՞նչ կնշանակի այդ...

ՏԱՆՅԱ. — (Տեսնելով շուշանը) Սաշա'...

ԱՐԱՇԻՉԵ. — (Նայում է Տանյային, որ խորհրդավոր ժրպ-
տում է) Ընկեր մայոր, ես ամեն ինչ կպատմեմ Ձեզ: (Դի-
մելով Սվետլովին և Տանյային) Դուք կարո՞ղ եք մի
քանի թույե շխանգարել մեզ:

ՍՎԵՏԼՈՎ. — Խնդրեմ...

(Օռլովը և Աբաշիձեն մոտենում են սեղանի վրա փռված
քարտեզին):

ԱՐԱՇԻՉԵ. — Ընկեր մայոր, գեներալը հրամայել է հաղորդել
հետևյալը: Մեր զորքերը... ժամը 4-ին անցնում են
հարձակմա՞ն...

ՕՌԼՈՎ. — (Ուրախ): Հարձակմա՞ն... Վերջապե՞ս...

(Օռլովը և Աբաշիձեն գրկախառնվում են):

ՍՎԵՏԼՈՎ. — (Հարձակման լուրից ցնցված, գոռում է) Հար-
ձակմա՞ն... Տանյա'... (Գրկում է Տանյային):

ՎԱՐԱԳՈՒՅՐ

ՊԱՏԿԵՐ ԻՆՆԵՐՈՐԴ

Տեսարան՝ բարձրադիր անտառում, փառժայռի մոտ:
Բեմը լուսավորում է լիալուսինը: Անտառի եզրին, հեռ-
վում՝ խումբ-խումբ մարտիկներ: Դեպի փառանձավը
տանող կածանի երկարուքյամբ՝ առանձին մանր խմբեր:
Բոլորը զինավառ, կազմ ու պատրաստ՝ երթի: Դեպի
լեռներն են տանում ամֆիթատրոնի պես վեր բարձրա-
ցող կածանը: Երկնքի ֆոնի վրա, հեռվում երևում է
«Մագե» կամուրջը: Հայացքը դեպի զինավառ զորամա-
սը, կանգնած է Օռլովը: Նրա մոտ են Սվետլովը, Աբա-

շիձեն, Տանյան: Աջ անկյունում՝ Անահիտը, Օֆսանան,
պարտիզաններ, զինվորներ:

(Ավալյանի հետ ներս է գալիս խրունիչներ, կազմ-պատ-
րաստ երթի: Նրանք մոտենում են Օռլովին և կանգնում:
Օռլովը սեղմում է խրունիչների ձեռքը):

ԱՎԱԼՅԱՆ.— Ընկեր մայոր, ահա և Միտրաֆոն Պավլովիչը,
անցած, ինչպես կասեինք՝ քավարանից:

ՕՌԼՈՎ.— (Մոտենալով խրունիչներին, ձեռքը դնում է ուսին):
Միտրաֆոն Պավլովիչ, սիրելիս: Ազնիվ էր հոգիդ հայ-
րենիքի առաջ, ազնիվ է և հիմա: Ահա քո զենքը, եղ-
բայրս, վերցրո՛ւ:

ԽՐՈՒՆԻՉԵՎ.— Մահու շափ դաժան էին ինձ համար այս-
օրերը և տազնապալից: Անցածն անցած է: Ուրախ եմ,
որ ամեն ինչ պարզվեց:

ԱՐԱՇԻՉԻ.— Ընկե՛ր մայոր, գումարտակը պատրաստ է
երթի:

ՕՌԼՈՎ.— (Մի փոքր առաջանալով): Բանակի հրամանատա-
րության անունից պատիվ ունեմ հաղորդելու հետևյա-
լը: Առաջի՛ն՝ հրամանատարությունը բարձր է գնահա-
տել մեր դործունեությունը թշնամու թիկունքում: Մեր
միացյալ զորամասը ներկայացված է կառավարական
բարձր պարգևի: Շնորհավորում եմ: (Ուրախությամբ)
Երկրորդ՝ այսօր նոյեմբերի յոթն է: Շնորհավորում եմ
Հոկտեմբերյան Սոցիալիստական Մեծ Ռևոլյուցիայի
25-ամյա՛կը: (Լսվում է ինֆնաթիոնների գվվոցը, որ
ֆանի գնում մոտենում է) Սկսվո՛ւմ է... (Լսվում են
ռումբերի հեռավոր պայթյունների ձայնը, ապա հեռա-
ձիգ քնդանոթների հեռավոր որոտը): Սկսում ենք...
կրակե՛լ...

ՕՔՍԱՆԱ.— Ի՛նչ է սա, ընկեր մայոր:

ՕՌԼՈՎ.— (Հանդիսավոր): Ռազմաճակատի այս հատվա-
ծում մեր զորքերն անցան հարձակմա՛ն:

(Լսվում է ինֆնաթիոնների շատ մոտ ձայնը: Մեր ինֆ-
նաթիոններն են, որոնք հավաքվածների գլխավերևում
թռչում են առաջ: Ընդհանուր ցնծություն: Հոգնած ու

տառապած, մահը հաղթած ռազմիկների կրծքերից
դուրս է պոռթկում «ուռա»-ն: Մարդիկ գրկում են իրար:
Օֆսանան ու Անահիտը սրբում են արցունքները):

ԱՆԱՀԻՏ.— Մե՛ր ինքնաթիռներն են... Չայնից եմ ճանա-
չում...

ՕՌԼՈՎ.— (Բարձր): Ընկերներ՛ր, մեր առջև այժմ խնդիր է
դրված՝ փակել լեռնանցքում թշնամու նահանջի ճա-
նապարհը:

(Չայնից՝ Դիմիտրին և Վաչեն ներս են բերում Օժիգո-
վին: Նա առանց յափունջի է, ձեռքերը՝ կապած:
Օժիգովի մուտքը խուլ աղմուկ է առաջացնում, ապա
լռություն է տիրում: Օժիգովը դժկամությամբ է ֆայ-
լում: Դիմիտրին ավտոմատով հրում է. «Քայլիր»...
Օժիգովը կանգնում է գլխահակ մեջտեղում):

ԴԻՄԻՏՐԻ.— Ահա՛:

ՎԱՉԵ.— Գայլի վերջը թակարդն է:

ՕՌԼՈՎ.— (Դանդաղ մոտենում է Օժիգովին): Արձակե՛ք ձեռ-
քերը (Դիմիտրին և Վաչեն արձակում են):

ՕՌԼՈՎ.— Քանիսո՞վ ծախեցիր հուդայիդ հոգին: Խոսի՛ր:

ՕժԻԳՈՎ.— (Լուռ է):

ՕՌԼՈՎ.— Ինչպիսի՞ պատիժ ընտրեն այս մարդիկ քեզ հա-
մար, որ թեթևանա հողը հազարավոր անմեղ մեռյալ-
ների վրա:

ՕժԻԳՈՎ.— (Լուռ է):

ՕՌԼՈՎ.— Խոսք ունե՞ս մեռնելուց առաջ:

ՕժԻԳՈՎ.— (Դանդաղ բարձրացնում է գլուխը, նայում է
շուրջը և հանկարծ անսպասելի նետվում դեպի վիճի՝
եզրով անցնող կածանը: Մի պահ բոլորը փարանում
են):

ՕՌԼՈՎ.— (Չարմանալի արագ հանում է նազանը և հան-
գիստ բարձրացնում). Չե՛ս փախչի... (Կրակում է):

(Օժիգովը հանկարծ կանգ է առնում, փաթաթվում է
վիճի եզրին բարձրացած ծառին և ընկնում, գահավի-
ժում անդունդը: Մի պահ լռություն):

ՎԱԶԵ.— (Ձեռքը բարձրացնելով): Հայրս կասեր շանը՝ շա՛ն մահ:

(Լսվում է նորից մեր հեռաձիգ թնդանոթների որոտը):

ՍՎԵՏԼՈՎ.— Այս լեռներում թշնամին, դավաճանը միայն մահ կգտնեն:

ԱՎԱԼՅԱՆ.— (Ոգևորված): Ճշմարիտ ես, Ալեքսանդր Վասիլևիչ: Գերմանական լեռնային դիվիզիաների զինվորները իրենց թևերին կրում են «լեռնային շուշան» խորհրդանշանը: «Էդելվեյս»... Ժաղկի անունով է կոչված նրանց դիվիզիան: Իմաստն այն է, որ նրանք ուղում էին գարնանը քաղել Կովկասյան լեռների ծաղիկները: Ո՛չ: Նրանք Կովկասյան լեռներում կքաղեն մահվա՛ն ծաղիկը:

ՍՎԵՏԼՈՎ.— (Քաշվելով մի անկյուն, նստում է հուշատետրում ինչ-որ բան է գրում):

ՕՌԼՈՎ.— (Բարձր): Գումարտա՛կ, լսիր հրամանը: Բարձունքները թողնելուց առաջ ամեն մի հրամանատար, սերժանտ և զինվոր մի-մի քար դնի մայրո Դիլանյանի, Սաշկոյի և մյուսների եղբայրական գերեզմանին: Թող այս լեռներում բարձրանա նաև նրա՛նց փառքի լեռը: (Հանում է գլխարկը: Բոլորը նույնը: Խրունիչի՛ն): Միտրաֆոն Պավլովիչ, նշանակում եմ քեզ երրորդ վաշտի հրամանատար: Ընդունիր վաշտդ: (Արաշիձե՛ին): Կապիտա՛ն, առաջնորդիր զորամասը, մինչև մենք կհասնենք ձեր ետևից:

ԱՐԱՇԻԶԵ.— Լսում եմ, ընկեր մայրո:

ՕՌԼՈՎ.— (Օֆսանային) Օքսանա, շարժվում ես զորամասի հետ: (Բճլորին): Շորոխով, ողջուն տարեք պարտիզաններին, շնորհակալություն, եղբայրներ: (Դառնալով զորամասին, բարձր): Գումարտա՛կ, դեպի լեռնանցքը, մա՛րշ...

ՍՎԵՏԼՈՎ.— (Բարձր): Վերջակե՛տ: (Ոգևորված փակում է հուշատետրը, ոտի կանգնում):

(Բեմը դանդաղ պտտվում է: Նրկում է դեպի լեռնանցքը տանող ոլորապտույտ կաժանը, որով փայլում է ժապա-

վենի պես ձգված զորամասը: Սկսում են դանդաղ բարձ-
րանալ Ավալյանը, ապա Սվետլովը, Օռովը, Օհա-
նան, Վաչեն: Ներքևում նրանց ձեռքով են անում Անա-
հիտը, Տանյան, Դիմիտրին, պարտիզանները, զինվոր-
ները):

ԴԻՄԻՏՐԻ.— (Շարփ մեջ տեսնելով հեռացող եզորին).
Ցտեսություն, Սգոր, կհասնեմ քո ետևից:

ԵԳՈՐ.— (Մոռ տալով): Կհասնե՞ս, ինչպե՞ս չէ... Էլ ինձ
հասնելը դժվար է, Դիմիտրի: Հիմա ուղիղ Բեռլինի՝ վրա
ենք գնում:

ԱՐՏԱՎԱԶԴ.— (Վասիլիին): Վասիլի, դնաս բարո՞ւ...
Զմոռանաս նամակս... Առաջին պատահած դաշտային
փոստարկղը կգցես...

ՎԱՍԻԼԻ.— Անպայման, Արտավազդ, կհանդիպենք այն-
տե՞ղ...

ՎԱԶԵ.— Ֆրիդրիխշտրասսեի... Ֆրիդրիխշտրասսեի վրա
Բեռլինո՞ւմ...

ԴԻՄԻՏՐԻ.— (Ցածից): Օքսա՞նա, եթե սիրտս նորից վատ
դգա, կարո՞ղ եմ դիմել քեզ:

ՕՔՍԱՆԱ.— (Վերից): Կարող ես, Դիմիտրի...

ՎԱԶԵ.— (Բարձունքից): Էիս, Դիմիտրի: Բաժանվում ենք...
Հայրս կասեր՝ լավ ընկերը հազար բարեկամից էլ լավ
է: (Բռնելով Օհանայի թևից): Քրոջս պես կպա-
հեմ Օքսանային, Դիմիտրի... (Քայլում են դեպի վեր):

ՍՎԵՏԼՈՎ.— Տանյա՛, Տանյո՛ւշա... սիրելի՞ս... (Բարձրաց-
նելով հուշատետրը): Այստեղ է ճերմակ շուշանը...
Կտանեմ նրան, կանցկացնեմ բոլոր կրակների միջով...
Մինչև հանգրվանը...

ՏԱՆՅԱ.— (Բարձրացնելով ձեռքը): Բարի ճանապարհ...
Սա՛շա, կգամ... Նորի՛ց կդառնեմ քեզ...
(Լսվում է նորից թնդանոթների ոռոտը):

ԱՎԱԼՅԱՆ.— Անահիտ, ուղմի ճանապարհները բաժանում
են մեզ... Կհանդիպենք դուցե նորից այդ ճանա-
պարհներին... Մնաս բարո՞ւ... (Քայլում է դեպի վեր):

ԱՆԱՀԻՏ. — Եթե չհանդիպենք այդ ճանապարհներին, կհան-
դիպենք մեր բարձունքներում, Հայաստանում... Ան-
պայման...

ՕՌԼՈՎ. — (Բարձր): Հավիտյա՛ն կհիշեն մեզ այս բարձունք-
ները... (Չեոֆը քափահարելով փայլում է):

ՊԻՄԻՏՐԻ. — (Չեոֆն առնելով հարմոնը, հայացքը դեպի վեր
հեռացողներին: Հուզված): Երգի՛ր, հարմոն... Երգի՛ր...
(Նվագում է «На рейде» երգը, քափահարելով ոսկե
գանգուրները: Հարմոնիստի նվագին ձայնակցում են
դեպի լեռները հեռացող ռազմիկները):

ՔՈՂՈՐԸ. — (Հարմոնի նվագի տակ երգում են):

ՄՎԵՏԼՈՎ. — (Արձանացած, բարձրացնելով հուշատետրը,
արտասանում է)

Եվ կհիշենք ձեզ հետ այս օրերը...

Պատմությո՛ւնն այս, որ պետք է գրվի:

Քայլո՞ւմ են ահա հերոսները,

Ռազմիկները արդար մեր մեծ կռվի...

Անցած մահվան կամրջները

Եվ վեհացած...

Նայեցե՛ք նրանց,

Քայլո՞ւմ են նրանք հավերժացած

Դեպի հոգու վսեմ բարձունքները...

(Սվետլովը փայլում է վեր):

(Ներֆնում Տանյան, Անահիտը, Դիմիտրին, պարտի-
զանները, զինվորները ձեռները բարձրացրած հրա-
ժեշտ են տալիս հեռացողներին: Իսկ բարձունքներում
սավառնում է երգը, միախառնվելով ինֆնաքիռների
նոր խմբի գվղոցին և մեր հեռաձիգ հրետանու որոտին:
Իսկ հեռվում՝ վիհի վրա կառուցած կամրջի վրա, երե-
վում են առաջապահ զինվորները, որոնք դեպի լեռն-
անցք են փայլում: Բարձունքներում հպարտորեն ծա-
ծանվում է Կարմիր դրոշը):

Դանդաղ փակվում է վարագույրը

ԳԱԱ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.

220027075

4500 50.

A $\frac{11}{27075}$